

TV 15

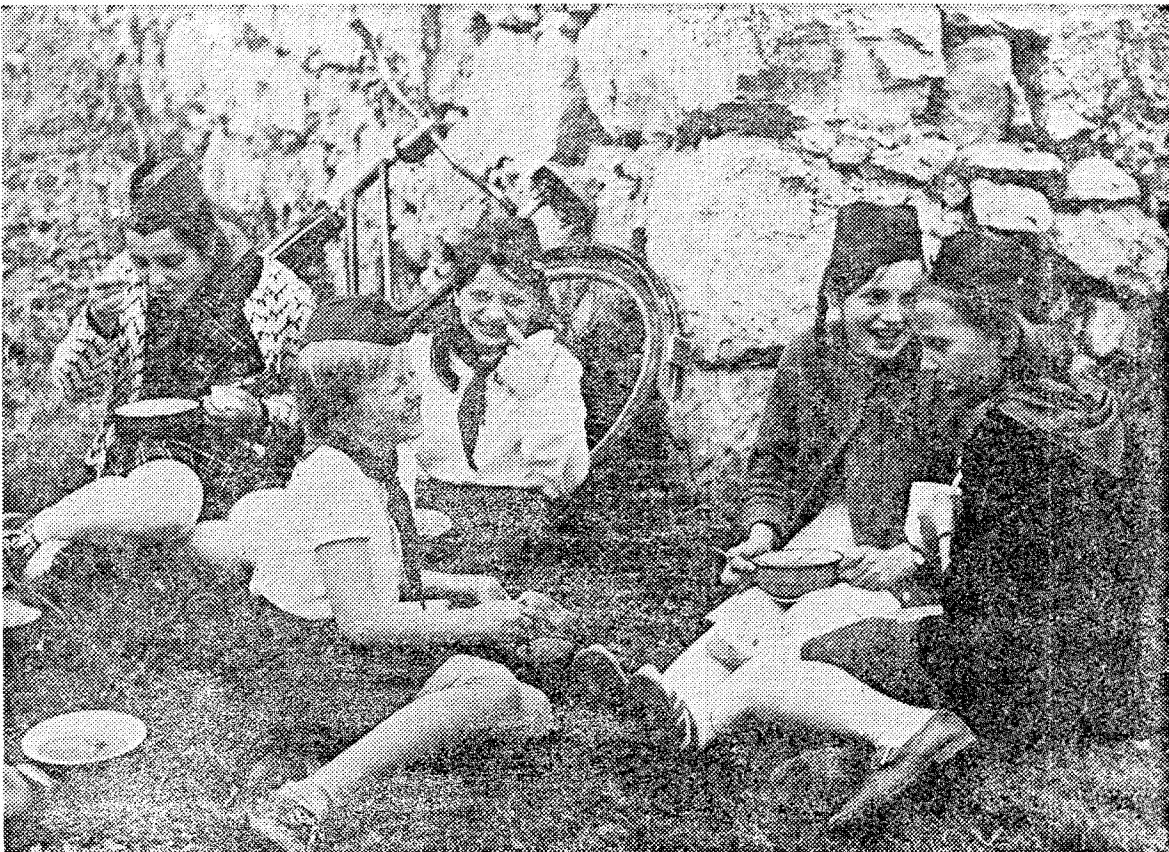
Glasilo Zveze združenj borcev NOV
in Zveze rezervnih vojaških starešin
Slovenije

Glavni in odgovorni urednik: France Šušteršič

Leto X. — št. 21

18. V. 1972

Partizanski golaž. (S sprejema kurirčkov pošte oz. po slavnostni otvoritvi spomenika narodnemu heroju Jožetu Kovačiču v osnovni šoli v Stični. Foto Vasja Herbst)

Mladi in priprave na obrambo

V vsaki vojni, zlasti obrambni, kakor si jo zamišljamo pri nas, ker nimamo nobenih osvajačnih teženj, leži glavno breme na mladini. Zato je organizacija mladine kar najbolj poklicana, da se v okviru svojih možnosti prizadeva za kar najbolj učinkovite priprave. S tem v zvezi bo republiška konferenca Zveze mladine Slovenije priredila v soboto, 20. maja, posebno sejo, ki bo posvečena izključno obrambnim zadevam. Poleg članov konference so povabljeni tudi številni gostje z raznih področij. Povabljeni so tudi že sprejeli gradivo za razpravo, nad sto tipkanih strani. Že iz tega lahko sklepamo, da bo razprava obširna in da bodo sprejeli zelo važne sklepe. Iz gradiva pa tudi povzemamo nekatere važnejše ugotovitve in predloge:

Najprej naj seznanimo bralce z dnevnim redom. Prva točka bo posvečena nalogam mladine v uresničevanju načela splošnega ljudskega odpora in v

pripravah nanj ter o delovanju mladine v razmerah splošnega ljudskega odpora. Sledila pa bo točka »razno«.

Ob tej priložnosti naj tudi omenimo,

da ima republiška konferenca komisijo za splošni ljudski odpor. Ta je z čela izdajati cilostirani bilten »Informacije« in je pravkar izšla 1. številka.

Tudi posamezne slovenske pokrajine in občine imajo podobne komisije. Priprava mladine za sodelovanje v možni vojni je namreč stalna in dolgotrajna naloga. Te komisije naj bi se ukvarjale z idejnopolično dejavnostjo, obveščanjem, organizacijo sodelovanja z drugimi dejavniki splošnega ljudskega odpora, pripravo gradiva za seje konferenc, izdelavo načrtov in izvedbo nalog.

Med načrti zasluži največjo pozornost vojni načrt za vsako občinsko Zvezo mladine Slovenije. Ta načrt mora biti usklajen s splošnim vojnim načrtom občine ob upoštevanju ustroja mladinske organizacije ter ga je treba stalno obnavljati in prilagajati razmeram. Vsak načrt naj bi imel v glavnem tri dele. Prvi naj bi zajemal navodila za izvajanje ukrepov za pripravljenost ob neposredni vojni nevarnosti, drugi mobilizacijo in prehod v vojno stanje, tretji pa bi obsegal navodila za organizacijo, delovanje in naloge mladinske organizacije v vojnem stanju.

Zanimiva so tudi stališča glede revolucionarnih tradicij v zvezi s pripravi mladine na obrambo. Gre za ohranjanje izkušenj in pridobitev iz obdobja, v katerem smo se Slovenci dvignili proti zavojevalcem. Predvsem naj bi se mladi ljudje prek raznih umetniških del čustveno navezali na to razdobje naše zgodovine. Važno so tudi srečanja in pogovori med mladino in nekdanjimi borci ter revolucionarji, kakor tudi razne akcije (partizanski pohodi, taborjenja, ponazoritev posameznih bojev in akcij, izleti v partizanske kraje, razne igre itd.). Važno je tudi nenehno opozarjanje na velike moralne vrednote iz revolucionarnega boja — tovarištvo, požrtvovanje in podobno. Tudi po domicilnih občinah posameznih enot in služb bo treba organizirati večje sodelovanje med pripadniki teh enot in mladino.

Nadalje je v gradivu razčlenjena vloga raznih organizacij, kot so taborni ki, telesnovzgojne organizacije, športne

Nadaljevanje na 2. strani

PRED ZBOROM SLOVENSkih
PIONIRJEV

Dobrodošli med nami!

V petek in soboto bo Ljubljana gostiteljica sedmega zbora slovenskih pionirjev, ki ga prireja ZVEZA PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE ob trideseti obletnici zveze pionirjev Jugoslavije, ob dvajseti obletnici zveze pionirjev Jugoslavije, dvajseti obletnici zveze prijateljev mladine, deseti obletnici kurirčkov pošte in osemdeseti obletnici rojstnega dne maršala Tita.

Osrednja prireditve bo 19. maja ob 17.30 uri v hali Tivoli, kjer se bo ob zaključku letošnje kurirčkov pošte zbralo več kot sedem tisoč slovenskih pionirjev ter med njimi predstavniki pionirskih organizacij iz vse Jugoslavije in tudi gostje iz zamejstva.

Dne 20. maja se bo ob 11. uri dopoldne ob tabornih ognjih v Titovi vojašnici na Poljanski cesti, pa v Dolu-Korentovem, Sostrem, Mostecu in na Kureškcu zbralo okoli deset tisoč pionirjev in prisostvovalo prireditvam, ki so jih zanje pripravile vse ljubljanske občine.

Povedali so nam, da se je Ljubljana pripravila na sprejem najmlajših z vsem srcem in da jim prijetno bivanje v glavnem mestu Slovenije lahko pokvari samo vreme... Zato zaželimo organizatorju — ZVEZI PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE — in njenim mladim gostom sonca, pa še iskreno dobrodoščilo!

MS

Tito in mladina

Mladina je bila vselej najbližji in najbolj zavzet sodelavec tovariša Tita. Povojne generacije se s ponosom imenujejo Titove generacije. Dale so si ta naziv, ki je priznanje in dolžnost. Priznanje zato, ker ta naziv poudarja bistveno sodelovanje mladine pri oblikovanju in uresničevanju Titove politike. Dolžnost zato, ker terja vztrajanje pri načelih, za katera se ves čas bori in ki jih z akcijami delovnih ljudi Jugoslavije ostvarja naš maršal, terja pa tudi trajne napore za to, da se oblikujete v družbene delavce takih kvalitiet, kot jih izkazuje on sam.

Ne bom se spraševal in ne bom govoril o vseh kvalitetah, ki jih je zahteval in jih zahteva naš čas od družbenega političnega delavca in še posebej komunista. Berite knjigo Titovega življenja in naši boste odgovor. Rad bi pa opozoril na zvestobo spoznanj resnici, ki jo je tovariš Tito izpovedal, za katero se je boril in za katero se bori ne glede na posledice in brez bojazni, če bi bilo zanj treba žrtvovati življenje.

Takega ga boste spoznali že v pogumnem nastopu pred sodiščem leta 1928, v boju proti močnim in vplivnim nasprotnikom, ki so vnašali frakcionštvo v vrste Partije, ob fašističnem napadu na Jugoslavijo, v boju proti stalinski hegemoniji, v boju proti nacionalističnemu in etatičnemu birokratizmu, na sploh vselej, ko je spoznanje vodilo v akcijo, v tveganje. Titovo življenje je bilo in je stalni boj na dveh frontah: proti odprtim sovražnikom delavskega razreda in proti vsem in vsemu, kar je v samem gibanju slabilo moč in zavajalo boj delovnih množic od poti, ki je lahko vodila k uspehu.

Boj na dveh frontah: proti očitnemu sovražniku in proti nasprotnikom samoupravnega socializma, ki jih poraja naš razvoj sam, ter hkrati resen marksističen študij naših razmer in gibanj, je eno od mnogih napotil, ki jih moramo za svoje delo sprejeti iz poznavanja Titovega družbenega delovanja.

S pozdravi naših narodov tovarišu Titu, z izrazi hvalečnosti za njegovo delo, s čestitkami ob njegovi 80-letnici in z željami, da bi še dolgo in srečno živel in delal z nami in za nas, mu zatrdimo, da bomo sledili njegovemu zgledu in da bomo odločno vztrajali na njegovi poti

(Iz govora predsednika ZKS Franceta Popita ob sprejemu Titove štafete v Ljubljani, 15. V. 1972).

besede in dejanja

STROGO SLUŽBENO

Neki poslovni človek iz Beograda je bil pred kratkim, sicer res le privatno, v Londonu. Tam mu je uslužbenec našega veleposlaništva povedal, da ima za njegovo podjetje dober posel.

— Kdaj hočeš, da ti napovem sestanek s predstavniki londonskega podjetja, ki se za ta posel zanima?

Cez kakih pet dni

Do tega sestanka je res prišlo čez pet dni. Toda veste kako? Naš »businessman« se je s svojega privatnega potovanja najprej vrnil v Beograd, dvignil dnevnice in avionsko karto do Londona in nazaj ter odpotoval službeno na pogovore.

Večernje novice — 9. V. 1972

NE VEDO ZA CENE

Solata v Sloveniji stane od 5 do 10 dinarjev za kilogram. Veliko je na živilske trge pripeljejo zasebniki iz južnih krajev države — in se jim spita. Kako tudi ne, saj je v okolici Bitole solata napreda po 80 par za kilogram. Seveda, Bitola ni v tujini in naši trgovci za tamkajšnje cene ne vedo.

Delo — 6. V. 1972

NEPOKRITE INVESTICIJE IN IZGUBE

Malo primerov je, da bi se kdo v državi odrekel pretiranemu investiranju: nepokrite investicije znašajo 500 milijard starih dinarjev, izgube v gospodarstvu prav toliko. Teh 1000 starih milijard izgub in nekritih investicij ne pomeni nič

druga kot emisijo in — porabo drugih dohodkov.

Iz referata Staneta Dolanca na seji predsedstva ZKJ

TUDI KAZNI NE POMAGAJO

Avtomobilski vozniki v Beogradu so lani plačali 21 milijonov 393 tisoč novih dinarjev ali 2 milijardi 139 milijonov starih dinarjev za kazni, »se jim jih na kraju samem« odmerili prometni milicniki ali sodniki za prekrške.

Prometni milicniki so po podatkih mestnega sekretariata za notranje zadeve izterjali 19 milijonov 903 tisoč novih dinarjev za 76.960 prekrškov. Kaznovali so kršilce v tako imenovanem mandatnem postopku. Mestni in občinski sodniki za prekrške so obravnavali 14.186 prijav pre-

krškov in izrekli kazni skupaj za milijon in 489 tisoč novih dinarjev.

NIN — 14. V. 1972

NISMO POMORSKA DRŽAVA?

V Reykjaviku se je končala mednarodna konferenca o onesnaženju morja, na kateri so se sporazumeli o izdelavi podobnega načrta o prepovedi onesnaževanja morja z odpadki in podobnimi vodilnimi škodljivimi elementi. Naša delegacija ni bila prisotna na posvetovanju. Kako pa tudi bi, ko še nismo pristopili k Mednarodni konvenciji o prepovedi onesnaževanja morja.

Kdo ve — morda bomo najprej morali organizirati posvetovanje, da se dogovorimo o tem, ali smo ali nismo pomorska država.

Dnevnik — 9. V. 1972

dogodki tedna

● Centralni komite Slovenije je na svoji seji ocenjeval družbenoekonomske razmere v naši republiki. Uvodno besedo o družbeno-ekonomski situaciji v Sloveniji je imel predsednik France Popit, ki je med drugim dejal: »Če bi številne misli poskusili strniti v poglavitno ugotovitev, bi dejali, da nam ne manjka toliko intelektualnih moči in znanja kot sposobnih in pogumnih ljudi za uredničenje programov in tega, da bi ta stabilizacijska prizadevanja podprle najširše plasti delavstva.«

● Predsednik republike Josip Broz Tito se je na svoji poti po Srbiji ustavil v Titovem Užicu, uporniškem mestu ob Djetini, kjer so jeseni 1941 partizani ustvarili prvo večje osvobodeno ozemlje v zaslužni Evropi, Užiško republiko. Tovariš Tito je v svojem govoru na velikem ljudskem zborovanju pred okrog 50.000 prebivalci, med katerimi so bili mnogi prvoborci, med drugim obudil spomin na prve dneve narodnoosvobodilne borbe, na junaške dneve užiške republike in njeno pomembnost za nadaljnji razvoj osvobodilnega gibanja. Tito je ugotovil, da so nam notranji sovražniki že v prvih dneh boja vsilili poleg borbe za narodno osvoboditev tudi razredno borbo. Na koncu svojega govora je omenil tudi glasove, ki jih reakcionarni krogi po svetu širijo o Jugoslaviji, kot na primer, da bo razpadla, in dejal, da se bodo njihovi računi tudi tokrat izjalovili. Naša moč je v naši enotnosti in odločnosti naših delovnih ljudi, da grade samoupravno socializem, in njihova pripravljenost, da tudi za ceno največjih žrtev branijo pridobitve naše revolucije.

● Zvezni odbor ZZB NOV je svetovni federaciji bivših borcev v Parizu poslal brzojavko, s katero najostreje obsoja sklep vlade ZDA o zapori in miniranjju pristanišč DR Vietnam. Ta sklep, je rečeno v brzojavki, pomeni izzivanje miroljubnega človeštva. Zveza borcev Jugoslavije je prepričana, da ne ti ne drugi ukrepi ne bodo zlomili junaškega odpora vietnamskega ljudstva. Izvršni odbor svetovne federaciji bivših borcev pa naj bi še, končuje brzojavka, pri vladi ZDA takoj zavezal za preklic tega brezumnega sklepa in za mirno rešitev vietnamskega vprašanja.

● Predsednik republike Josip Broz Tito in romunski predsednik Nicolae Ceausescu sta 16. maja izročila namenu skupni jugoslovansko-romunski hidroenergetski in plovni sistem Djerdap. Na novi hidroelektrarni sta na »Mostu prijateljstva« odkrila spominsko ploščo, ki bo simbolizirala prizadevanja obeh držav pri graditvi tega velikega objekta. Velikanska elektrarna Djerdap bo dajala na leto 11 milijard kWh električne energije, ki jo bo proizvajalo po šest

nadaljevanje s 1. strani

organizacije, planinci, Zveza organizacij za tehniško kulturo, Rdeči križ, Počitniška zveza, pionirji in strelci. Zanimivi so posebno podatki o strelstvu. Pri razvijanju te veščine naj bi mladi sodelovali z vojsko, partizanskimi enotami, lovci in milico.

Prav tako naj bi mladina sodelovala z enotami civilne zaščite! V tej zvezi so zanimivi tudi podatki, ki kažejo na izgube civilistov v raznih razdobjih. Medtem ko je bilo razmerje izgub vojakov: civilisti med I. svetovno vojno 95: pet odstotkov, je bilo to razmerje med II. svetovno vojno že v 55 proti 45, toda še vedno v škodo vojakov. V korejski vojni pa je bilo razmerje že 5 proti 95 v škodo civilistov.

Kot je znano, v Sloveniji ne načrtujemo posebnih mladinskih enot ne v miru ne v vojni, ker naj bi mladi sodelovali vsepovsod. Izkušnje tudi kažejo, da imajo mladinske enote zaradi nezkušenosti in mladostne zagnanosti pogosto hude izgube.

V vojnih razmerah naj bi ZMS delovala po delovnem in teritorialnem načelu kot tudi v enotah. Organizacijski ustroj naj bi ostal približno enak kot v miru, le da bi izvršni organi dobili tudi precejšnje izvršne pristojnosti. Med drugim naj bi imeli tudi večje pravice do vključevanja novih članov, ki pa bi njihov sprejem v vodstva morale potrditi konference. Če je mogoče, naj bi šolska mladina delovala v šolskih organizacijah in v njihovem okviru tudi izvajala posamezne bojne naloge. Isto bi veljalo tudi za študente, ki nimajo vojnega razporeda. Zanimivo je tudi, da konference prenehajo biti vodstveni organi, zamenjajo jih komiteji, sestavljeni iz članov predsedstev v miru in nekaterih drugih.

Prepričani smo, da bo posvetovanje zelo plodno in da bo pomenilo izdaten prispevek k nadaljnjemu razvoju obrambne vzgoje.

turbin na jugoslovanski in romunski strani. Plovni sistem pa obsega plovnice, ki bosta omogočili mnogo hitrejši in večji promet po Donavi. Medtem pa se v Jugoslaviji in Romuniji bavijo že z načrti za izgradnjo nadaljnje elektrarne na Donavi.

● CK ZK Hrvatske je soglasno sklenil izključiti iz ZK dr. Savko Dabčević-Kučar, Mika Tripala, Pera Pirkerja in Marka Koprutla. To je sklenil po sedemurni razpravi o poročilu komisije, katere naloga je bila proučiti vzroke in posledice vdora nacionalizma v partijo hrvaških komunistov. Centralni komite je v celoti sprejel ocene, ki jih je izdelala komisija, ko je preučevala te vzroke in oblike nacionalizma. V sklepni besedi je predsednica CK ZK Hrvatske Milka Planinc govorila o frakcijski dejavnosti bivše voditeljske skupine in med drugim poudarila, da poročilo dokumentirano dokazuje, kako se je krepija toliko bolj njihova frakcijska dejavnost, kolikor bolj je naraščal odpor v ZK, njenem centralnem in izvršnem komiteju. — Odbora zveze rezervnih vojaških starešin v zagrebških četrtih Centar in Medveščak sta soglasno zahtevala, naj vsem rezervnim starešin, ki so osramotili naziv rezervnega vojaškega starešine, zlasti še tistim, ki so delovali s pozicij razrednega sovražnika, to je s pozicij nacionalizma, šovinizma, separatizma, kontrarevolucije itd., po kratkem postopku sodišče časti odvzame čin rezervnega vojaškega starešine. To se posebej nanaša na rezervne starešine: majorja Mika Tripala, generalmajorja Ivana Šibla, na kapetana I. razreda Srečka Bijelića in Dragutina Haramija.

● Po najnovejšem poročilu severnovietnamske časopisne agencije VNA so nad Severnim Vietnamom v enem dnevu sestrelili 16 ameriških letal, več ameriških pilotov pa so ujeli. Devet so jih sestrelili nad Hanojem, tri v Haiphongu, dva v Haihungu in dva v Jenbaju.

● Vatikan je ponovno pritiskal na krščanskodemokratsko opozicijo v Bundestagu, naj ne postavlja ovir za ratifikacijo sporazuma z Moskvo. Osservatore Domenica izraža upanje, da bo sporazum potrjen, in se v tej želji obrača naravnost na Barzila. Dosedanji pritiski Vatikana so bili bolj diskretni. Sveti sedež si prizadeva za politično stabilnost v Evropi in v zvezi s tem tudi za meje na Odri in Nisi. Ko bo sporazum z Varšavo ratificiran, bi namreč na tem območju lahko nastavljal poljske škofo.

● Italijansko notranje ministrstvo je sporočilo dokončne rezultate splošnih volitev v Italiji, ki kažejo, da se razmerje sil ni bistveno spremenilo. Rezultati za poslansko zbornico so: KD: 38,8 odstotka; KPI: 27,2 odstotka; PSI: 9,6 odstotka; PSDI: 5,1 odstotka; PSIUP: 1,9 odstotka; PLI: 3,9 odstotka; MSI in monarhisti: 8,7 odstotka, kar pomeni za 1,9 odstotka porasta. V Furlaniji-Juljski krajini je bil na listi KPI izvoljen Slovenec Albin Škerk.

● Sovjetska vlada je objavila deklaracijo v zvezi z ameriško blokado severnovietnamskih pristanišč. Sovjetska vlada obsoja ameriško akcijo kot ukrep, ki vodi k nadaljnjemu zapletu položaja v jugovzhodni Aziji, in opozarja na resne in nevarne posledice, ki ga ima ta ukrep za mednarodni mir in varnost. — Tudi kitajska vlada je izjavila, da bo pomagala vietnamskemu ljudstvu do končne zmage. — Tudi indijska premierka Indira Gandhi je sporočila svetu, da je ameriška akcija »v celoti nesprejemljiva ne samo za Vietnam, temveč tudi za vse miroljubne narode po vsem svetu«.

politični razgledi

Ob Nixonovi blokadi

Zadnji korak ameriškega predsednika Nixona v njegovem stopnjevanju vojne v Vietnamu je osupil ves svet: potem ko se je tako rekoč polastil neba nad neodvisnim Severnim Vietnamom, s tem ko je z vseh letalonosilk v Tonkinškem zalivu sprožil doslej najhudejše bombardiranje njegovega ozemlja, je sklenil dobiti v svoje roke še morje pred severnovietnamskimi obalami. Ukazal je z morskimi minami za blokiranje vse dohode do največjih severnovietnamskih pristanišč, med katerimi je najpomembnejše Haiphong, ki predstavlja morsko zvezo med svetom in glavnim mestom DR Vietnam Hanojem. V zablokiranih pristaniščih so ostale vsidrane številne tuje ladje, predvsem sovjetske, kitajske in iz drugih socialističnih držav, ki so pripeljale za Severni Vietnam izredno dragocene tovore goriva, orožja, opreme in hrane.

Morska blokada severnovietnamskih pristanišč pomeni novo grobo kršitev suverenosti neodvisne države, ki mora, brez poprejšnje vojne napovedi, kljubovati najmočnejši vojaški sili sveta, željni napenjanja svoje vojaške mišice pred svetom in se politično utrditi v tem jugovzhodnem azijskem koncu.

Nixonov sklep o blokadi severnovietnamskih pristanišč je takoj zbudil ostre proteste po vsem svetu, pa tudi doma, v Združenih državah, koder si odteje pa do danes zapored sledijo velike protivojne demonstracije. Svet je spregovoril o ponovitvi kubanske krize: šlo je namreč za odkrito manifestacijo ameriške vojaške moči, ki naj bi nasprotno stran prepričala o nepopustljivosti ameriške politike v Vietnamu.

Ameriški predsednik je očitno zaigral izredno tvegan politični poker z namenom, da odstrani nevarnost, ki je čedalje bolj naraščala s pomembnimi uspehi ofenzive osvobodilnih sil (osvobodite pokrajinskega središča Quang Trija in začetek obleganja stare cesarske prestolnice Hué): nevarnost, da bi dokončno pogorela njegova politika »vietnamizacije«, s čimer bi bila ogrožena možnost za njegov ponovni uspeh na jesenskih predsedniških volitvah. Najbrž pa bi ameriški polom v Vietnamu potegnil za sabo še plaz drugih ameriških političnih neuspehov, na drugih koncih sveta, kjer si prizadevajo ZDA čim bolj utrditi svoj vpliv.

Tveganje je bilo veliko zaradi tega, ker bi Sovjetska zveza, ki je doslej, predvsem po morskem poti, dobavljala osvobodilnim silam tri četrti orožja in vojaškega materiala, lahko ostro reagirala. Lahko bi odpovedala moskovsko vrhunsko srečanje med Nixonom in sovjetskimi voditelji, ki se začne 22. maja, lahko pa bi morda celo postavila Američane pred možnost direktnega spopada dveh velikih sil, s tem da bi iz svojih dalinovzhodnih pristanišč premaknila proti Jugu svoje vojno ladjeve.

Po dvodnevem neprekinjenem sedenju najvišjega političnega vodstva v državi, politbiroja KP SZ, je sovjetska vlada sicer odgovorila z zelo ostro protestno noto, ni pa se spustila v povračilne akcije: do moskovskega srečanja bo, kot kaže, prišlo, neposrednega so- očenja dveh vojnihih ladjevij po vsemu sodeč ne bo (četudi je nekaj sovjetskih ladij že zaplulo proti Jugu in četudi so sovjetski mornarji v blokiranih prista-

nišjih izrazili pripravljenost, da se zoperstavijo ameriški blokadi).

Očitno je Sovjetska zveza za zdaj prišla do spoznanja, da morska blokada ne more resneje ogroziti dobavljanja orožja niti ne vplivati na potek ofenzive osvobodilnih sil v Južnem Vietnamu. Po morskem poti je DR Vietnam dobival doslej predvsem gorivo in nafto, vendar pa celo ameriški strokovnjaki cenijo, da imajo osvobodilne sile na zalogi goriva vsaj za tri mesece vnajprej. Vrh tega se je v ponedeljek začelo obdobje monsunskega deževja, ki bo trajalo tja do jeseni in v katerem so onemogočene akcije oklepnih enot (prav te pa so potrebovale največ goriva). Dotok orožja, ki ga imajo osvobodilne sile tudi še precej na zalogi, pa bo vnaprej lahko nemoteno prihajal po kopenskih poteh — po železnicah iz Kitajske in pa po cestah. Resda so neusmiljena ameriška bombardiranja porušila v Severnem Vietnamu številne kopenske poti, vendar pa ondodno prebivalstvo z izredno vnmom in zavzetostjo vse ruševine takoj odstrani, tako da promet skorajda brez zastojev poteka naprej.

Seveda pa nevarnost, ki jo prinaša s sabo pomorska blokada severnovietnamskih pristanišč, še ni povsem odstranjena, še zlasti ne zato, ker je v Tonkinški zaliv priplula nova ameriška letalonosilka in nov rušilec. Število letalonosilk je zdaj že sedem — vseh pa imajo Američani deset. To in pa šte-

vilo vojaških letal, ki sodelujejo v bombardiranju severnovietnamskega ozemlja (zdaj jih je že prek petsto) zgovorno priča o tem, da se ameriška vojaška prisotnost v Vietnamu čedalje bolj povečuje. Bombni napadi so postali silovitejši in brezobzirnejši kot kdaj prej: ameriška letala se ne boje več približati na nekaj kilometrov kitajskim mejam, njihove bombe so začele rušiti tako bolnišnice kot tudi velike nasipe ob Rdeči reki, ki teče skozi Hanoi proti pristanišču Haiphong (teh nasipov ni ukazal napasti niti predsednik Johnson v času, ko je bilo število ameriških vojakov v iVietnamu največje). Med žrtvami bombnih napadov je vse več nedolžnega civilnega prebivalstva in celo otrok.

Vse to pa ni zaustavilo ofenzive osvobodilnih sil, ki so po zavzetju pokrajinskega središča Quang Tri na severu Južnega Vietnamu že osvobodile večino pokrajinskega središča An Loc kakih 90 km od Saigona proti kambojski meji in se nato z osvoboditvijo okrajnega središča Trang Bang približale glavnemu mestu na 40 km. Hkrati so sprožile prvi velik napad z vseh strani na pokrajinsko središče Kontum v osrednjem delu Južnega Vietnamu, medtem ko cesarska prestolnica Hué na severu pričakuje napad vsak trenutek.

Z začetkom monsunskega deževja se bo vojaška taktika na bojiščih spremenila. Zaradi razmočene zemlje bodo prenehale akcije oklepnih vozil in tankov, oživilo bo znova gverilsko oziroma partizansko vojskovanje, v katerem so si osvobodilne sile v zadnjih letih nabrale izrednih izkušenj. Ameriški »letalski dežnik« saigonskim enotam ne bo več toliko pomagal kot doslej, saj bodo poleti letal zaradi deževnega vremena največkrat onemogočeni.

Hkrati s temi spremembami na bojiščih je pričakovati tudi spremembe na političnem prizorišču reševanja vietnamske krize. Možno je, da bo bližnje moskovsko srečanje med Nixonom in sovjetskimi voditelji vplivalo na pospešen razplet političnih dogovorov med vsemi v spopad vpletenimi stranmi. Toda pogoj je še vedno isti: da Združene države priznajo vietnamskemu ljudstvu svojo pravico, da si samo kroji svojo prihodnjo usodo in da si samo izbere pot v svojo neodvisnost — četudi ta pot ne bo »American way«, ameriška pot.

KOMENTATOR

GRADITELJI — PRISKRBITE SI PRAVOČASNO GRADBENI MATERIAL

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA TELEFON: DIREKCIJA: DIREKTOR 22-833; CENTRALA 22-016; KOMERCIJALA 20-965
OBRAČUNI: VIČ 22-833; BROD 20-896; OPEKA 22-842; IN-NDOP 51-814
TEKOČI RAČUN: PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 501-1430/3 POŠTNI PREDAL 14-1

obveščajo vse graditelje in ostale zainteresirane, da bodo imele na razpolago vse opčne izdelke preko cele zime.

V industrijski prodajalni je na razpolago tudi: ves ostali gradbeni material in stavbno pohištvo.

Vse informacije daje prodajni oddelek v Ljubljani, Cesta na Vrhovce, telefon šte. 61-965 in 61-895 ter zastopniki:

- za Gorenjsko — Smolej Andrej, Kranj, Nazorjeva 4, telefon šte. 23-138
- za Dolenjsko — Praprotnik Ivo, Grosuplje, Prečna pot 8, telef. šte. 771-358
- za Notranjsko — Brenčič Janez, Vrhnika, Sušnikova 10.

Solidne cene — hitra dobava.

Darja, Miran in Tomaž prevzemajo kurirčevo torbico, ki so jo prinesli najmlajši iz Muljave. »Odnegli jo bomo do Višnje gore,« so povedali.

Foto: VASJA HERBST

SPREJEM KURIRČKOVE TORBICE IN ODKRITJE SPOMENIKA NARODNEMU HEROJU JOŽETU KOVAČIČU V STIČNI

Najlepši dan

*Rože, rože bele
hitro zacvetite,
TITOV rojstni dan zdaj z nami
tukaj proslavite!*

*Rože, rože plave,
zdaj pa zaželite
in maršalu TITU
srečo zaželite!*

*Rože, rože rdeče
k TITU ponesite
naše želje iz srca
in ga poljubite!*

(Čestitka tovarišu Titu za rojstni dan, ki so jo sestavili učenci stiške osnovne šole in jo priložili Kurirčevi pošti)

V Stični kot da ne znajo drugače: pri srčno, veselo in iskreno. Če temu dodamo še slovesno odkritje doprsnega kipa narodnega heroja Jožeta Kovačiča in sonce, ki je po nekaj deževnih dneh tisto dopoldne zopet posijalo, si lepšega sprejema kurirčkove torbice v počastitev osemdesete obletnice rojstva maršala Tita res ne moremo zaježeti.

Da, vse to se je dogajalo prejšnji petek v Stični!

Doprsni kip domačina in narodnega heroja Jožeta Kovačiča je v avli tamkajšnje osnovne šole odkril nekdanji mitraljezec Stiške čete tovariš Ljubo, venec je v imenu borcev II. grupe odredov položil komisar partizanskih kurirjev Ludvik Kukavica, o življenju in delu Jožeta Kovačiča pa je spregovoril njegov soborec Slavko Medved. Med drugim je povedal, da se Jožeta Kovačiča ne spominjajo le kot sposobnega komandirja, ampak predvsem kot človeka ter tovariša. Ob koncu je dejal: »Njegova oporoka je čuvanje svetlih tradicij narodnoosvobodilnega boja in izgradnja humanistične Jugoslavije, za ta cilj pa so žrtvovali svoja življenja naši najboljši sinovi in med njimi tudi heroj Jože Kovačič!«

Med tistimi, ki se najbolj zavedajo dolga do junakov naše polpretekle zgodovine, so prav gotovo najmlajši s stiške osnovne šole, ki so tudi letos za ta dan pripravili skrbno izbran kulturni

Italijanski marmor za spomenik v Kragujevcu

V Kragujevac bo prišla konec tega meseca večja skupina italijanskih umetnikov iz Carrare, kjer se bodo seznanili z revolucionarnim dogajanjem prebivalcev mesta Kragujevac, zlasti pa z odporom proti nacizmu v zadnji vojni. Nadalje se bodo podrobneje seznanili z umetniškim oblikovanjem spomeniškega kompleksa v Kragujevcu. Po obisku se bodo vrnili v Carraro, kjer bodo umetniki naredili poseben načrt, kako bi prav oni postavili obsežen spomenik v spominskem kompleksu Kragujevca. Občinska skupščina Carrare je namreč sklenila, da prispeva svoj delež pri nadaljnji gradnji spominskega objekta v Kragujevcu. Brezplačno bodo carrarski umetniki iz svetovno znanega carrarskega marmora oblikovali spomenik v spomin na kragujevaške žrtve leta 1941. Razen tega pa je carrarska

program, zlit v eno samo željo: izpovedati ljubezen do domovine in dragega maršala Tita.

»Končno je prišel naš najlepši dan, dan kurirčkove pošte. To je za nas že od nekdaj največji praznik, ki je letos še toliko slovesnejši, saj sovpada s praznovanjem osemdesete obletnice rojstva tovariša Tita.

Hkrati pa proslavljamo tridesetletnico ustanovitve pionirske organizacije, ki se je rodila v najtežjem trenutku zgodovine jugoslovanskih narodov, med narodnoosvobodilnim bojem. Kot podmladek mladinske organizacije in kot oblika skrbi vodstva narodnoosvobodilnega boja ter revolucije za otrokovo razumevanje svobodoljubnih in revolucionarnih ciljev ljudskega odpora. Prek nje so vzgajali v mladem rodu lastnosti moralnih likov narodnoosvobodilnega boja in revolucije, poteze svobodoljubnega, hrabrega in pravičnega človeka. To so bili veliki vzgojni cilji, ki so jih zapisali tej organizaciji v program.

Pionirji so med vojno prenašali hrano, obleko, sporočilo in obvestila mimo sovražnih postojank do partizanov. Pri izpolnjevanju nalog, ki so jih dobili od mladinske in skojevske organizacije, od partizanov in aktivistov, so morali biti previdni, hrabri in domiselni. Takšni so bili naši vzorniki in takšni hočemo biti tudi mi!« smo slišali v uvodnih besedah slavja ob sprejemu kurirčkove torbice v Stični.

Darja, Mirana in Tomaža so na poti do Višnje gore, kamor so odnesli kurirčkovo torbico, spremljale tople želje nekdanjih borcev, partizanskih mater in predstavnikov Odbora partizanskih kurirjev Slovenije, ki so se sprejema kurirčkove torbice v Stični udeležili že četrtilič. Prav od njih sem zvedela, da je negovanje revolucionarnih tradicij ena najbolj živahnih dejavnosti na tej šoli, za kar gre posebna zahvala njenemu vodstvu. »Tudi prihodnje leto bomo prišli!« so mi povedali in ob partizanskem gozlu nadaljevali kramljanje z najmlajšimi.

Ob koncu poročila s sprejema kurirčkove torbice v Stični bi zapisala še to, da je organizacija te že tradicionalne prireditve v celoti prevzel pionirski odred tamkajšnje osnovne šole, ki nosi ime narodnega heroja Jožeta Kovačiča.

MS

Kurirji in vezisti na XVI. pohodu

Kakor vsako leto so se tudi letos zbrali kurirji in vezisti NOV ter 6. maja v počastitev praznika mesta Ljubljane sodelovali na XVI. pohodu »Po poteh partizanske Ljubljane«. Pohoda so se udeležili tudi borci Ljubljanske in Tomiščeve brigade, II. grupe odredov, Sercejeve, Cankarjeve, Gubčeve, devete, Gradnikove, Levstikove, Bračičeve in dvanajste brigade, Istrskega in Briškobeneškega odreda, Dolenjskega odreda, Jurišnega bataljona 18. divizije in člani Vosa.

Zborni mesto vseh enot je bilo ob 10. uri dopoldne na Trgu francoske revolucije v Ljubljani. Od tu je bil formiran esalon enot NOV in POS skupno z esalomom JLA, godbo in predstavniki krajevnih organizacij ZB z bojnimi zastavami odkorakal po Vegovi ulici na sklepno svečanost pohoda. Ko so na Trg revolucije prikorakale brigade, jih je mladina navdušeno pozdravila, pionirji in pionirke so jim izročili šopke, dekleta »Cvetličarne« pa so borcem pripela na prsi rdeče nageljne.

Udeleženci pohoda so se zbrali pod tribuno, kjer so slavo prisostvovali predstavniki oblasti in JLA. Vse navzoče je najprej pozdravil predsednik skupščine mesta Ljubljana inž. Miha Košak, nato pa je spregovoril član predsedstva RK SZDL Franc Kimovec-Ziga, ki je obudil spomin na okupirano Ljubljano pred 30 leti. Nato je narodni heroj generalpodpolkovnik Franc Tavčar-Rok izročil odboru za pohod plaketo JLA, narodni heroj Franc Stadler-Pepe pa je pripel na bojne zastave brigad NOV spominske značke.

Udeleženci pohoda so nato poslali pozdrave s čestitkami za 80-letnico predsedniku republike Josipu Brozu-Titu. Brzobjavko je prebrala dijakinja tekstilne šole iz Kranja Alenka Vodnik.

Na tovariškem srečanju so se sešli kurirji in vezisti iz Gorenjske — med njimi je bil tudi prvoborec Anton Može, bivši komandir osrednje kurirske postaje TV 15 Čeprav je eden izmed najstarejših kurirjev, ni do sedaj zamudil še nobenega pohoda. K pravemu partizanskemu vzdušju pa je prispeval zlasti partizanski harmonikar Anton Benedik iz Gorenje vasi, bivši kurir kurirske postaje G-13, ki vsako leto spremlja kurirje na pohodu. Kakor vsako leto se je letošnjega pohoda udeležil tudi Drago Miklavc, eden najmlajših kurirjev s Pohorja, ki je sedaj zaposlen pri PTT v Mariboru in je stalni praporščak kurirjev. Prišli pa so tudi kurirji s Koroške, med njimi Ožbolt Fajmut, kurirji iz Primorske, Dolenjske in Notranjske, Angelo Marcelini pa celo iz Italije. Pri srčen stisk rok, veselo snidenje in izvir-

ne partizanske pesmi so se zopet oživele spomine starih partizanov.

V lepem, sončnem majskem dnevu so kurirji in vezisti skupno z drugimi borci partizanskih enot sklenili veliko tradicionalno prireditev XVI. pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«.

MAKS BURGAR

V TUHINJU BO SREČANJE GORENJSKIH AKTIVISTOV

Zadnje nedeljo v juniju bo v Tuhinjski dolini srečanje gorenjskih aktivistov. Štiričlanska komisija si je ogledala teren in za prireditveni prostor predlagala kraj v bližini gostilne »Pod Kozjakom«. Prostor je okrog 200 metrov oddaljen od glavne ceste na desni strani v smeri Motnika. Tu je dovolj prostora za postavitev tribune in za parkirišče. Računajo, da se bo srečanja udeležilo 2500 do 3000 aktivistov in drugih gostov. Pričakujejo tudi obisk izletnikov in turistov.

V Kamniku se že pripravljajo na izvedbo kulturnega programa, nastopa pevcev in godbenikov. Vsekakor želijo, da bi udeleženci srečanja odnesli iz Kamnika najlepše vtise.

Na dan srečanja bo občinska konferenca Zveze mladine ustanovila mladinski kamniški odred, v katerem bo od 100 do 150 mladincev in mladink. Formiranje odreda se vključuje v osrednjo proslavo v počastitev 30-letnice ustanovitve partizanske vojske na Slovenskem.

Srečanja aktivistov se bodo udeležili tudi planinci, lovci, športniki, delovne organizacije in šolska mladina.

JOŽE VIDIC

OBISK IZ FRANCIJE

V začetku maja je prišla iz Francije v Jugoslavijo na obisk z dvema letalom skupina borcev odporiškega gibanja, pripadnikov znane udarne enote »Montagne Noire« (Črno gorovje).

Ti tovariši, ki so s seboj pripeljali tudi družine, so izkoristili proste dni za oddih in za srečanje z jugoslovanskimi borci. Med drugim so obiskali tudi svojega nekdanjega tovariša Boža Jelenka iz Zagreba, ki je v Franciji imel ilegalno ime »poročnik Leopold«.

Enota »Montagne Noire« je bila ustanovljena aprila 1944, poveljval pa ji je medzavezniški štab neposredno. Ob ustanovitvi je bilo v enoti okoli 1000 prostovoljcev, večinoma mladih ljudi, ki so se zelo odlikovali v boju z nacisti.

Gostje so si ogledali Plitvice, Opatijo, Postojno, Kumrovec in nekatere druge kraje.

Strunjanu je potreben zimski bazen!

Strunjan je za vojske vojne invalide, pa tudi za druge udeležence revolucije in njihove svojce postal pojem, ki ga ni treba obširno razlagati. Gre za rekreacijski center v tistem, idiličnem zalivu, kamor že dobro desetletje hodi jo na zdravljenje in oddih bivši borci, invalidi, matere in vdove padlih borcev ter njihovi najbližji svojci. Kdor je bilo v tem centru, ga ne pozabi zlepa znova in znova se rad tja vrača ali vsaj mimogrede zavije vanj. To je kočiček miru in sprostitve, kjer se srečujejo stari znanci, partizani in aktivisti, ki jim to srečanje pomeni veliko doživetje. Deset dni v Strunjanu jim pomeni mnogo več kot oddih v kateremkoli letovišču.

V desetletju svojega obstoja se je center v Strunjanu precej razvil in izpopolnil, dobil je dodatne prostore, izboljšale so se zdravstvene in gostinske storitve v njem, še vedno pa nima tistega, s čimer bi lahko res polno zaživel: zimskega bazena in prostora za rekreacijo.

Pomudimo se malo v centru in razglejmo se po njem in okrog njega.

Gostje, ki jih tačas vidimo na stezicah med bujnim zelenjem, so iz vrst starejših generacij. Če hočeš zvedeti kaj več, kdo so, dobiš zanimive odgovore: ta žena je mati padlega borca, drugi so Nemci ubili moža kot talca, tretji so ga vzeli in odpeljali v Nemčijo in ga poslej ni videla nikdar več... Same priče revolucije, njeni udeleženci in udeleženke, katerih spomini bi bili lahko gradivo za debele knjige.

Center je začel letos poslovati 15. aprila. Zdaj, ko je predsezona, je v njem razmeroma malo gostov. Vsak si pač želi kopanja, ki je zanj v aprilu in maju še premraz.

Na upravi zvemo, da bo letos deležno desetdnevnega oddiha v centru okrog 950, 21-dnevnega zdravljenja pa okrog 700 oseb.

Zmogljivost centra je 150 ležišč, kar pa v glavni sezoni še zdaleč ne zadošča, tako da bi bilo treba zmogljivost podvojiti, če bi hoteli ustreči vsem željam. Kot rečeno, si jih večina želi preživeti oddih v poletnih mesecih, sicer pa bi ga mnogi — zlasti tisti, ki težko prenašajo vročino — radi oziroma rajši preživeli v drugih letnih časih, če bi se lahko takrat kopali. Tako se vrnemo k vprašanju zgraditve zimskega (pokritega) bazena, ki pa sam zase še ne bi bil dovolj. Poleg njega bi bilo treba zgraditi prostor za rekreacijo, nekakšen pokrit vrt z okrog 150 sedeži, kamor bi se gostje zatekali in preživljali prosti čas v slabem vremenu in seveda pozimi. S tem bi se sezona v centru raztegnila praktično na vse leto in njegova zmogljivost bi se tako povečala, da bi zlahka ustrezal vsaj vsem najpotrebnejšim in najzaslužnejšim proslencem.

Ob sedanjih možnostih se center v drugi polovici oktobra zapre in ostane do srede aprila popolnoma neizkoriščen. To je huda ovira tudi pri upravljanju centra, saj v »mrtvi« sezoni ni moč obdržati in plačevati vsega osebja. Tiste uslužbenke, ki jeseni zapuste center, pa je spomladi težko dobiti nazaj, ker si medtem marsikdo izmed njih poišče novo zaposlitev...

Gostje so v centru sicer zadovoljni — ugotovili smo, da se je postrežba v njem izboljšala — med njimi se razpletajo živahni pomenki, ki pa se čisto sami od sebe zaokrenejo na tisto, česar si najbolj žele: na kopanje v morski vodi. Kdaj se jim bo želja izpolnila?

Vsekakor bo center funkcionalno polno zaživel šele takrat, ko bo dobil pokrit bazen z ustreznimi klubskimi prostori.

Če si je kdo tak bazen zaslužil, so si ga prav gotovo vojaški vojni invalidi, zato sredstva zanj ne bi smela biti neresljiv oziroma zavozlan problem.

F. Š.

dopisniki nam poročajo

ČRNOMELJ

USPELA SESTANKA VOJAŠKIH VOJNIH INVALIDOV

Po ustanovitvi ZZB NOV so ponekod ukinili združenja VVI in pri združenjih borcev ustanovili sekcije vojaških vojni invalidov. Te pa so s svojo dejavnostjo v večini primerov ostale v ozadju za dejavnostjo združenj borcev. Zato se marsikje dogaja, da vojaški vojni invalidi niso več na tekočem z vsem tistim, kar določajo razne spremembe in dopolnitve k invalidski zakonodaji. Želijo si vsaj enkrat ali dvakrat letno posebne sestanke na katerih bi se pogovorili zgolj o invalidski problematiki.

Upoštevač to željo in potrebo, so v črnomaljski občini letos 7. maja sklicali prva dva taka posebna sestanka invalidov, članov ZB v Vinici in v Sinjem vrhu.

Od skupnega števila 53 invalidskih upravičencev v Vinici se je sestanka udeležilo 48 članov, a v Sinjem vrhu jih je od skupaj 21 bilo prisotnih 18, kar jasno dokazuje, kako zelo so taki sestanki potrebni. Pri tem tudi ne gre prezreti, da so udeleženci zvečine stari ljudje in da so posamezni prišli na sestanek tudi iz 15 km oddaljenih krajev.

Obeh sestankov sta se udeležila sekretar občinskega odbora ZZB v Črnomlju Rado Kordić in predsednik komisije VVI pri tem odboru Lojze Stariha. Navzoča sta bila tudi podpredsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Franc Kresečohan in tajnik komisije VVI Avgust Erjavec.

Ob zelo aktivnem sodelovanju vseh udeležencev so se pogovorili o delu občinske komisije VVI, o aktivnosti ZZB, o spremembah in dopolnitvah invalidske zakonodaje, kar vse so ugodno ocenili. Beseda pa je stekla tudi o pokojninskem zavarovanju kmetov borcev in urejanju stanovanjskih zadov invalidov v občini.

Naj navedemo le nekaj ugotovitev: v črnomaljski občini je 561 invalidskih upravičencev, a 200 od teh jih prejema invalidski dodatek. V tej zvezi so predlagali zvišanje cenzusa in invalidskega dodatka.

Tudi priznavalnine prejema 25 invalidskih upravičencev, a nadaljnjih 16 so podelili priznavalnine kmetov borcev.

V družbeno političnem dogajanju obeh

krajev so vojni invalidi zelo aktivni.

Nekatere vdove in starši padlih borcev med njimi tudi taki brez najožjih sorodnikov, imajo zemljo, ki je zaradi starosti ali bolezni ne morejo obdelovati. Toda do invalidskega dodatka nimajo pravice, pa tudi ne sredstev za preživljanje.

Pri najemanju posojil za popravilo hiš so zelo skromni in zato z najetimi posojili ne morejo temeljito popraviti svojih hiš.

Da bi v prihodnje bili bolj na tekočem z borčevsko in invalidsko problematiko, so tisti, ki niso bili naročniki, naročili TV 15.

V nedeljo, 14. maja, so imeli enaka sestanka z vojnimi invalidi v Adlešičih in v Gribljah.

V. M.

ORMOŽ

TAKTIČNO-TEHNIČNI ZBOR

V soboto, 6. maja 1972, sta občinska organizacija ZRVS Ormož in poveljstvo pujske garnizije organizirali taktično-tehnični zbor v Ormožu, ki je zelo dobro uspel. Razstavljeno orožje so si z velikim zanimanjem ogledali rezervni vojaški starešine, pripadniki partizanske enote, obvezniki pouka za izvenšolsko mladino, učenci 7. in 8. razredov osnovnih šol z območja občine Ormož kakor tudi drugi občani.

Čeprav je bil delovni dan (prvo soboto po 1. maju so namreč delali v podjetjih), se je zboru udeležilo nad 1.200 ljudi, kar dovoli zgornjo pove, da se naši ljudje zelo zanimajo za oborožitev svoje armade in za svoje izpopolnjevanje.

Razen taktično-tehničnega zbora so bila ta dan organizirana še predavanja in predvajani strokovni filmi za rezervne vojaške starešine, pripadnike partizanske enote in obveznike pouka za izvenšolsko moško mladino. Za učence osnovnih šol pa so predvajali naslednje filme: Krajevna skupnost v splošnem ljudskem odporu, Pet pilotov, Na vez in Pri tovarišu Titu.

S predavanjem poveljnika pujske garnizije polkovnika Albina Štoka so rezervni vojaški starešine bili več kot zadovoljni. Predaval jim je o sestavi in oborožitvi armad naših sosedov, o dejavnosti tujih obveščevalnih služb in sovražnih emigrantskih skupin proti SFRJ ter o položaju v naši državi pred 21. sejo Predsedstva ZKJ in po njej.

Popoldne je za rezervne vojaške starešine bilo organizirano še streljanje z vojaško pištolo.

BOŠKO BORJAN

KOČEVJE

RAZNE NOVICE

Aprila so v kočevski občini prirejali predavanja o vseljudski obrambi. Udeležba je bila zelo dobra. Občani so si pridobili veliko znanja.

Dne 26. aprila so v Kočevju podelili šestindvajsetim zaslužnim članom ZRVS odlikovanja tovariša Tita za njihovo dejavnost pri vzgoji prebivalstva za vseljudsko obrambo. Tri odlikovanja so bila red za vojaške zasluge z zlatimi meči, osem odlikovanj red za vojaške zasluge s srebrnimi meči, dve odlikovanji red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem, eno odlikovanje red za sluge za narod s srebrnim vencem itd.

Organizacije krajevnih skupnosti v Stari cerkvi so 26. aprila priredile proslavo 27. aprila in 1. maja. Udeleženci so ob tej priložnosti tudi obiskali Konca vas, kjer so Italijani v noči od 27. na 28. april 1942 prijeli Jožeta Šeska in druge člane okrožnega komiteja KPS Kočevje.

Prvomajska proslava za občino Ribnico in Kočevje je bila letos 30. aprila v motelu na Jasnici.

Dne 29. aprila je NAMA v Kočevju odprla preurejeno avtomatsko kegljišče.

V dneh 3. do 6. t.m. so pionirji iz kočevske občine prenašali kurirsko pošto od Podpreske do Kočevja in Stare cerkve.

PETER ŠOBAR

SAVA PRI LITJI

ODKRILI SO SPOMENIK

Združenje borcev NOV Sava in druge družbenopolitične organizacije na Savi so 30. aprila praznovali krajevni praznik. V okviru proslave so odkrili dostojen spomenik osemnajstim padlim borcem iz NOV, ki so bili doma na Savi in v okolici. Načrt je naredil arh. Vlasto Kopač, denar za spomenik pa je prispeval občinski odbor ZZB NOV Litija (20.000 din).

Proslavo krajevnega praznika je tudi povzdignila slovenost, ko so odprli obnovljeno šolo na Savi; obnovo je omogočil občinski samoprispevek. Na kulturni prireditvi so nastopili litijska godba, učenci osnovne šole na Savi in pevski zbor osnovne šole v Kresnicah. Prireditve je dopolnil še nastop gasilcev. Slavnostni govor je imel prvoborec Jože Gričar-Metod, eden izmed organizatorjev ljudske vstaje v teh krajih. Šolo je slovesno odprl poslanec in predsednik temeljne izobraževalne skupnosti Stane Pungarčar. — Po slavnosti je bilo tovariško srečanje.

SEVNICA

KOROŠKI BORCI SO RAZVILI PRAPOR

Dne 23. aprila so prostovoljci-borci za severno mejo v letih 1918/19 slovesno razvili svoj prapor. Slovesnost je bila pod pokroviteljstvom predsednika občinske skupščine Sevnica Marjana Gabriča. Udeležili so se številni gostje tudi iz Ljubljane, Novega mesta, Slovenjega Gradca, Maribora, Ljutomerja, Celja in še nekaterih krajev. Za stopniki občinskih organizacij iz drugih krajev so prišli s svojimi prapori.

Na slovesnosti je govoril predsednik sevnškega občinskega odbora Zveze prostovoljcev-borcev za severno mejo Franc Dobovšek. Nato je zborovalce pozdravil zastopnik republiškega odbora, Prapor je razvil Marjan Gabrič. Po slovesnosti so si ude-

leženci ogledali v sevnškem gradu znamenito protestantsko kapelo.

K. Z.

JESENICE

PROBLEMI ZDRUŽENJ

Dne 4. t.m. so se zbrali predsedniki združenj borcev v jeseniški občini, da so poročali o letnih občnih zborih in drugih perečih zadevah. Navzoč je bil predsednik občinskega odbora ZZB NOV Jesenice France Konobel-Slovenko.

Predsednik ZB z Blejske Dobrave je poročal, da imajo največje težave, ker je premalo denarja. Občni zbor so uspešno opravili. Stanovanjske zadeve članov so na splošno urejene (razen za enega člana). — Na občnem zboru ZB na Javorniku so menili, da bi morali tudi borci iz obdobja po 9. IX. 1943 uživati več pravic. — Na območju ZB v Kranjski gori je treba urediti še stanovanjske zadeve za tri člane. Najpomembnejša naloga pa je, da uredijo spomenik padlim borcem in talcem. Dosedanji spomenik so morali umakniti zaradi turističnih zazidav. — Tudi v Planini pod Golico imajo težave s postavitvijo spomenika in z vzdrževanjem spominskih plošč. V prihodnje bodo to vzdrževanje prevzeli člani lovskih družin z Jesenic in iz Dovjega. — Združenje borcev »Plavž« je najmočnejše, saj šteje 536 članov. Na občnem zboru so predlagali, naj bi v prihodnje vse prošnje za podpore, priznavalnine, za stanovanjska posojila itd. naslavljali na združenje borcev, ki bi presodilo, kdo je najbolj upravičen do podpore. Občinski odbor bo to upošteval, vendar pa ima vsak prosilec pravico poslati prošnjo neposredno občinski komisiji. — ZB na terenu Sava združuje člane iz vrst predvsem starejšega prebivalstva v starem delu mesta in člane iz nove stanovanjske četrti. Prizadevajo si, da bi prav ti člani, mlajši, ki živijo v boljših stanovanjskih razmerah, postali delavnejši v družbenih organizacijah. — ZB na žirovniškem področju ima dobro povezavo z drugimi organizacijami. Med perečimi nalogami je predvsem ureditev grobišča borcev na pokopališču v Breznici. Obnoviti je treba spominsko ploščo v Mostah. Načrt je že narejen in pripravljen je denar.

Občinski odbor ZZB NOV Jesenice bo odgovoril združenjem borcev pisмено na posamezna vprašanja in svetoval, kaj in kako bi bilo treba izpolniti naloge.

B. BLENKUS

SPLOŠNO MIZARSTVO grosuplje

Izdeluje:

Pisarniško in hotelsko pohištvo
pohištvo za otroške vrtce
ter laboratorijsko pohištvo.

Razrez hlodovine za zasebnike
in druge mizarske obrtne storitve.

CESTNO PODJETJE MARIBOR

— VZDRŽUJE

— REKONSTRUIRA
IN MODERNIZIRA CESTE
PRVEGA, DRUGEGA
IN TRETJEGA REDA.

Splošno gradbeno podjetje

TEMELJ

Črnuče 89/b

izvršuje vse nizke in visoke gradnje
ter adaptacije

Priporočamo se!

imeli smo ljudi

Franciška Strežek-Pavličkova mama

Pokopali smo jo 12. aprila v Smarju-Sapu. Doma je bila na Malem vrhu. Rodila se je leta 1884. Med vojno je vsa njena družina sodelovala v narodnoosvobodilnem gibanju. Sinova Jože in Johan sta bila Partizana. Brata Cene in Tone pa sta umrla v dachavskem taborišču. — Pavličkova mama je bila zelo priljubljena. Pevski zbor ji je zapel v slovo žalostinko. Borci in invalidi so jo spremljali na zadnji poti s svojimi prapori.

Olga Filo

Olga smo pred vojno poznali vsi komunisti v Kranju. Umrla je na Madžarskem (Lajosmizse), kjer so jo spremlili na njeni zadnji poti njeni najožji sorodniki in položili na njeno krsto tudi cvetje njenih političnih sodelavcev. — Olga je delala v odvetniški pisarni dr. J. Vilfana. V letih pred vojno so ji bile zaplane pomembne politične naloge kot članici KP. Od leta 1940 je bila članica mestnega komiteja KP v Kranju, odgovorna za SKOJ. Srečavali smo jo povsod, kjer se je kovala revolucija. Leta 1941 jo je gestapo odgnal v taborišče. — Po vojni se je omožila na Madžarskem. Bolehala je dolgo zaradi bolezni, ki si jih je nakopala v taborišču, in zato je tudi prezgodaj umrla. Predvojni komunisti iz Kranja jo bomo ohranili v najlepšem spominu!

Leopold Sladič

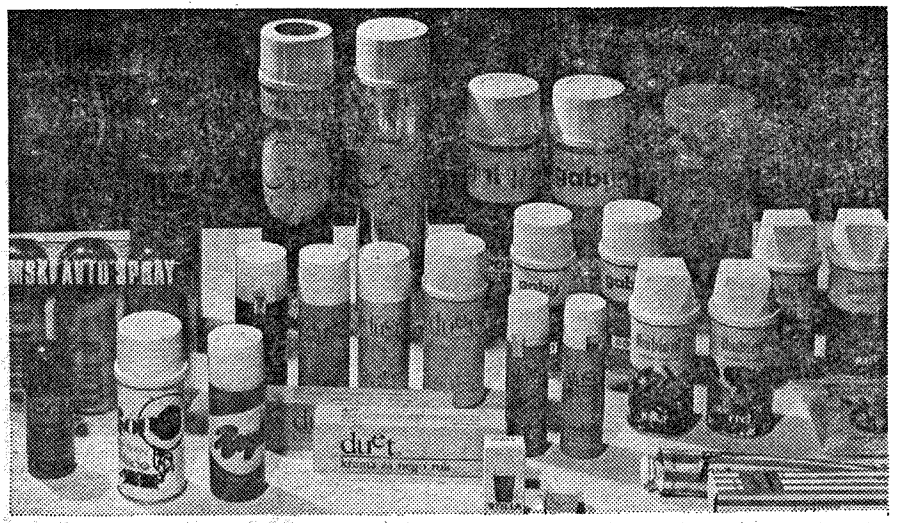
Doma je bil iz Zagorice pri Mirni. Za vedno smo se poslovili od njega 2. t.m. na pokopališču v Mirni. Bilo mu je 58 let — prezgodaj nas je zapustil. — Že od mladosti je okušal trdo življenje na kmetiji. Odrasel je napredno vzgojen. Ko je prišel čas, je vedel, kje je bilo njegovo mesto. Leta 1941 je postal aktivist OF. Leta 1943 je stopil v Gubčovo brigado. Bil je dober tovariš in hraber borec. Med bojem je bil Sladič hudo ranjen, tako da se je zdrvil dalj časa, do same osvoboditve, po partizanskih bolnišnicah. Zdravniki so mu rešili življenje, niso ga pa mogli rešiti posledic, tako da je moral prezgodaj umreti, čeprav je vedrega duha upal, da bo ozdravel, kar smo mu želeli vsi, ki smo ga poznali.

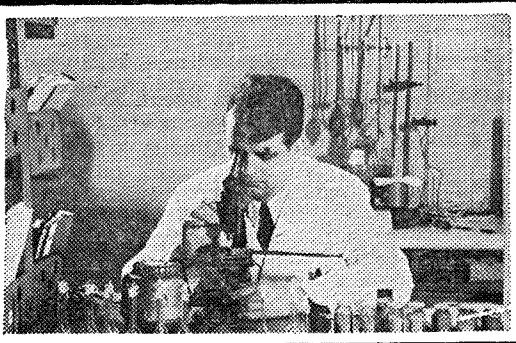

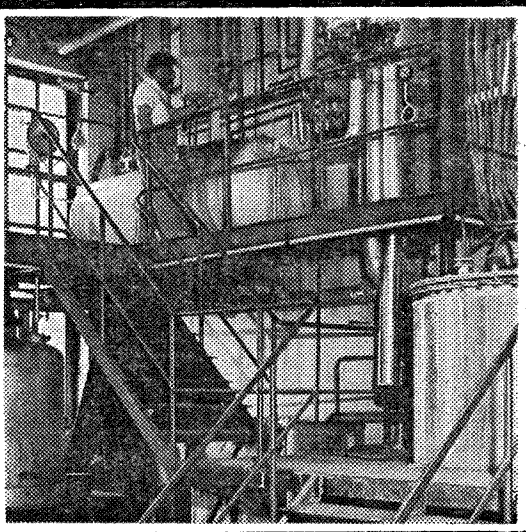
Viktor Sabadin

Na lep spomladanski dan, 2. t.m. smo se morali posloviti od njega. Na pogreb v Marežgo so prihiteli predvojni komunisti in protifašisti, borci NOV od blizu in daleč. — Ko se je 15. maja 1921 v Marežgah razplamtela iskra upora, je bil Viktor Sabadin dvajsetletni mladenič; pridružil se je domačim upornikom. Fašisti so hoteli prisiliti volivce, da bi glasovali za tako imenovani nacionalni blok. Mednje so vrgli bombo in streljali križem krašem. Ljudje so se ogorčeno uprli — pograbili so, kar jim je prišlo pod roke, in potolkli fašiste — trije so obležali mrtvi. Prebivalcem v Marežgah so se pridružili ljudje iz okoliških vasi. Po upor so se fašisti divjaško znašali nad ljudmi. — Viktor Sabadin se je rodil leta 1901 v revni kmečki hiši v Marežgah. Izučil se je za kovača. Ze v mladosti je bil napredno usmerjen. Zato je tudi deloval v ilegalnem protifašističnem gibanju. Med osvobodilno vojno pa je bil v domačem kraju najprej aktivist, od pamladi 1944 pa borec IX brigade NOV. Postal je invalid. Po vojni smo tov. Sabadina srečevali povsod, kjer je bilo treba poprijeti požrtvovalno pri delu. — Njegovo življenje bo lahko najlepši zgled mlademu rodu.

Nagradna križanka LEK številka 24

SESTAVIL: KOPRIVSEK		NARODNA UNIVERZIT. KNJIŽNICA	ŽUŽELKA	KDOR MERI STANJE VODE	PREBIVALEC ADANE	NERA ZA ZLATO				
PARTIZANS. ZDRAVNIK (LUKA)										
KIZMET										
MADŽARSKI POLITIK										
NAŠ OTOK		OCVIRK ANTON	OS. ZAIMEK ZNAMENJE				IRENA KOHONT	-MIK	NOTARJEV URAD	IZIDA
RISAL: J.K.	NAŠ POLOTOK	PLAT	ZAKOLIČEN SMER CESTE	REDNI DOHODKI OD KAPITALA	DANSKI OTOK	KANON	VRSTA VRBA	PREBIVALEC IRANA		ZMEDA
FRANCOSKI KNJIŽEVNIK (PANAIT)								ZVEZA KOMUNISTOV ORANJE		100M ² PANDOGA DEJAVNOSTI
VARNOSTNA NAPRAVA NA STREHI										OKOSTJE NIKO AVSEC
REKLAMNI NAPIS NA PLATNU										OSKRBNIK CEST PRILETNA ŽENSKA
VEČANJE					KUPOJTE LEKOVE IZDELKE	SREDNJI	RUSKO 2.IME	SKAKALEC GRINI M.IME		SPLIT CANKAR
OTOK V OTOČJU TUAMOTO					KONTAKT					VNETJE UŠESA SKRILAVEC
										PREVOZNO SREDSTVO LETNI GOZD. POSEK
										MILANO
								MAJHNA JADRNIKA TOMOSOV AVTO		
										KRAPINA NATRIJ
										KRIMINALNA ZDRUŽBA PRISTAS KALVINIZMA
										MONGOLSKI VLADAR ABSTRAKтна MODROST
										LIBANON PARTIZANS. ZDRAVNIK (IGOR)
										STARO OROŽJE RENATO RASCEL
										ŽENSKO POKRIVALO GRENKA PIJACA
										GL.MESTO ITALIJE
										SEIDEL
										STARA ČRKA
										SRBSKO M.IME
										TOVARNA EL. GOSPODINJ. APARATOV
										KLICA
										JEZERO V SZ
										DČE
										TVOR

Nagradni kupon 24

Preimek in ime _____

poklic _____

točen naslov _____

Razpis nagradne križanke

Prosimo, da nam rešitev za »Lek« št. 24 pošljete do 26. maja 1972 in to vsako rešitev v pisemski ovojnici z označbo »križanka 24«. Rešitve bomo objavili v 23. številki TV-15, ki izide dne 1. junija 1972. Za nagrade smo pripravili:

ZBRANO DELO — K. Destovnika-Kajuha, MLADOST NA VASI — pisatelja T. Šifrerja, USTASKO TABORIŠČE JASENOVAC — pisatelja N. Nikoliča.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

Pred velikim koncertom borbenih pesmi

Partizanski invalidski pevski zbor vsi borci dobro poznajo. To je naš pevski zbor, zbor, ki je partizansko pesem dvignil na višjo, koncertno raven, pri tem pa ohranil in še vedno ohranja v njej tisti neponovljivi žar, tisto občutje in partizansko čustvovanje, ki smo ga doživljali in doživeli v osvobodilnem boju. Tako zbor najpristneje neguje revolucionarno izročilo, ki nam je potrebno ne samo za premagovanje vsakodnevnih delovnih težav, ampak tudi za vzgojo socialistične domovinske zavesti in za ohranitev revolucionarnih pridobitev. Letos je zbor malo koncertiral. Vse od novega leta je trdo delal. Vadil je popolnoma nov spored malo znanih partizanskih umetnih pesmi in borbenih pesmi evropskih narodov. S tem novim repertoarjem se bo predstavil 22. maja letos v dvorani Slovenske filharmonije na koncertu, ki ga bo izvajal v počastitev dneva mladosti in osemdesetega rojstnega dne maršala Tita. Ta koncert pa bo velik dogodek za slovensko kulturno javnost.

Partizanski invalidski pevski zbor je naslednik Invalidskega pevskega zbora, ki ga je na pobudi Borisa Kidriča s posebnim odlokom ustanovil glavni štab NOV in PO Slovenije, za prvega dirigenta pa imenoval skladatelja Karla Pahorja. Ta je v Planini nad Semičem 21. aprila 1944 izbral okrevance iz partizanskih bolnišnic in z njimi začel vaditi prvi spored partizanskih pesmi za turnejo po Beli krajini. V Invalidski pevski zbor so stopili partizani, ki zaradi telesnih poškod niso bili več sposobni za bojevanje s sovražnikom, a so po svojih močeh na drugačen način hoteli prispevati še kaj za zmago nad fašizmom. Za zmago nad fašizmom pa nam je bila potrebna tudi pesem, pesem, ki dviga duha in spodbuja hrabrost. Veliko silne človečnosti je simbolizirala pesem iz ust invalidov. S pesmijo so na boj pozivali tovariši, ki so najhuje občutili strahote vojne. Tako so najbolj prepričevalno izražali svojo zavest, da jim ni žal zdravja, življenjskih moči in žrtev za osvoboditev in za skupne koristi človeštva. Hkrati je sodelovanje v pevskem zboru invalidom krepilo občutek, da so še vedno koristni člani borbene skupnosti, da jih družba še vedno potrebuje. Skratka, šlo je ne samo za revolucionarno in kulturno poslanstvo, ampak tudi za najčistejšo človeške vrednote, za humanizem.

Najprej je v zboru sodelovalo 17 invalidov. Invalidski pevski zbor se je številčno krepil. Vanj so prihajali novi tovariši, pa tudi odhajali. Poškodobe nekaterih so bile tako hude, da so podlegli za vedno. A zbor je vseeno rastel in dosegel vse večje uspehe. Proti koncu julija 1944 je zbor štel že 32 pevcev. Januarja 1945 je vodstvo zbora prevzel prof. Pavel Šivic. Pod njegovim vodstvom je šel zbor na prvo gostovanje v Italijo. Pel je našim in zavezniškim ranjenecem v Bariju, Altamuri, Trani, Barletti, Adrij in Gravini. Z ladjo »Ljubljana« se je vrnil 15. aprila 1945 v Split in s pesmijo začel spodbujati na boj po osvobodjeni Dalmaciji. V herojsko Ljubljano je zbor prišel že 9. maja 1945.

Po osvoboditvi se je nekaj pevcev razšlo v druge kraje, v Ljubljani pa jih je ostalo še vedno več kot 20. Redno delo zbora je s pomočjo partizanskega skladatelja Janeza Kuharja leta 1947 obnovil prof. Pavel Šivic, ki je zbor — poslej se imenuje Partizanski invalidski pevski zbor — vodil še šest let. Malo pred proslavo vstaje primorskega ljudstva na Okroglici 1953 je prišel za dirigenta prof. Radovan Gobec, ki zbor vodi še danes.

Malo pevcev je še iz prvotnega zbora pred 28 leti, komaj šest, zato jih velja omeniti. To sta druga tenorja Bogomil Blažko in Dušan Perne, prva basista Franc Lončarič in Franc Štajnar ter druga basista Dušan Ropič in Alojz Intihar, ki je bil nekoč prvi komandir zbora. V današnjem zboru sodelujejo še štirje veterani iz zbora »Srečko Kosovel« in sicer: druga tenorja Anton Prelec in Vlado Zorž, prvi basist Polde Černigoj in drugi basist Mirko Černigoj. Še zmeraj pa v zboru, ki šteje blizu

70 pevcev, prevladujejo nekdanji partizani, čeprav ob očetu neredko poje že tudi sin. Toliko za uvod. Več nam bosta povedala predsednik zbora Vlado Zorž in dirigent prof. Radovan Gobec.

Vlado Zorž: »Zadnja leta si prizadevamo, da bi naš zbor pomladili. Doslej nismo našli potrebnega odziva med mladino. Morda je temu nekaj kriv naziv zbora. Dobro bi bilo, če tisti »invalidski« črtali, ker morda to odvrača mlade od zbora. Drugi razlog, da med mladimi ni zanimanja za naš zbor, je v tem, da gmotno ne moremo zagotoviti gostovanj in trdne programske politike. Na tem področju bo treba storiti odločne korake, tudi mladinska organizacija lahko tu veliko pomaga. Zakaj nič ne pomaga govoriti o tradicijah, pa peti samemu sebi, če v to ustvarjalno ne vključujemo mladih ljudi. Mi si še lahko pojemo mogoče dve tri leta sami sebi pa borce, potem ne bomo mogli več. Prizadevati pa si moramo, da bomo duha sedanjih pevcev prenesli na mlade, to pa je mogoče doseči le pri organskem pomlajevanju zbora.«

Radovan Gobec: »V zadnjem času smo šli na pomladitev. Danes imamo že mnogo pevcev, ki niti niso bili udeleženci osvobodilne vojne ali pa tedaj še rojeni niso bili. Gledam pri izboru pa vedno na to, da so to sinovi iz partizanskih družin oziroma iz družin, ki so neomadeževane, torej, da je njihova moralnopolitična plat čista. Pri sprejemanju gledam predvsem na glas, na kvaliteto glasu, ker edino na ta način bo zbor lahko ostal naprej. Navsezadnje je tako, da zboru ni mogoče priznavati odlik zaradi tega, ker so bili borci ali invalidi, ampak zato, ker pesem zares kvalitetno izvedejo. Kvalitetna izvedba je tista, ki bo zboru obdržala ime. Ta starejša generacija, ki je vse to doživela, od borbe do jurišev pa do porazov, smrti svojih tovarišev in podobno, izpričuje posebno doživljenjsko pri izvedbi partizanskih pesmi. Dokler so v zboru starejši pevci, ki so vse to doživeli, in jaz, potem na mlajše lahko prenašamo to vzdušje, ker ne gre samo za čisto intonacijo, ne gre zgolj za ritmično petje, ampak gre predvsem za duha, kako to pesem izvajajo. To je bistveno. Recimo, jaz hodim veliko okrog po zborih in jih poslušam. In pojejo razne borbene pesmi. Seveda malo akademsko, malo salonsko, malo narejeno, malo iz spoštovanja. Če naši fantje to zapojejo, je to čisto nekaj drugega. To zavzemi resnično tako, kot je treba, ker je pač doživeto... Mi želimo in si prizadevamo, da bi ta duh počasi prinesli na mlajšo generacijo, a tu nimamo pravega odziva. Jaz ne bi sodil, da ta literatura mladini ne ugaja. Mislim, da se jim zdi pot do uspeha prepočasna, pri takšnem zboru pa traja eno leto, preden pridemo do kakšnega koncerta. Za to pa je treba potrpežljivosti in vztrajnosti. Te pa, mislim, mladini manjka...«

Vlado Zorž: »Priprava na koncerte je zelo trdo delo. Redne vaje ima zbor ob ponedeljkih in četrtek, zadnje čase pa imamo vaje vsak dan. Mladi večinoma na take

S turneje po Holandiji 1965. Pevci med vožnjo po enem izmed vodnih kanalov v Amsterdamu.

napore niso pripravljeni. A samo tako trdo delo lahko rodi uspeh...«

Radovan Gobec: »Ta koncert, ki ga pripravljamo letos, je bil pravzaprav že naša davna želja. Gre namreč za to, da bi predstavili našim poslušalcem borbeno pesem, pa tudi pesem odporiških gibanj evropskih narodov. Ta zamisel ni nova. Mi smo si za to prizadevali že leta in leta, ni nam pa uspelo dobiti ustrezne literature. Iskali smo jo prek naših kulturnih atašeev po vsej Evropi. Rezultat je bil tako rekoč ničev. Niti ene stvari nismo dobili od naših kulturnih atašeev. Jaz sem se prek osebnih stikov in poznanstev dokopal do potrebne literature, da smo sposobni izvesti samostojen koncert s to tematiko. Značilnost tega koncerta, ki ga bomo imeli 22. maja, je v tem: Prvi del je strogo vokalni, a kapela, kot to imenujemo, brez spremljave. V tem delu hočemo prikazati kvaliteto našega zbora. Vključili pa smo v ta del tudi pesmi socialnerevolucionarne vsebine s Kitajskega, Češkega in iz Španije. — Drugi del pa smo izrazito posvetili borbenemu in odporišnemu gibanju v Evropi. Od teh imamo na programu sovjetsko, poljsko, slovaško, bolgarsko, italijansko, špansko, francosko in nemško pesem, ker tudi v Nemčiji je bilo odporiško gibanje, čeprav v nekoliko drugačni obliki. Najbolj se je to nemško odporiško gibanje pokazalo v španski državljanski vojni, kjer so Nemci imeli svoj bataljon, ki se je bojeval v internacionalni brigadi. No, potem imamo v tem delu še eno slovensko in eno hrvaško. Ta del obsega deset skladb, ki jih pojemo v izvornih jezikih.«

Partizanski invalidski pevski zbor je doslej dobil že dve državni odlikovanji: red

zaslug za narod z zlato zvezdo in red bratstva in enotnosti z zlatim vencem. Razen tega je prejel Gallusovo zlato odličje in dve nagradi: Prešernovo in nagrado Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije v Beogradu. Seveda so pričevalo za kakovost predvsem številna gostovanja, ocene, strokovne kritike in posnete plošče.

»O največjem uspehu zbora je težko govoriti,« pravi Vlado Zorž. »Eno največjih priznanj je zbor dobil v Holandiji, ko je pel oficirjem iz poveljstva Atlantskega pakta. Ti oficirji so morali vstati ob navdušenju vseh drugih poslušalcev in ploskati naši partizanski pesmi, ki je vzgala. Vzgala je seveda tudi izvedba holandske himne v njihovem jeziku in še ene pesmi o nekem holandskem junaku. Zelo cenimo priznanje bolgarskega občinstva in bolgarske strokovne kritike, saj je znano, da je v Bolgariji zelo razvita zborovska kultura in so Bolgari glede petja zelo zahtevni. Veliko doživeti je bilo na gostovanju v Demokratični republiki Nemčiji, kjer smo med drugim peli 2.000 mladim vojakom. Pa v Buchenwaldu, kjer so naš koncert posneli na magnetofonski trak. Po navdušenju je bilo čez vse gostovanje v Trstu, v Pesaru...«

»Kaj pa domača publika?«

»Tudi doma smo bili navdušeno sprejeti. Zlasti med mladino. Prirejali smo posebne koncerte za mladino s primernimi pojasnili, kako je posamezna pesem nastala. Po navadi smo v vseh krajih, kjer smo gostovali, prirejali po dva koncerta dnevno. Enega popoldne za mladino, drugega večernega za starejše občinstvo. Moram reči, da so otroci izredno navdušeno sprejemali to glasbo. In trdim, da mi te glasbe (ne samo vokalne) damo mladini premalo. Ne bo držalo, da je beat in pop glasba osvojila mladino. Saj jo je, ampak zato, ker jo vsak dan posluša, ker ji druge glasbe nismo dali. To lahko trdim, saj smo v zadnjih letih izvedli čez 1.500 koncertov...«

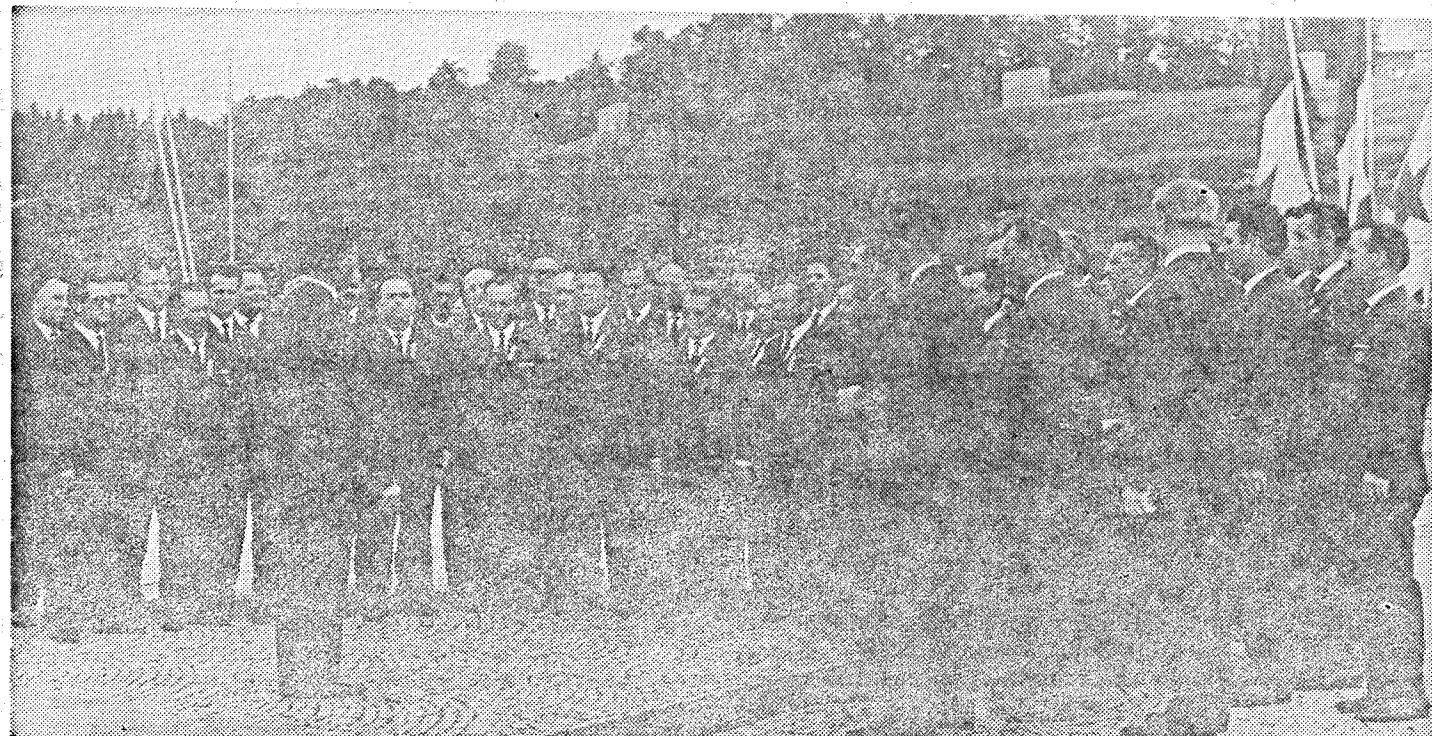
»Koliko plošč ste posneli?«

»Prvo ploščo smo posneli pred desetimi leti. Te ni več dobiti. Potem smo posneli partizanske pesmi v stereo tehniki pred petimi leti v sodelovanju z Mladinsko knjigo. Tudi teh plošč ni več, so razprodane. Za ameriško firmo v Holandiji smo posneli eno long play ploščo, na kateri je 12 pesmi z borbeno tematiko, 8 pa narodnih. Novembra lani pa smo skupaj z godbo milice posneli 18 najbolj značilnih partizanskih pesmi na long play ploščo. Ta plošča bo vsak čas v prodaji. Helidon jo je pa založil...«

Še marsikaj sta povedla tovariša Gobec in Zorž. Predvsem o težavah, ker jim manjka denarja za organizacijo gostovanj na tujem. Pevci se v ta namen odrekajo honorarjem, ki jih dobe za nastope in snemanja, toda ti honorarji so največkrat le simbolični in ne morejo pokriti vseh stroškov. S tem pa prehajamo že na področje pospeševanja amaterizma, do katerega imajo marsikje še mačehovski odnos. O tem pa več ob drugi priložnosti.

Ob koncu naj poudarimo, da nam Partizanski invalidski pevski zbor z napovedanim koncertom obeta veličasten kulturni užitek. Borci in ljubitelji partizanske melodike bomo imeli še enkrat priložnost obudovati naše tovariše pevce in dirigenta.

FRANCI STRLE

Partizanski invalidski pevski zbor med polaganjem venca žrtvam nacističnega nasilja v Buchenwaldu. Vodstvo spominskega muzeja v Buchenwaldu je celoten koncert posnelo na magnetofonski trak in ga zdaj predvaja obiskovalcem tega nacističnega uničevalnega taborišča.

RAZSTAVI LIKOVNIH IN LITERARNIH DEL UČENCEV OSNOVNIH ŠOL
OBČINE LJUBLJANA-SIŠKA NA ROB

Podajmo roke mlademu rodu!

Dne 24. aprila letos, nekaj dni pred našimi prazniki, smo lahko opazili pred visokim poslopjem občine Šiška nena-
vaden vrvež. Kolikor bolj se je bližala
16. ura, tem več pionirjev in mladincev

NAŠI KURIRJI

Kurirji so med vojno opravljali zaupne in težke naloge. Večkrat so morali poiskati skrite kottičke, da so se lahko sestali in predali pošto. Le kadar sovražnika ni bilo v bližini, so sproščeno zadihali. Preden so odšli na pot, so drug drugemu zaželeli: »Srečno!«

Kurirji se niso bali, čeprav jim je na vsakem koraku preti-
la nevarnost. Zgodilo se je celo,
da se je ranjeni partizanski ku-
rir z zadnjimi močmi priplazil
do partizanske postojanke, da je
še pravočasno rešil svoje tova-
riše.

Marsikdo je padel kot junak
za svojo drago domovino.

ALENKA LUKMAN

(Z razstave likovnih in lite-
rarnih del učencev osnovnih šol
občine Ljubljana-Siška na temo
NOB)

tečaj. Skratka — namen je bil izpol-
njen! Oblika, kako ponovno pri mladini
obuditi težo vojne, prikazati idealizem
posameznika, žrtvovanja in junaštva na-
šega ljudstva, je bila zelo uspešna. To-
variši profesorji so torej pripravili raz-
stavo likovnih in literarnih del, člani
komisije pa so poskrbeli za knjižne na-
grade, opremili vse knjige s posvetilom
ter podpisom predstavnika ZB in se
domenili za dan sprejema nagrajenih
učencev.

Štiriindvajseti april ni bil prijazen
in sončen dan, vendar je bilo pred ši-
šensko občino toliko sonca in smeja,
toliko mladostnega živčava in prijetne-
ga razpoloženja, da je bil dan čudovito
svetal.

Predsednik borčevske organizacije to-
variš Igor Peterneš je vse pionirje in
mladince, njihove spremljevalce in po-
vabljene goste toplo pozdravil. V svo-
jem govoru je opisal tudi ilegalno delo
mladine in starejših članov OF v Šiški
med okupacijo, omenil najpomembnej-
še dogodke in opozoril mladino, naj ne
pozabi težavnih dni vojne in naj pro-
učuje našo slavno preteklost. Ob koncu
je povabil navzoče na ogled razstave
del mladih, nato pa so se vsi skupaj
odpravili v dvorano občinske skupščine.

S kratkim programom so se zbra-
nim predstavili tudi člani literarnega
krožka šole Zvonka Runka, ki so se v

»Kurirček«, narisala Jurkica Zoroja. (Z razstave likovnih in literarnih del učencev osnovnih šol občine Ljubljana — Šiška)

»Požgani dom«, narisala Darinka Šoln. (Z razstave likovnih in literarnih del učencev osnovnih šol občine Ljubljana — Šiška)

se je zbiralo v skupinah in čakalo na
povabilo. Težko jih je bilo prešteti, to-
da vseeno vemo, da jih je bilo natančno
šestindevetdeset.

V začetku februarja je komisija za
obujanje revolucionarnih tradicij NOB
pri občinskem odboru ZZB NOV v Ši-
ški, razpisal zanimiv in vabljiv natečaj.
Učenci vseh osnovnih šol v občini od
petega do osmega razreda naj pripra-
vijo med poukom likovne vzgoje izdel-
ke, ki bodo spominjali na trpljenje med
vojno. Te izdelke pa naj s kratkimi li-
terarnimi opisi pri dopolnitvi urah
slovenskega jezika izpolnijo učenci lite-
rarnih krožkov. V okrožnici je bilo tu-
di povedano, da bodo najboljša likovna
in literarna dela razstavljena v pritličju
občinske stavbe od 24. aprila do 9. ma-
ja in seveda tudi primerno nagrajena.

Delo v šolah se je pričelo, učenci so
premišljevali, se vživljali v čas vojne,
risali, barvali, sestavljali in pisali. Nji-
hovi vzgojitelji in svetovalci pa so po-
doživljali te dogodke in pomagali mla-
demu rodu k uspehu. V pisarno ZB na
občino so prihajale velike ovojnice z
vseh šol in napolnjevale police. Učenci
so svoje delo končali. Na vrsti so bili
člani komisije, ki so vsa dela pregledali
skupaj s tremi tovariši profesorji za
likovno vzgojo in s tovarišem predse-
dnikom občinske organizacije ZZB NOV
Slovenije.

Izbira ni bila lahka, razvrstitev še
manj. Vsi povabljeni in člani komisije
so menili, da učenci dobro razumejo
narodnoosvobodilni boj, da jih ta tema
zanimajo in da so pravilno razumeli na-

imenu vseh mladih zahvalili pobudni-
kom in organizatorjem razstave otroš-
kih del.

Zastopnica komisije za obujanje re-
volucionarnih tradicij pa je povablje-
nim obrazložila, kakšno delo opravljajo

člani te komisije, kakšen je namen nji-
hovega dela, o uspehu natečaja pa je
med drugim dejala:

»Na razpis tekmovanja se je javilo
devet šol. Odziv je bil presenetljiv —
prejeli smo kar osemindemdeset li-
kovnih in osemnajst literarnih del. Vse
vas mlade ustvarjalce lahko z veseljem
pohvalimo. Prav tako smo hvaležni va-
šim tovarišem učiteljem, ki so z vami
sodelovali, vas usmerjali in vam sveto-
vali. Nekateri ste to temo razumeli bo-
lje, drugi nekoliko manj, vendar ste vsi
želeli uspeti. Z veliko željo, da se pri-
hodnje leto še vidimo in srečamo, vam
izrekam priskrbo čestitko. Naša komi-
sija je sklenila, da vas za trud in delo
nagradi z lepimi knjigami, ki naj vam
bodo v spomin, hkrati pa v opomin, da
imejte svojo domovino tako radi, kot
so jo imeli radi naši bojni tovariši!«

Po razdelitvi knjig je mladim povab-
ljencem spregovoril predsednik občine
tovariš prof. Danilo Sbrizaj. Za vse pio-
nirje in mladince je bila njegova pri-
jetna in vedra beseda poseben dogodek.
Še zlasti pa so bili mladi počašteni, ko
so iz predsednikovih ust slišali pohvale
in čestitke. V svojem sklepnem govoru
je izrekel polno lepih misli, ki so mla-
dino vzpodbudile k nadaljnjemu sodelo-
vanju.

Tako so pred našimi velikimi praz-
niki praznovali odrasli z mladimi ob-
čani Šiške. Poiščimo še več takšnih ob-
lik sodelovanja z našimi mladimi dr-
žavljanji in z njimi ob vsaki priložnosti
praznujmo — pa tudi delajmo!

JOŽICA ZOROJA

»Partizani na pobodu«, narisala Sonja Karlin. (Z razstave likovnih in literarnih del učencev osnovnih šol občine Ljubljana — Šiška)

KONČANI »TITOVİ SPOMINI«

Filmski režiser Veljko Bulajić je
pred kratkim končal serijo »Titovi
spomini«, ki jo je posnel za zagreb-
sko televizijo.

Prva epizoda pa bo gledalcem
predstavljena 25. maja, v počastitev
80. rojstnega dne maršala Tita.

GENIALNA STVAR

— Slager sezone 1972 je genialna
stvar! — je ugotovil književnik Ste-
van Bulajić.

— Ali vi spremljate takšne pri-
reditve? — so ga vprašali.

— Ne. Če pa takšna prireditve
zbere toliko gledalcev, kolikor jih
ni bilo na vseh literarnih priredit-
vah po vojni skupaj (tako so mi
rekli), je to prav gotovo genialna
stvar! — je odgovoril Stevan Bula-
jić.

beležke

VEČ IZ RIMA KOT IZ BEOGRADA

»Skoraj polovica obiskovalcev bol-
nišnice Franje je iz Italije. In od
teh je le polovica naših, Slovencev,
drugi pa so pravi Italijani. Veliko
ljudi pride tudi iz Primorske, iz
Gorenjske bolj malo. Ceste s pri-
morskih strani so namreč asfalti-
rane, iz Gorenjske pa slabe, maka-
damske. Slovencev sicer pride še
kar veliko, iz drugih republik pa
ne zaidejo k nam. Moram reči, da
smo imeli več obiskovalcev iz Ri-
ma kot iz Beograda. Sicer pa so
Franjo obiskali ljudje iz skoraj
vseh držav na svetu, celo s Havaj-
skih otokov...!« lahko preberemo
v reportaži »Kako živijo spomini
na padle v muzejih NOB?« časni-
karja »Mladine« Borisa Leniča.

HITLER NA FILMSKEM TRAKU

Adolf Hitler se bo pojavil v igra-
nem celovečernem filmu v liku zna-
nega angleškega komika Aleca Gui-
nessa. Film bo nosil naslov »Zadnjih
deset dni«, predstavljal pa naj bi
ekranizacijo zadnjih dni Hitlerje-
vega življenja v njegovem berlins-
kem skrivališču in hkrati filmsko
upodobitev znane knjige britanske-
ga zgodovinarja Hughja Trevora-Ro-
perja »Poslednji dnevi Adolfa Hi-
tlerja«. Zanimivo je, da kot režiser-
ja omenjajo tudi Dušana Makaveje-
va.

NALOGE SEVERNEGA KRILA NATO

V nekem poročilu, ki ga je posebna komisija pripravila za NATO, je rečeno, da morajo Norveška, Danska in Zahodna Nemčija povečati svoje izdatke za obrambo, če žele zaščititi severno Evropo pred možnim sovjetskim napadom. Sedanja obramba, piše v tem poročilu, je prešibka, da bi bilo mogoče zadržati sovjetsko napredovanje vsaj za toliko časa, dokler ne bi tem deželam prihiteli zavezniki na pomoč. Njena šibka stran je zlasti pomanjkanje elektronske opreme in protiletalskih sredstev.

Države, ki so na severnem krilu NATO, bi morale biti sposobne, da »v primeru konvencionalne vojne precej dlje časa kot v sedanjih okoliščinah lahko zadržujejo nasprotnika. Zato morajo Danska, Norveška in Nemčija dati za obrambne namene precej večji odstotek narodnega dohodka. Tudi Velika Britanija bi morala k obrambi severnega krila prispevati več kot doslej, prej ko slej v obliki pomoči iz zraka, Kanada pa naj bi večjo pozornost posvetila urjenju svojih sil za vojskovanje pozimi.«

IZRAELCI NE OBLJUBLJAJO MIRU

Načelnik izraelskega generalštaba general David Elazar je pred kratkim izjavil, da to leto Bližnjemu vzhodu še ne bo prineslo miru, kljub temu pa namerava Izrael skrajšati obvezno vojaško službo za rezerviste in skrajšati vojaški proračun. »To leto bo leto velike pripravljenosti in spoznavanja novega orožja, kot so reaktivni lovci tipa phantom, tanki M-60 in druga oprema,« je dejal izraelski general.

Poleg tega je še dejal, da bodo Egipčani še nadalje prejeli le-

zanimivosti

tala MIG-21 in tanke T-55, vendar je to orožje, ki so ga imeli že doslej. Po drugi strani pa se izraelska vojska oborožuje z novim orožjem, s čemer bo njena učinkovitost narasla. Tako na primer bo dobila daljnometne ameriške topove M-107, s katerimi bodo lahko obstreljevali cilje globlje v nasprotnikovem zaledju kot je bilo mogoče doslej.

Izraelci so prejeli tudi nove tipe vojaških transportnih letal Hercules C-130 E. To letalo lahko prepelje 92 vojakov z vso opremo vred, prav tako pa ga je moč uporabljati za oskrbovanje drugih letal z gorivom, kot poveljniško letalo in kot bojno letalo, oboroženo z raketami.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Bitka za kopno – na oceanih

Sodobne vojne mornarice so tako opremljene in oborožene, da njihovo delovanje ni več omejeno le na morske gladine in obale, ampak prav tako uspešno segajo s svojim orožjem daleč na kopno.

Pred dvajsetimi leti so bile letalonosilke jedro vsake večje vojne mornarice, toda v zadnjem času so to vlogo prevzele nase jedrske raketne podmornice. Osredotočenje jedrskega orožja na podmornicah je vsekar ena od najbolj značilnih črt sedanjega razvoja vojne mornarice. Tudi ameriško vodstvo si prizadeva, da bi osnovna jedrska strateška sredstva s kopnega prestavili na morje, kjer bi le-ta bila ne le varnejša pred nasprotnikom, ampak tudi zato, da bi s tem pritegnila nase morebitne nasprotnikove povračilne udarce, ki bi bili sicer namenjeni upravnim, političnim in industrijskim središčem ZDA in njenim gostim naseljenim območjem nasploh.

Potemtakem postaja strateški pomen podmornic čedalje večji. Sedaj je na podmornicah približno tretjina ameriškega strateškega jedrskega potenciala, toda že v nekaj letih, ko bodo podmornice opremlili z raketami tipa poseidon, bo na podmornicah že 60 odstotkov vseh bojnih glav ameriških strateških raket. Zato si Američani še nadalje prizadevajo, da bi podmornice čim bolj izpopolnili.

Zlasti pomemben je razvoj osnovnega podmorniškega orožja – balističnih raket. Medtem ko je bil doseg prvih raket tipa polaris (leta 1960) »le« 2200 km, so njihov dolet že v naslednjih štirih letih dvignili na 4000 km. Še večji dolet imajo rakete poseidon – 5200 km (leta 1970). Vendar Američani še niso zadovoljni in sedaj pripravljajo nov sistem ULMS (Undersea Long-Range Missile System) z doletom od 8500 do 13.000 km.

Mnogi strokovnjaki menijo, da mornariške strateške sile, ki so tako ozko specializirane, niso sposobne za razreševanje najrazličnejših operativnih in taktičnih nalog. Uporabljati jih je moč le v jedrski vojni, pa še takrat ob podpori drugih sil. Če pa jedrske vojne ne bi bilo, bi morale ostati v rezervi, ker jih v druge namene ni mogoče koristno uporabljati.

Zato so začeli razvijati še tako imenovane sile za splošne namene. Vanje spadajo zlasti podmornice za univerzalno delovanje. Tudi v ZDA pripravljajo hitre jedrske podmornice, oborožene s krilatimi raketami. Menijo, da bodo te podmornice kmalu postale osnovno taktično orožje ameriške vojne mornarice.

V mnogih vojnih mornaricah grade torpedne podmornice, ki so namenjene predvsem za iskanje in uničevanje nasprotnikovih podmornic, pa tudi za varovanje lastnih sil. V ZDA nameravajo zgraditi 17–25 podmornic tipa SSN-688, od katerih bi vsaka imela po

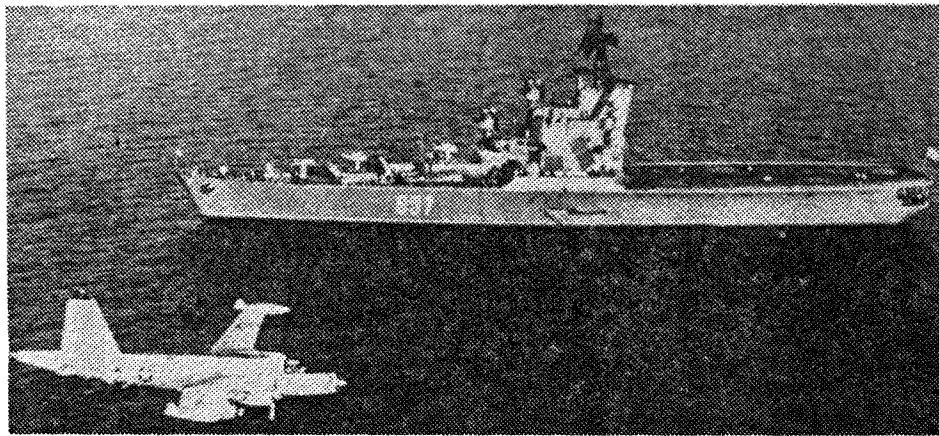
48 torpedov za obstreljevanje nasprotnikovih ladij in podmornic.

V zadnjem času je začelo prevladovati stališče, da ni dobro, če je strateško jedrsko orožje le na podmornicah, in da bi bilo bolje, če bi del tega orožja imeli tudi na površinskih vojnih ladjah. V zvezi s tem ugotavljajo, da bi bilo v začetnem obdobju vojne težavneje usmerjati podmornice kot pa površinske ladje, poleg tega pa so roki in stroški za podmornice precej večji kot pa za površinske ladje. Pentagon meni, da bi s površinskimi »raketonosilci«, ki bi bili maskirani v trgovske in druge ladje in ki bi bili razkropljeni po vseh morjih, že v najkrajšem času lahko povečali delež mornari-

plinskoturbinski pogon, pri čemer pa uporabljajo isto gorivo. Dizelski pogon je gospodarnější in omogoča večji akcijski radij, s plinskoturbinskim pogonom pa je moč dosežati večje hitrosti. Hkrati s tem si v nekaterih deželah prizadevajo razviti tudi jedrski pogon, katerega prednost sta velika hitrost in velik akcijski radij.

MAJHNE, TODA UČINKOVITE RAKETNE LADJE

Hitrost površinskih ladij je dosegla že skoraj skrajne meje in je ni več mogoče dosti povečati. Vsako nadaljnje povečanje zahteva sorazmerno mnogo večje povečanje pogonske moči, kar pa je predrago. Sedaj

Ameriško izvidniško letalo nadzira plovbo sovjetske nosilke helikopterjev MOSKVA po Sredozemlju.

ce v skupnem strateškem jedrskem potencialu na 90 odstotkov.

ANTIRAKETE NA LADJAH

V Združenih državah Amerike razmišljajo tudi o tem, da bi vojne ladje uporabljali tudi za obrambo pred napadi iz zraka. Gre za to, da bi začeli graditi posebne ladje, ki bi imele po kakih 30.000 ton, in jih nato opremlili s protiraketnimi izstrelki. Na vsaki ladji naj bi bilo po 40–60 protiraket. Predlog utemeljujejo s tem, da bi bile ladje, ki plovejo sem ter tja, mnogo manj ranljive od položajev protiraketnih izstrelkov na kopnem. Kopensko protiraketno obrambo pa bi uporabljali le za obstreljevanje nasprotnikovih jedrskih bojnih glav, ki bi se prebile skozi pomorsko protiraketno obrambo.

V zadnjem času se je marsikaj spremenilo tudi glede pogona vojnih ladij. Se pred kratkim so menili, da je parni pogon najbolj in da se z njim lahko kosa le dizelski pogon. Sedaj pa že prehajajo na učinkovitejši plinskoturbinski pogon. Na nekaterih ladjah so uspešno združili dizelski in

je mogoče povečevati hitrost le s povsem novimi rešitvami. To so ladje s podvodnimi krili, na zračni blazini in ekranoplani, katerih hitrosti že lahko primerjamo s hitrostmi letal. Pomorski strokovnjaki že razmišljajo tudi o tem, kako bi jih bilo mogoče uporabljati proti podmornicam, pri izkrcavanju taktičnih desantov in za taktične raketne napade.

Posebno pozornost posvečajo majhnim in hitrim ladjam, oboroženim z vodenimi raketami, zlasti od takrat, ko je egiptska raketna ladja »potopila izraelski rušilec EJLAT. Tudi norveška vojna mornarica je pred kratkim dobila štiri raketne ladje, od katerih ima vsaka po štiri lanserje za krilate rakete, poleg tega pa so z raketami oborožili še dvajset topničark. Z raketnimi ladjicami pa se oborožujejo tudi Zahodna Nemčija, Danska, Izrael, Italija, Grčija in druge dežele. Vojaški strokovnjaki menijo, da raketne ladje, s katerimi so oborožene majhne dežele, dajejo njihovim vojnim mornaricam mnogo večjo moč, kot pa bi človek to sodil po dejanskem številu in tonaži teh vojnih mornaric. Raketnih ladij pa ne uvajajo v oborožitev le majhne dežele, ampak tudi vojne mornarice največjih držav.

Medtem ko so oklepnice že dokončno opisane iz vseh vojnih mornaric, letalonosilke sicer še grade, vendar pri tem iščejo nove poti. V ZDA je na primer težišče na letalonosilkah z jedrskim pogonom. Hkrati z njimi pa grade tudi večnamenske letalonosilke, ki imajo po 12–25.000 ton, opremljene pa so z letali z navpičnim ali kratkim vzletom, s helikopterji z velikim dosegom ter raketami »ladja-ladja« in »ladja-zrak«. Takšna letalonosilka naj bi nadzirala prostor, ki sega kakih 400 km okrog konvoja.

Znano je, da so bile letalonosile med drugo svetovno vojno osnovna udarna moč vojnega ladjstva, kasneje pa so to vlogo prepustile jedrskim raketnim podmornicam. V zadnjih petih letih jim je namenjena vloga drugega eselona v raketno-jedrski vojni, ki naj okrepi udar podmornic in neposredno podpre kopensko vojsko. V najnovšem času pa imajo spet podobno vlogo kot med zadnjo svetovno vojno: uničevanje nasprotnikovih površinskih ladij.

Čedalje večjo pozornost posvečajo nosilkam helikopterjev, čeprav si prizadevajo, da bi jih dobile tudi druge ladje.

Če se ozremo na razvoj površinskih pomorskih sil, bomo takoj ugotovili, da so zadržale svojo univerzalnost, čeprav je za vsak razred posebej značilna ozka specializacija. S prizorišča počasi odhajajo ladje za splošne namene, kot so križarke, rušilci in stražarske ladje, njih pa nadomeščajo protipodmorniške ladje, ladje za obrambo pred napadi iz zraka, križarke in fregate z vodenimi izstrelki, ladje-doki, ladje za neposredno pomoč desantom itd. Po zaslugi ladij na jedrski pogon in hitrih univerzalnih ladij za oskrbovanje so ladje čedalje manj odvisne od obalnih oporišč, s čemer je povečana njihova samostojnost, poleg tega pa to odpira nove možnosti za boljši izkoristek v boju in za povečanje njihove mobilnosti in učinkovitosti.

RIBJI BRODET

Ne v zvezni, marveč v republiški zakon

»Sodelovanje jugoslovanskih narodov v vojnah revolucijah in osvobodilnih gibanjih v XX. stoletju«. Tak je naslov študijskega gradiva za potrebe skupne komisije vseh narodov zvezne skupščine za vprašanja borcev in invalidov. O tem gradivu je razpravljala tudi komisija za vprašanja borcev NOV skupščine SR Slovenije na svoji seji 10. maja.

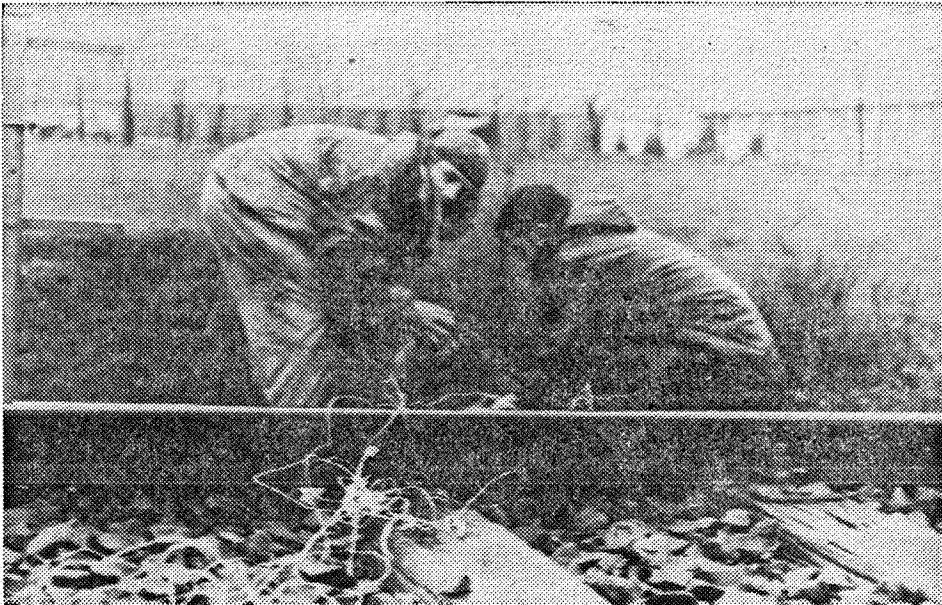
Znano je namreč, da je zvezni skupščini predložen v razpravo in sprejetje zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Ker so skupine borcev in udeležencev revolucionarnih in osvobodilnih gibanj pred prvo svetovno vojno in po njej predlagale za svoje člane določene ugodnosti, ki naj bi jih vseboval ta zakon, je bila komisiji potrebna študijska obdelava vseh teh vojn in gibanj.

Zbrano gradivo je precej obsežno, kljub temu pa je v njem precej pomanjkljivosti.

Po teh ugotovitvah, do katerih so člani komisije prišli po res temeljiti razpravi, so menili, da glede na prezahtevno in komplicirano tematiko ne kaže te udeležbe vključevati v zvezno pokojninsko in invalidsko zakonodajo, marveč naj jo posamezne republike uredijo v svojih republiških zakonih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

V tem smislu izoblikovano in z ugotovitvami razprave utemeljeno mnenje je nato komisija za vprašanja borcev NOV SR Slovenije poslala skupni komisiji vseh zborov zvezne skupščine za vprašanja borcev in vojaških vojni invalidov.

DELAMARIS IZOLA

»Diverzanti« polagajo mine na progo

»Obrambni dan« na novomeški gimnaziji

V pripravah na revolucijo in med narodnoosvobodilno vojno so posamezne srednje šole odigrale veliko vlogo, v večini primerov napredno. Marsikdaj so gimnazije in srednje tehniške šole pomenile zaradi zavesti dijaštva središče revolucionarne dejavnosti za posamezna območja. Žal je bila vojaška izobrazba dijaštva v bivši Jugoslaviji zelo pomanjkljiva ali pa je sploh ni bilo. Tako so bile tudi žrtve med dijaštvom zelo hude.

Vse to sta najbrž imela pred očmi predsedstvo občinskega odbora Zveze rezervnih starešin Novo mesto in ravnateljstvo novomeške gimnazije, ko sta sklenila na gimnaziji organizirati »obrambni dan«. Njegov cilj naj bi bil pojasniti dijakom osnovne značilnosti splošne ljudske obrambe s posebnim poudarkom na vlogi mladih v njej.

Nadalje prek praktičnih priprav izvesti vajo z dijaki ter z njeno pomočjo pokazati vse oblike in načine vključevanja mladih v splošno ljudsko obrambo, pa tudi spodbuditi posamezne dijake, aktivne Zveze mladine, razne krožke, društva in predavatelje k še bolj ustvarjalnemu in učinkovitemu delovanju v pripravah na splošni ljudski odpor in utrjevati zavest, da je obramba domovine pravica in dolžnost vseh.

Kako so se lotili priprave za izvedbo »obrambnega dne«? Predvsem so ustanovili štab v katerem so bili ravnatelj gimnazije, predsednik dijaške skupnosti ter člani strokovne komisije občinskega odbora ZRVS. Vse dijake, ne glede na spol, so razdelili na 12 skupin. Nekatere med njimi so razdelili še na podskupine. Skupine so bile: radijsko-biološko-kemična, diverzantska, izvidniška-obveščevalna, varnostna, zaščitna in obrambna, zveza (kurirska in radijska), sanitetna, tehnično-reševalna (gasilska), skupina za oskrbo, strelska skupina, informativno-propagandna, taborniška. Skupno so v vse skupine in podskupine

odredili 396 dijakov in dijakinj. Predavatelji in drugi uslužbenci so bili razporejeni za vodje skupin ali njih namestnike, oziroma po strokovnih službah. Razen tega so se vaje udeležili tudi vojaki (33) in aktivni oficirji ter podoficirji (10). Ti so predvsem sodelovali pri uporabi ustreznih tehničnih sredstev in orožij.

Med pripravami so udeleženci poslušali predavanje o načelih splošne ljudske obrambe in si ogledali film o njej. Nadalje so pripravili tudi predavanja po skupinah in podskupinah glede na njihovo vlogo in namen ter uporabo orožja in opreme. Dan pred začetkom so vse skupine in podskupine izvedle še zadnje priprave. Informativno-propagandna je izdala 1. številko lista »Partizanske steezice« ter pripravila in napisala gesla ter letake in lepake.

Vaja se je začela prav tako, kot bi sovršnik napadel našo državo nenadoma z vsemi sredstvi sodobne vojne. Takoj so objavili alarm, kurirji so brž sklicali vse predavatelje, sestel se je štab ter ocenil stanje, nato pa izdal ustrezne ukaze in navodila. Vsaka skupina je brž odšla na svoje območje ter pod nadzorom voditeljev in namestnikov začela delovati v skladu z načrtom. Kljub deževnemu in hladnemu vremenu je vse potekalo v najlepšem redu. Vaja je trajala od pol devetih do dvanajstih. Štab je ves čas vzdrževal s skupinami in podskupinami radijsko zvezo.

Po končani vaji so se sestali strokovnjaki in razčlenili potek vaje ter z ugotovitvami seznanili dijake. Sledil je krajši kulturni program, končno pa je govoril podpredsednik občinske skupščine.

Vaja je v celoti uspela ter pokazala, da je mladina novomeške gimnazije pripravljena na izvajanje razmeroma zelo zahtevnih nalog. Aktivni oficirji in podoficirji ter predavateljski zbor so bili z izvedbo zelo zadovoljni, navdušila sta jih požrtvovanje in delovna vnema dijaštva. Končno pa zaslužio tudi priznanje pripadniki JLA, ki so sodelovali pri vaji ali pa so priskočili na pomoč pri pripravah.

Vsekakor pa takšna vaja v obliki »obrambnega dne« zasluži priznanje in tudi posnemanje po drugih šolah.

MIROSLAV LUŠTEK:

Žrtve italijanskega okupatorja

Nadaljevanje in konec

Naslednja skupina žrtev, ustreljenih po obsodbi vojaškega vojnega sodišča, pokopana v Ljubljani, je bila skupina šestnajstih tako imenovanih preserskih žrtev, ki so jih ustrelili 10. marca 1942. leta ob 7.50 uri v Gramozni jami.

Da so bile preserske žrtve zagotovo pokopane na ljubljanskem pokopališču, imamo več dokazov. Prvi je zapis župnika Ivana Legata v mrliški knjigi pod tekočimi številkami od 290 do 305 »N. N., moški, 10. III just.« in končno še številke oddelkov in groba posamezne žrtve. Drugi podatki pa so skromni, toda zelo dragoceni zapiski takratnega grobarja ljubljanskega pokopališča Franca Bošteleta, ki je bil dober aktivist Osvobodilne fronte. Franc Boštelet je stanoval v Tomačevski ulici 41 a, torej v neposredni bližini Gramozne jame, in si v »Dijaški koledarček za šolsko leto 1941—XIX/1942—XX« podčrtaval dneve, ko so italijani streljali žrtve, včasih pa tudi pri datumu vpisal število ustreljenih. V koledarčku ima datum 10. marec podčrtan in zraven pripisano številko 16. Poleg tega pa se dogodka — saj je bilo to prvo množično streljanje — dobro spominja. Tretji podatek so ohranjene fotografije ustreljenih žrtev v secirnici na Zalah, kjer jih je po nalogu Osvobodilne fronte skrivaj fotografiral fotograf Viktor Kramar. Četrti podatek pa je fotografija grobov preserskih žrtev, ki jo je posnel fotograf dr. Jakob Prešeren.

Od tedaj naprej je nesporno, da so žrtve, ustreljene v Ljubljani, pokopavali v Ljubljani.

Veliko dela pri ugotavljanju žrtev, pobitih in pokopanih v Ljubljani, je opravila v dobi okupacije tudi organizacija Osvobodilne fronte pri takratnem Mestnem pogrebem zavodu, ki je bila organizirana že jeseni leta 1941. Poleg običajnega dela, ki so ga člani opravljali kot aktivisti Osvobodilne fronte, je bila njihova glavna naloga ugotavljanje identitete smrtnih žrtev, pripeljanih na pokop, in sporočanje ugotovitev višjim forumom Osvobodilne fronte, konkretno članu Izvršnega odbora Jožetu Rusu. Člani frontne organizacije pri Mestnem pogrebem zavodu so bili v stalnem stiku z zdravnikom dr. Marijanom Ahčinom, uslužbencem takratnega Mestnega fizikata. Dr. Marijan Ahčin, ki je opravljal posle mrliškega oglednika, je večkrat pripeljal s seboj fotografa Viktorja Kramarja in Jožeta Stajerja, ki sta žrtve fotografirala. Filme, fotografije in sploh vse zbrane dokumente so nato izročali višjim organom Osvobodilne fronte po njihovem odhodu iz Ljubljane pa so jih pošiljali na osvobojeno ozemlje. Toda v raznih velikih premikih, predvsem v ofenzivah, se je to dragoceno gradivo v glavnem porazgubilo in uničilo. Danes so ohranjene le redke teh fotografij, kakor na primer pobite žrtve v secirnici na Zalah s tako imenovanega preserskega procesa.

Okupatorska oblast sorodnikov pobitih žrtev ni obveščala o njihovi smrti. Zato so le-ti poiščevali za njihovo usodo, brž ko so izvedeli, da jih ni več v zaporih. Ena izmed poti pri iskanju svojcev je bila seveda pokopališka uprava, posebno v primeru, če se je izvedelo za ponovno streljanje zapornikov. Delo uslužbencev na Zalah je bilo izredno težko. Okupatorska oblast jim je prepovedala dajati podatke o pripeljanih žrtvah. Prepovedano je bilo tudi puščati sorodnike v mrtvašnico. Vendar so iskali načine, kako bi prišli do podatkov o mrtvih. Zato so odvzeli mrtvim značilne osebne predmete — (prstan, uro, žepni robec, večkrat tudi delček obleke; — in na podlagi tega pozneje ugotovili identiteto marsikoga.

Na Graziolijev in Robottijev odlok o streljanju talcev z dne 24. aprila 1942 je že štiri dni nato odgovoril Izvršni odbor Osvobodilne fronte v izjavi, ki nosi naslov »Talci«. Izjava je izšla tudi v Slovenskem poročevalcu 28. aprila 1942.

Tudi v naslednji številki Slovenskega poročevalca z dne 5. maja 1942 sta izšla dva članka, ki govorita o talcih. V prvem se pisec sprašuje, s kakšno pravico sta visoki komisar Emilio Grazioli in komendant XI. armadnega zbora Mario Robotti začela to najbolj okrutno obliko represalij, v drugem pa ugotavlja, da je bela garda neposredno soodgovorna za ta italijanski ukrep.

Dne 7. maja 1942 je izdalo tudi Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet izjavo v zvezi z italijanskim razglasom o streljanju talcev. Izjava Glavnega poveljstva ki sta jo podpisala komendant Peter Strugar-Franc Leskošek in politkomisar Jernej Posavec-Ivan Maček, se glasi:

»V zvezi z dekretom italijanskih okupatorjev o talcih izjavljamo sledeče:

1. Za vsakega ubitega slovenskega talca bodo partizanske oblasti ustrelile isto število ljudi, na katere se opirajo italijanske okupatorske oblasti (vojna sila, žandarmerija, policija, uradništvo in domači izdajalci).

2. Če bodo italijanske okupatorske oblasti preganjale ali celo streljale kot talce žene ali družinske člane slovenskih osvobodilnih borcev, bodo partizanske oblasti uvedle iste postopke proti ženam in družinam okupatorskih priganjačev. Izjavljamo, da jih bomo poiskali, če bo treba, tudi v Italiji sami.

3. Vsi podrejeni štabi so dobili nalog aretirati in žive zadržati kot talce izvesne pripadnike italijanske okupatorske oblasti, ki bodo streljani po pravilu: glava za glavo, če bodo okupatorji streljali slovenske talce.

4. K istemu postopku bodo v bodoče pristopile tudi partizanske oblasti na slovenskem teritoriju, okupiranem po fašističnih fašističnih bandah.

5. Glede na to, da s svojim denuncantskim in provokatorskim delovanjem petokolonjski elementi neposredno dovajajo okupatorskim rabljem slovenske talce, bodo partizanske oblasti uporabljale ukrepe, s katerimi določa ta naredba, tudi nasproti takim petokolonjskim elementom.

6. Ta izjava se stavlja na znanje vsem štabom slovenskih partizanskih čet z nalogom, da nemudoma pristopijo k njenemu izvajanju.

Podobne opomine, obtožbe in proteste proti streljanju talcev sta še večkrat objavila Izvršni odbor Osvobodilne fronte in Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. Ena največjih obtožb proti streljanju talcev pa je obtožba slovenskih kulturnih delavcev v Slovenskem poročevalcu 14. novembra 1942. leta v članku »Vsemu civiliziranemu svetu«, ko so obsodili umor slovenskega slikarja in karikaturista Hinka Smrekarja, ustreljenega brez obrazložitve in brez obsodbe v Gramozni jami 1. oktobra 1942. leta.

Talce in druge žrtve fašističnega terorja so pokopavali na novem delu ljubljanskega pokopališča, na mestu, kjer je danes lepo urejeno grobišče.

Grobovi talcev niso ostali puste gomile, kakor so to želeli fašistični krvniki, temveč kraj, kamor so dnevno zahajali njihovi svojci, prijatelji, znanci in zavedni Ljubljanačani, ki so njihove grobove krasili s cvetjem. Italijanske okupacijske oblasti so si sicer prizadevale, da bi ostal kraj, kamor so pokopavali ustreljene in pobite, neznan, toda brez uspeha. Zvedelo se je za grob sleherne žrtve. Ob izvršitvi smrtne obsodbe nad organizacijskim sekretarjem CK KPS Tonetom Tomšičem so člani varnostne obveščevalne službe kljub vsem »varnostnim ukrepom« od daleč sledili pokopu in še isti dan je bilo na grobu cvetje.

Ko so 13. junija 1942. leta ustrelili kot talce v Gramozni jami tri voditelje sokolov v Osvobodilni fronti: Dušana Podgornika, Lojzeta Lubeja in Ivana Porento, so kmalu nato njihovi prijatelji postavili na grob ploščo s sokolskim znakom in napisom: Dušan, Janez, Lojze 13. VI. 1942. Tudi na grobu slovenskega umetnika Hinka Smrekarja, zasutim s cvetjem, sta se pojavili nagrobna plošča in velika fotografija.

Grobovi talcev in drugih žrtev so bili med okupacijo kraj, kjer so zavedni Ljubljanačani demonstrirali proti fašističnemu nasilju. Kot v znanih demonstracijah v letu 1943 na Kongresnem trgu, pred palačo visokega komisariata in pred škofijo so se Ljubljanačani večkrat zbirali tudi na grobovih talcev. Prvič, v manjšem obsegu, takoj po ustrelitvi Toneta Tomšiča na njegovem grobu. Demonstracijo so Ljubljanačani ponovili ob obletnici njegove usmrtitve dne 21. maja 1943. Ljubljanske žene so se zbrale na grobovih talcev 8. marca 1943 in 1944, 7. avgusta 1943, 31. avgusta 1943 ob obletnici usmrtitve Vide Pregarčeve, posebno številno pa 1. novembra 1943, ko so grobove talcev okrasile s cvetjem.

Ob deseti obletnici osvoboditve Ljubljane so bili grobovi talcev enotno urejeni. Ureditelj je zelo preprosta, estetsko na višku, preveva pa jo globoka pieteta do dragocenih žrtev, padlih za našo svobodo.

ZIVILSKI KOMBINAT

INTES

MARIBOR

Zahtevajte in izbirajte ob nakupu
v naši trgovini
vedno kvalitetne

»INTES« TESTENINE IN MOKO

Vse trgovine
s prehranbenim blagom
prodajajo izdelke iz asortimenta

»INTES«

„bien-être“
eau de cologne naturelle

70° et 85°

TKI HRASNİK - DIPARCO PARIS

Od Trsta do Krasnodara

V preraščanju narodnoosvobodilne vojske v redno vojsko z vsemi vrstami in službami pomeni leto 1944 pomemben mejnik. V tem letu sta nastali tudi prvi dve enoti našega letalstva, 1. in 2. eskadrilja. Osebe zanju se je zbralo na Bližnjem vzhodu, nekateri so prišli iz Jugoslavije, drugi iz italijanske ali angleške vojske, nekaj pa iz enot kraljevske vojske. Toda vseh je bilo premalo za nadaljnji razvoj letalstva. Zato je vrhovni štab sklenil izbrati med mladimi partizani primerno število fantov in jih poslati na šolanje. Ukaz je izšel na prelomu leta 1943 na 1944.

Marca je odšla iz Slovenije prva skupina, ki so ji sledile še nadaljnje. Ohranjeni so seznami treh skupin, vsega skupaj 101 borca. Pisec teh spominov se je letalcem pridružil v okolici Drvarja, kamor je prispel kot bореc 1. prekomorske brigade.

Danilo Slavec, doma iz bližnje okolice Trsta, je zdaj aktivni oficir v jugoslovanskem vojnem letalstvu. Večina njegovih tovarišev, ki so skupaj z njim potovali iz Bosne v Italijo in nato prek Bližnjega vzhoda v Sovjetsko zvezo takrat, ko so pri nas divjale hude bitke, je že zdavnaj izven letalstva. Ti se že več let dogovarjajo, kako in kje bi se sestali podobno, kot se sestajajo pripadniki vseh drugih enot. Zdaj, ob trideseti obletnici letalstva, so toliko napredovali, da so začeli zbirati podatke o tovariših, s katerimi so potovali skupaj. Zato naj se vsi, ki želijo sodelovati, prijavijo tovarišu Francu Božiču — Frandru, Bethovnova 11 (Slovenijales) Ljubljana.

V prvi skupini, ki se je zbrala v Beli krajini, jih je bilo precej iz 9. korpusa. Zato so se morali prebijati do Metlike mimo številnih postojank in zased, za njimi je bila dolga pot od Trsta ali Brd. Ko so se zbrali in odšli, se je pri prehodu čez Koipo že zgodila prva nesreča. Prevrnil se je čoln in dva tovariša sta utonila. Sledil je prehod čez železnico Reka—Karlovac, nato pa so precej dolgo potovali do Drvarja. Da ne bi bilo tam prevelike gneče in zaradi nevarnosti letalskih napadov, so nas iz Drvarja poslali na letališča pri Glamoču in Tičevu. Tam naj bi tudi počakali prihod skupin iz drugih enot NOV. Prvotno je bilo sklenjeno, naj bi nas prepeljali z letali v Sovjetsko zvezo, tuda kot se zdi, so nastali nekateri zapleti in nazadnje je vrhovni štab sklenil, da gremo peš proti morju in od tam v Italijo.

Bil sem v skupini, ki je bila na letališču pri Glamoču. Na pot smo krenili 27. aprila 1944 zjutraj, in spet je bilo treba mimo sovražnikovih postojank. Spominjam se krajev, mimo katerih ali skozi katere smo hodili. To so bili: Rore, Malo Tičevo, Resanovci, Donja Tiškova, Plavno, Mokro Polje, Kistanje in Stankovci. V Resanovcih se nam je priključila skupina 87 tečajnikov, ki so prišli iz 5. korpusa, pri Kistanju pa skupina iz Slovenije. Tako se nas je zbralo kakih 300. Nihče med nami ni bil starejši kot 25 let. V Stankovcih so nas že čakali domači aktivisti, ki so nam pripravili nekaj tople hrane. Sklenjeno je bilo da gremo mimo Vranjskega jezera proti obali, kjer naj bi nas počakal kurir iz morarice.

Na pot smo odšli o prvem mraku. Toda kmalu je naša predhodnica našla kurirja mrtvega. Očitno je zašel v zasedo in padel. Ta zaseda je udarila tudi po naši koloni. Zaradi tega in pa ker nismo imeli zveze smo se morali vrniti v Stankovce.

Naslednjega dne zvečer smo znova odšli na pot. Kurirska zveza je delovala odlično. Spotoma smo gledali kresove, ki so goreli po hribih. Tako so Dalmatinci slavili praznik 1. maj. V zalivu Draga blizu vasi

Pakoštane, med nemškimi in ustaškimi postojankami, so nas že čakali mornarji z barkami. Hitro smo se vkrcali in odpluli proti otoku Vrgade. Pred otokom pa nas je ustavila neka ladja in obrnili smo se proti Kornatom. Kasneje smo zvedeli, zakaj. Naši so zvedeli, da so odpluli proti otoku Vrgade Nemci. Na otok Žiri na Kornatih smo pripluli zjutraj 1. maja, ko se je že dani. Tako smo se izognili nesreči, saj bi bili Nemci z nami nemara brž opravili, ker nismo imeli orožja.

Zjutraj sta v pristan na otoku pripluli dve ladji, s katerima so mornarji prevažali hrano z Visa na kopno. Na krovu sta imeli tudi po nekaj protiletalskih mitraljezov. S tema dvema ladjama bi se zvečer tudi mi morali odpeljati na Vis.

Ko je sonce že zašlo, smo se začeli zbirati, da bi se v mraku vkrcali. Prav tedaj pa se je pojavilo nad nami kot strela z jasnega nemško izvidniško letalo »štorklja«. Nanj so začeli streljati z ladij, toda pilota to ni preveč motilo, začel je odmetavati bombe. Ladij na srečo ni zadel, pač pa je ena izmed bomb padla med begunce, ki so čakali na prevoz, in jih precej pobila ali ranila. Ubit je bil tudi ameriški oficir jugoslovanskega porekla Živković, ki je nadziral uporabo zavezniške pomoči. Ko je letalo končno le odletelo, smo se začeli pripravljati na vkrcanje. Toda odpluli smo precej pozno. Bila je temna noč, videli nismo nikamor, tiho smo ždeli v trupu in čakali, kaj bo. Na odprtem morju nas je zajel močan veter, neumljeno nas je premetavalo. Ladja je bila preveč natovorjena in grozilo nam je, da se bomo potopili. Zato je kapitan sklenil vrniti se na otok Žiri in počakati boljšega vremena.

Znova smo čakali ostanek noči in en dan, nato pa smo zvečer odpluli. Morje sicer ni bilo tako viharo kot prejšnjo noč, toda vseeno nas je precej premetavalo. Mnogi med nami nikoli prej niso videli morja, nikar da bi se še vozilo po njem. Morska bolezen je zahtevala svoje. Pred jutrom smo zagledali obrise otoka Visa.

Bili smo zadovoljni, da smo na cilju. Ne nadoma je pred nas zaplula velika vojna ladja. Naša posadka je začela signalizirati z lučmi in vojna ladja je zaplula mimo nas. Zvedeli smo, da je bila to angleška patrolna ladja. Na Visu smo se izkrcali že podnevi, močno izmučeni od vožnje, morske bolezni in neprespanosti.

Čez nekaj dni smo potovanje nadaljevali. Medtem smo se odpočili, najedli in preoblekli v nove uniforme. Peljali smo se z ladjo »Bakar«. Morje je bilo mirno, noč pa spet temna. Pred zoro smo bili že neke blizu italijanske obale pred pristaniščem in mestom Bari, kjer je bil naš cilj. Zagledali smo jato nemških letal, ki so ponoči napadla pristanišče ter potopila ali zažgala več ladij. Ko smo se približali, smo videli požar.

V Bariju smo v nekem prehodnem taborišču čakali dva dni, nato pa so nas odpeljali v mesto Castro. Tam smo v taborišču srečali precej naših rojakov, zlasti

ter napis z imenom kraja, od koder so bili prebivalci. Obiskovali smo tudi naše tovariše na bližnjih letališčih ter si ogledali bližnja mesta Suez, Ismailio in druga.

Konec septembra smo se odpeljali dalje, proti Kairu. Takoj ko smo zapustili Suez, se je začela prava puščava. Okoli poldne smo se pripeljali v kairsko predmestje. Počakali smo, da se je pripeljalo deset policistov na motornih kolesih. Zapeljali so pred našo kolono in nam kazali pot po ulicah, obenem pa razganjali množico. Skozi mesto, ki se nam je zdelo zelo lepo, smo prepevali partizanske pesmi, s prvega kamiona pa je vihrala tudi naša zastava. Potem ko smo se zapeljali po mostu čez Nil, smo obstali, da bi si ogledali piramide. Pozno ponoči smo prispeli v Aleksandrijo in se takoj vkrcali na neko holandsko ladjo. Z njo smo odpluli v Haifo v današnjem Izraelu. Od tam so nas spet s kamionom odpeljali v neko taborišče nedaleč od Nazareta, kjer smo več dni počivali. Nato pa spet dalje.

Vozili smo se prek Iraka proti Perzijskemu zalivu, skozi Bagdad in Basro. Dalje smo se peljali z vlakom v Teheran. Občudovali smo mesta, ki so vsa razdeljena na evropski in arabski del. Ob rekah Evfrat in Tigris so bile velike plantaže dateljinov in drugega južnega sadja.

Na železniški postaji v Teheranu smo se prvič srečali z Rdečo armado. Angleški

Priprave za polet skupine pilotov, ki so leteli na Jak-3

bivših internirancev ali zapornikov, ki so čakali na odhod v domovino.

V Castru je bil ustanovljen 28. maja 1944 tudi 1. mladinski letalski bataljon, razdeljen na štab in tri čete. V njem je bilo 32 oficirjev, 47 podoficirjev in 240 vojakov. Del bataljona je bil nastanjen tudi v Gravini. Da ne bi sedeli brez dela, smo se učili in poslušali predavanja ter poskrbeli za kulturno razvedrilo in šport. Čakali smo na izid pogajanj med našimi predstavniki in Angleži, s tem v zvezi pa tudi na povelje za odhod.

Tako smo dočakali 23. avgust, ko so nas odpeljali s kamioni v predmestje pristanišča Taranto. Noč, ko bi se morali vkrcati, smo čakali v nekem oljčnem gaju. V tem smo se s čolni odpeljali na potniško ladjo, prirejeno za prevoz vojaštva, ki je bila zasidrana precej daleč od obale. Toda odpluli smo šele naslednjo noč, ko se je zbral konvoj. V njem je bilo pet potniških ladij in šest rušilcev oziroma torpedovk za spremstvo. Neke noči so nam prek zvočnikov napovedali alarm, nato pa smo zaslišali več močnih podvodnih eksplozij. Rušilci iz spremstva so zasledili nemško podmornico in jo začeli preganjati s podvodnimi bombami. Konvoj pa je pogosto spreminjal smer plovbe. Kmalu se je vse pomirilo in nadaljevali smo potovanje. Podnevi pa smo večkrat videli letala za iskanje podmornic, ki so letele nad nami. Tako smo pluli mimo Malte proti Libiji, nato pa ob obali proti Egiptu, ker so takrat Nemci še držali Kreto in Grčijo. Po treh dneh pa smo zapluli v pristanišče Port Said. Potem ko smo se izkrcali, smo odšli na železniško postajo, kjer so nas čakali že pripravljene vagoni. Po približno enourni vožnji ob Sueskem prekopu smo prispeli do Grenkega jezera, nato pa smo zavili proti mestu Suez. Kakih deset kilometrov pred mestom se je vlak ustavil in izstopili smo. V bližini je bilo veliko taborišče s mnogimi šotori, zraven pa večje letališče. Tam so imeli nočno letenje angleški letalci. Prav tako je bila na letališču tudi skupina naših pilotov, ki so se urili. Vsi skupaj so nas lepo sprejeli, stregli so nam italijanski vojni ujetniki. V taborišču se nam je pridružila tudi skupina 79 naših kot četrta četa. Prvotno naj bi jih bili poslali na šolanje v Rodezijo.

Na drugem bregu Sueskega prekopa, nedaleč od nas, je bilo veliko taborišče El Šat, kjer so bili nastanjeni begunci iz Dalmacije in nekaterih drugih pokrajin, vsega skupaj kakih 30.000 žensk, otrok, invalidov in starčkov. Večkrat smo obiskali taborišče in občudovali red in življenje v njem. Vsak šotor je imel svojo številko

spremljevalci so nas izročili sovjetskim. Za nas je bilo to veliko doživetje. Še iste noči smo se odpeljali z vlakom dalje proti severu in se naslednjega dne zjutraj izkrcali v mestu Bender Šah na obalah Kaspijskega morja. Od tam smo z ladjo potovali do Bakuja, kjer smo se izkrcali in vstopili v vlak. Peljali smo se do mesta Grozni, kamor smo prispeli pozno zvečer. Sovjetski spremljevalci so nas postrojili in razdelili oz. določili, v katero šolo pojde kdo. V Groznom so ostali tisti, ki naj bi leteli na jurišnikih Il-2, lovci smo odpotovali v Krasnodar, 27 fantov pa je odšlo v Engels, da bi se naučili letati na bombnikih Pe-2.

Tako smo se znašli v mestu Krasnodaru, ki leži ob reki Kuban. Tam je bila velika šola za lovsko letalstvo »Krasnodarskaja voenaja aviacionaja škola pilotov«. Hitro smo se seznanili z ruskimi tovariši, ki so se tamkaj učili. Drugače pa so bile, zaradi vojne in drugih okoliščin, razmere za življenje zelo hude. 1. novembra smo začeli s poukom v ruskem jeziku, ki ga nismo znali. Šolanje je zahtevalo od nas veliko požrtvovanja in naporov, morali smo se odreči vsemu drugemu. Po štirih mesecih so nas poslali na letališče pri vasi Korenovskaja, kakih 70 km od Krasnodara. Tam smo se začeli učiti letanja na letalih UT-2. Skupaj z instruktorji smo letali, se pripravljali na letenje, z mehaniki pa smo pripravljali letala. Kasneje smo leteli na letalih Jak.

Za 1. maj je bil ustanovljen naš letalski polk. Poveljnik je postal major Petar Radović, politični komisar pa major Viktor Buban. Sledil je 9. maj, uradni konec II. svetovne vojne v Evropi. Mi smo se še naprej urili in učili. Avgusta smo opravili vse izpite, 5. septembra pa je bilo slovesno praznovanje konca šolanja. Prejeli smo nova letala Jak-3 in se začeli pripravljati za prelet v Jugoslavijo. Čez nekaj dni smo krenili na pot. Letala so pilotirali piloti, nekaj mehanikov je potovalo s transportnimi letali, drugi pa so se vkrcali na vlak. Letalci so leteli do Rostova in dalje prek Zaporozja, Kirovgrada, Lvova, Debrečina v Beograd, oziroma Zemun. Do Rostova nas je pospremil poveljnik šole polkovnik Nikolaj Dušutin. Sam sem se vozil s transportnim letalom. Ko smo prileteli nad Jugoslavijo, nas je pilot na to opozoril, zavladalo je nepopisno veselje. Pristali smo 14. septembra, čakali so nas predstavniki generalštaba in komande letalstva z generalom Pircem na čelu. Čez dva dni pa je naš polk obiskal tovariš Tito.

DANILO SLAVEC

fotografija z vprašajem

Danes objavljamo fotografijo, ki bi jo lahko naslovili kot »delitev partizanske menaže«. Kdaj in kje je fotografija nastala, ni znano. Nekateri partizani na sliki so oblečeni v angleške bluže, med njimi so tudi novinci v delavskih kapah in klobukih, eden pa ima celo francosko puško. Po vsem tem bi sklepali, da je fotografija nastala v drugi polovici leta 1944 in da so na njej novinci s Štajerskega. Zdaj nas zanima, katero enoto predstavljajo partizani na fotografiji, kraj, kjer je bila fotografija posneta in kdo jo je posnel, zraven tega pa še imena in priimki ter partizanska imena partizanov, ki jih boste prepoznali.

Operacija brez zdravnika

Po italijanski kapitulaciji je bil velik del Slovenije osvobojen. Kmalu potem pa so začeli Nemci veliko ofenzivo proti osvobodjenemu ozemlju. Nekatere partizanske enote so se tedaj razdrobile v skupine, da bi se tako lažje prebijale skozi sovražnikove obrobe. Med temi skupinami so bili tudi trije partizani, ki se niso mogli izmuzniti iz sovražnikove obkolitve, niso se pa tudi dali ujeti. Zarili so se v velik kup vejevja. Tam so čakali, medtem ko so Nemci hodili mimo v neposredni bližini. Ko se je nemška ofenziva premaknila drugam, so partizani zlezli iz skrivališča.

Toda posledice za enega izmed njih, Stanka, so bile hude; nevarno so mu ozeble noge. Stanko se je z bolečinami, ozeblimi nogami vlekel do prvega naselja, kamor je bilo dve uri daleč. Iskal je prvo pomoč pri terenski organizaciji OF v Travniku. Obrnil se je na aktivista Franca Rusa. Ta pa je takoj poročal rajonskemu odboru v Loški potok.

Sprva so mislili fanta poslati v bolnišnico. Toda bolnišnica je bila prenapolnjena. Zato so morali zanj poskrbeti drugače. Čeprav je skoraj ves Travniki delal za partizane, je bilo tudi nekaj sovražnih družin, pod vplivom izdajalcev. Ko so Italijani leta 1942 požgali skoraj vso vas, je ostala nedo-

taknjena Kaplarjeva hiša. Iz te hiše je bilo nekaj belogardistov, a najmlajši tant se je po italijanski kapitulaciji pridružil partizanom. Prav zato so se pri rajonskem odboru OF odločili poslati bolnega Stanka k tej družini. Dali so ji nalog, da morajo dati Stanku vso oskrbo in da zanj tudi odgovarjajo. Sprejeli so ga, čeprav neradi. V vasi so Stanka imenovali »partizanček«; priljubil se jim je. Spočetka je bolnika obiskoval neki partizanski zdravnik. Dvakrat mu je dal nekakšne praške proti bolečinam, a potem ga ni bilo več.

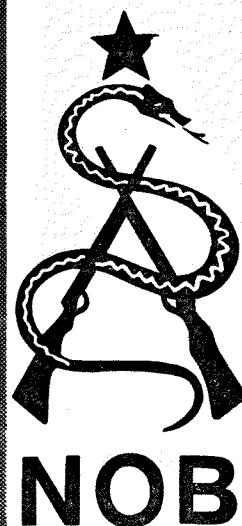
Ozeblina pa se niso hotele ozdraviti in so se celo poslabšale. Neko bolnika je tedaj prevzel Janez Mikulič, ki ga je Franc Kordiš, sekretar rajonskega odbora OF, določil za varstvo Stanku. Janez mu je vsak dan spirali noge s toplo vodo in z žganjem. Prav tiste dni, ko je Stanko najbolj trpel, so prihrumeli v vas Nemci. Pregledali so vse hiše. Tako so zalotili pri Kaplarjevih v postelji Stanka. Napodili so ga na dvorišče. Ni se mogel postaviti na noge, zato se je odplazil po trebuhu iz hiše. Gospodinja se je zavzela zanj. Rekla je Nemcem, da je domač, Kaplarjev. Tako ga je rešila — Nemci so ga hoteli kar ustreliti. Stanko se je odplazil v hišo.

Janez Mikulič, ki je skrbel za Stanka, je bil gozdni delavec in voznik, zato je imel precej izkušenj z ranami in s preprostimi domačimi zdravljenjem. Prizadeval si je pozdraviti Stankove noge. Ob skrbni negi se je ena noga res začela celiti, toda na drugi se je ozeblina poslabšala. Meso na prstih je začelo gniti. Končno so ostale gole prstne koščice in Stanko je hudo trpel. Rekel je Janezu, naj mu jih kar odreže. Pri rokah pa ni bilo nobenega primernega orodja. Janez je pomislil, da bi morda šlo z žago za železo. Janez se je posvetoval s Kordišem. Menil je, da bi bilo treba prste ali koščice vsakega posebej porezati, češ da se bodo rane potem že kako zarasle. Kordišu pa se je Stanko preveč smilil in mu je hotel prihraniti bolečine in tvegano operacijo. Stanko je bil hraber in potrpežljiv. Zato sta se Janez in Stanko končno dogovorila, ne da bi Kordiš to vedel, da bo Janez opravil »operacijo«.

Naslednji dan je Janez prišel pozno v rajonsko pisarno. Kordiš se je pozanimal, kako je s partizančkom. Janez mu je počasi priznal, da je Stanka skušal operirati z žago. Toda Stanka je preveč bolelo, pa je moral prenehati. Janez je potem naredil drug načrt. Dogovoril se je s Stankom, da bosta odložila operacijo za teden dni in medtem bodo bolečine prenehale.

Čez osem dni si je Janez pripravil žganje, britev, kombinirke in drugo. Najprej je bolne prste dobro izmil, nato pa je britev razkužil v žganju. Operacija se je začela... Z břitvijo je obrezal hrustanec ki je obdajal koščice prstov. Potem je koščice s kombinirkami odščipnil — odstranil je

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

dr. Rudolf Kac

Rodil se je 17. aprila 1905 v Mariboru. Promoviral je 1930 v Innsbrucku. Bil je specialist za bolezni ust in zob. Ko so ga Nemci izgnali iz Maribora, se je zatekel v Ljubljano. K partizanom je šel 1943. leta na Dolenjsko. Stab IV. operative cone ga je poslal v podzemsko bolnišnico »Triglav« ob vzhodu Kolovca blizu vasi Rov nad Kamnikom. Tam je bilo več kot 50 negibljivih ranjencev. Zaradi nemških zased jih niso mogli takoj sprejeti v bolnišnico in so se jim blatne in neočistene rane zelo gnojile ter okužile še druge ranjence. Zobozdravnika dr. Rudolfa Kaca je to tako prizadelo — čeprav so kasneje ugotovili, da te infekcije niso bile nevarne — da se je v obupu zaradi živčne izčrpanosti 4. maja 1944 ustrelil v kolovških gozdovih.

koščice štirih prstov. Stanka je hudo bolelo — menda ni treba še posebej omenjati — zato je bilo treba nadaljevanje spet odložiti za osem dni, da je Janez odstranil še koščico petega prsta. »Kirurg« je nogo dobro razkužil in obvezal. Janez je hodil redno prevezovat nogo. Rane so se precej hitro celile.

Stanko je ležal kakšne tri mesece. Koža je prerasla vrtine, kjer so bile poprej prstne koščice. Stanko se je kmalu postavil na noge in začel hoditi s palico in ob po-

moči domačih deklet. Zarotil se je, da ga Nemci ne bodo več dobili živega.

Ko so Nemci s svojimi hlapi spomladi 1944 napadli območje Loškega potoka, se je Stanko že pridružil borcev. Sicer se ni bil sposoben za daljše pohode, a je bil srečen, da je sploh lahko hodil. Potem dolga leta vaščani niso več nič slišali o njem. Predlanskim pa je obiskal s svojo družino kraj, kjer je preživel hude čase, in ga fotografiral. Zdaj živi v Beli krajini.

KAREL MIKULIČ

GENERALNI SEKRETAR FMAC JE OBISKAL ZZB NOVJ

Generalni sekretar Svetovne federacije bivših borcev (FMAC) Viliam Cooper je bil pred kratkim dva dni v Beogradu. Pogovarjal se je z Marijanom Cvetkovičem in drugimi funkcionarji ZZB NOV Jugoslavije. Razpravljali so o sodelovanju med ZZB NOV in Svetovno federacijo v okviru FMAC, o perspektivi splošnega borčevskega sodelovanja, pa tudi o univerzalnosti te organizacije, o prihodnji seji generalnega sveta FMAC in nekaterih posebnih vprašanjih, ki zanimajo borce.

JUBILEJNE PROSLAVE NA KOZARI

V Bosni in Hercegovini bodo letos praznovali 30-letnico kozarske epopeje in ustanovitve jugoslovanskega vojnega letalstva. V maju 1942 sta namreč v Medjuvodah pod legendarno Kozaro pristali prvi letalci, ki sta ju pilotirala Rudi Cajavec in Franjo Kluz.

Osrednja proslava bo letos 27. julija na Kozari, kjer bodo odkrili monumentalni spomenik padlim borcev in ljudstvu Kozare.

Bil sem v posebni skupini

Sonderkommando ne more biti kos takšni premoči. Z bodrilnimi kiki se tovariši poženo skozi zadnja vrata krematorija in vdoro čez zaporo iz na-elektrene žice, ki so jo prej porezali. Nenehno streljaje na esesovce ob bodečih žicah, se usmerijo proti kolenu Visle, kjer naj bi našli zavetje. Ogenj je zelo gost z obeh strani, z esesovske in uporniške. Natanko razločim streljanje težkih mitraljezov na stražnih stolpih, ki se meša z drdranjem brzostrelk ter eksplozijami ročnih granat in škatel ekrazita. To traja kakšnih deset minut, potem je spet mir.

Zdaj se esesovski oddelek pred pročeljem požene v napad, ne da bi uporabil dvoje topov, ki ju je bil pripeljal. Z nasajenimi bajonetni navalijo na poslopje z več strani hkrati in se raztepejo po vseh prostorih pritličja in podprtljaja. Skupina esesovcev vdre v secirnico z naperjenim orožjem. Obkolijo nas, nam velé dvigniti roke, nas začno obdelovati s puškinimi kopiti in nas naženo na dvorišče. Tam se moramo uleči na trebuh, tako da imamo obraze na tleh. Nato zadoni povelje: »Tisti, ki bo dvignil glavo, naj dobi strel v tilnik!« Čez nekaj minut spoznam po topotu korakov, da so prignali precejšnjo skupino pripadnikov Sonderkommanda. Tudi ti se morajo uleči, kar poleg nas. Koliko jih je neki? Tega ne morem ugotoviti, saj tiščim obraz k tlom in se ne morem premakniti niti kam pogledati. Čez tri ali štiri minute pride nova skupina, ki se uleže za nami.

Ko ležimo tako na tleh, ne da bi se kdo ganil, začne padati po nas: bijejo nas s puškinimi kopiti po hrbtih in ramah, kamor pade, sujejo nas s škor-

99

nji. Čutim, kako mi pricurlja z glave kri in začne polzeti po obrazu, do ustnic, ki takoj prepoznajo njen slani okus. Boleli pa so me edino prvi udarci. V glavi se mi vrtil, v ušesih mi šumi. Nič več ne mislim. Moji organi se ne odzivajo več. Zdi se mi, da se razkrajam v nekakšni neživljenjski breztežnosti.

Kakšnih dvajset do trideset minut čakamo leže na strel, ki ga bomo dobili od esesovcev, stoječih za nami. V takšnem položaju vem, da nas nameravajo pobiti s strelom v tilnik. To je najhitrejša smrt, ki je slučajno tudi najmanj kruta. Kaj ne bi tega vedel! V duhu že vidim svoje možgane, kako jih raznese hidravlični pritisk iz neposredne bližine izstreljene krogle, vidim svojo lobanjo, kako se razleti na tisoč koščkov. Nenaadoma zaslišim brnenje avtomobila. Kdo se je pripeljal? Ne more biti drug kot dr. Mengele. Esesovci so čakali prav nanj. Glave ne morem dvigniti, da bi ga videl, pač pa prepoznam njegov glas.

Iznenada zadoni iz ust nekega esesovca ukaz: »Zdravniki naj vstanejo!« Vsi štirje se dvignemo, se postavimo v pozor in čakamo, kaj bo. Dr. Mengele mi veli, naj stopim bliže. Po obrazu in po srcaji sem ves krvav, obleko imam umazano od blata. Tak stopim predenj. Pri njem stoje trije visoki esesovski oficirji, politični. Dr. Mengele nas vpraša, kaj smo zagrešili.

»Nič,« mu odvrnem. »Saj smo vendar na ukaz gospoda hauptsturmführerja secirali truplo ruskega oficirja. Prav tedaj se je tisto zgodilo, in avtopsija je bila prekinjena, enako zapisnik, ki je še v pisalnem stroju. Ves čas smo bili na delovnem mestu in tam so nas našli.«

Esosovski oficir potrdi naše izjave. Dr. Mengele me pogleda, rekoč:

»Pojdite se umiti in nadaljujte delo.«

Brž se odpravim in drugi trije mi sledijo. Zavi-

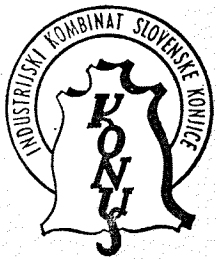
100

jemo skozi vrata krematorija. Ko napravimo kakšnih dvajset korakov, zadržajo brzostrelke: z Sonderkommandom je konec.

Nisem se ozrl, nasprotno, podvizal sem se in se vrnil v svojo sobo. Z drhtečimi rokami sem poskušal zviti cigareto, vendar sem raztrgal precej papirčkov, preden mi je to uspelo. Naposled sem jo le prižgal, nekajkrat globoko zajel dim in opotekaje se stopil k postelji. Šele ko sem se ulegel, sem začel čutiti na vseh delih telesa udarce, ki sem jih bil deležen na dvorišču.

Danes se je že toliko zgodilo, ura pa je šele tri. To, da sem se izmazal, mi ni ne v veselje ne v tolažbo. Zavedam se, da sem si le začasno podaljšal življenje. Poznam dr. Mengeleja in esesovsko miselnost. Moje delo je zelo pomembno in zato vem, da sem trenutno nenadomestljiv. V tem koncentracijskem taborišču razen mene ni zdravnika — strokovnjaka za sodno medicino, ki bi ustrezal zahtevam dr. Mengeleja. Tudi če bi bil kakšen, se nikakor ne bi dal prepoznati in se izkazati s svojimi poklicnimi sposobnostmi, ker ne bi maral priti v kremplje dr. Mengeleja in se čez štiri mesece posloviti od življenja kot vsak drug pripadnik posebne skupine.

Vstal sem, in ko so se moji prenapeti živci malce pomirili, sem šel ven. Hotel sem zvedeti, kaj se je zgodilo popoldne. Je bil med nami res izdajalec? So esesovci res zadušili vstajo z uničenjem Sonderkommanda? Boljše prilike za likvidacijo te posebne skupine ne bi mogli najti. Druga možnost — premišljam — je ta, da so danes potekli štirje meseci, kolikor je dovoljeno živeti vsakemu Sonderkommandu, in esesovci so dobili nalog, da nas pobijejo. Morda so bili začeli izvajati ta nalog, pa se naš, tj. dvanaesti Sonderkommando ni maral postrojiti na dvorišču na »apel«, ker je slutil, kaj ga čaka, in se je rajši uprl z orožjem.

KONUS

INDUSTRIJSKI KOMBINAT
SLOVENSKE KONJICE
Mariborska 12 - Jugoslavija

proizvaja obsežen izbor vseh vrst usnja, usnjene in krznene oblačilne konfekcije, tehnične utenzilije za tekstilno industrijo, pogonsko jermenje, zaščitna sredstva pri delu, copate, kosci in tanine.

PRODAJALNE IN BLAGOVNE HIŠE:

»KONUS — KRZNO«

LJUBLJANA, TAVČARJEVA 11
NOVA GORICA, TOLMINSKIH PUNTARJEV 2
MARIBOR, GOSPOSKA 7 in UL. 10 OKTOBRA 5
BEOGRAD, KNEZ MIHAJLOVA 47

»KONUS« BLAGOVNA HIŠA

LJUBLJANA, MASARYKOVA 23
CELJE, TRG V. KONGRESA 6
PTUJ, MIKLOŠIČEVA 1
BEOGRAD, RAJICEVA 12
NOVI SAD, UL. NARODNIH HEROJA 10

ZA VAŠ DOPUST PRI MORJU ali v PLANINSKEM SVETU

VSE
pri

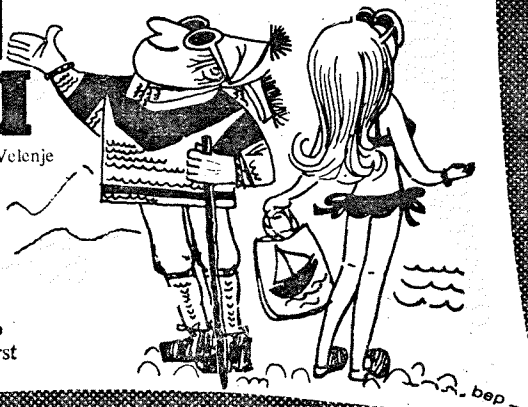

naša beseda

Ljubljana — Kočevje — Skofja Loka — Velenje

- za taborjenje
- za kopanje in sončenje
- za izlete
- za sprehode
- za zabavo

in tudi
izbrano ter vselej sveže delikatesno
blago, živila, sadje in pijače vseh vrst

TONOSA

TOVARNA TRIKOTAŽE IN NOGAVIC

61000 LJUBLJANA, SAVLJE 87

telefon 343-081 h. c.

PRIPOROČA SVOJE KVALITETNE IZDELKE
PO SOLIDNIH CENAH

forma grosuplje

telefon: 771-039, poštni predal 14, tekoči račun pri
SDK Grosuplje 5013-1-206

posluje kot trgovina na debelo z lastnimi proizvodnimi obrati in sicer:

- plastika do 200 gr
- galvanizacija (niklanje, kromiranje, cinkanje, srebrenje itd.)
- izdelovanje UZV ventilov za aceten, kisik in komprimirani zrak
- vodovodne armature
- izdelovanje telefonskih central za hotele
- ozvočenja
- elektroinstalacije na visokih in nizkih gradnjah
- cevne varovalke — hitre, pol zadržane in zadržane
- izdelovanje plastičnih in Al karnis
- izdelovanje cementnih izdelkov
- steklarstvo in uokvirjenje slik
- prevoci

ZALOŽBA MLADINSKA KNJIGA

Pomemben prispevek k počastitvi 60. obletnice rojstva velikega slovenskega revolucionarja, borca in misleca

BORIS KIDRIČ:

IZBRANO DELO

Evropske krize in slovenski narod; Pripombe k slovenski literarni zgodovini; Lik slovenskega intelektualca med Prešernom in Levstikom; Slovenci in republika — so nekateri naslovi desetih najpomembnejših teoretskih sestavkov, uvrščenih v knjigo izbranih del Borisa Kidriča, ki je izšla kot posebna izdaja zbirke Naša beseda. Veliki revolucionar Boris Kidrič se nam v tej izbrano opremljeni knjigi pokaže ne toliko kot neustrašen borec, temveč predvsem kot velik politik, napreden družbeni delavec ter globok analitik in mislec, ki ga ne zanimajo samo trenutni pojavi, temveč se enako uspešno pogloblja v preteklost kot kaže smeri nadaljnjega razvoja.

(Opomba: naročniki zbirke Naša beseda bodo izbrano delo Borisa Kidriča dobili skupaj z ostalimi knjigami tega letnika!)

V črno platno vezana in z belim ščitnim ovitkom opremljena knjiga izbranih del Borisa Kidriča stane 40 din. Kupite jo lahko v vseh knjigarnah ali naročite pri zastopnikih in poverjenikih na šolah, pri akviziterjih ali neposredno pri založbi Mladinska knjiga, Oddenek za direktno prodajo, Ljubljana, Titova 3-III s priloženo naročilnico

NAROČILNICA

Podpisani(a)

natančen naslov

zaposlen(a) pri

štev. osebne izkaznice

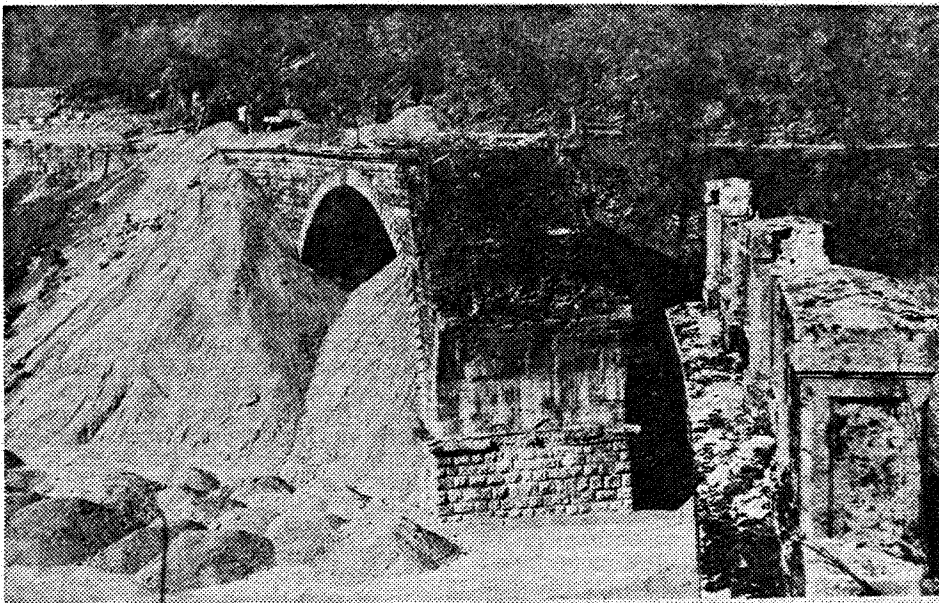
izdane od

nepreklicno naročam knjigo IZBRANO DELO BORISA KIDRIČA.

Ceno 40 din bom poravnal(a) naenkrat po prejemu računa in položnice na tekoči račun Mladinske knjige, Ljubljana, 501-1-30/1.

Datum:

Podpis:

Eden izmed 115...

»Vsi mostovi v zrak letijo...« pravi partizanska pesem, in res je bilo tako. Nekateri mostovi še do danes niso obnovljeni. Na primer tisti čez Pirhovo grapo. Tam so partizani most minirali septembra 1943.

Marca letos so delavci Cestnega podjetja Nova Gorica porušili most drugič minirali. Pirhova grapa je v dolini reke Idrijce, tri do štiri kilometre pred Zelinom pri Cerknem. Ze med vojno so uredili obvozno cesto. Med Idrijo in Mostom na Soči je to najožji del cestišča. Zdaj Pirhovo grapo zasipujejo z odpadnim materialom iz rudnika živega srebra v Idriji. Na dnu grape so zgradili 66 metrov dolg prepust, ker po grapi teče potok. Za zasip bodo potrebovali 32.000 kubičnih metrov materiala. Čez zasip bodo zgradili novo cesto.

Po podatkih Avgusta Okrogliča, nekdanjega člana inženirsko-tehničnega oddelka štaba IX. korpusa, je bilo na območju IX. korpusa porušanih 115 mostov in prepustov.

JOŽE VIDIC

dobro je, če veste

OPORIŠČA IMAJO SKORAJ PO VSEM SVETU — ZDA; po sovjetskih podatkih vzdržujejo svoja oporišča na področju kar tridesetih držav. Velikih oporišč je 429, razen tega pa je še kar nad tri tisoč manjših. To so oporišča vojne mornarice, letalstva in razna druga. Vsa oporišča skupaj zavzemajo površino, ki je večja kot pol Slovenije (nad 10 000 kvadratnih km). Na oporiščih je v službi nad milijon vojakov, vojaških uradnikov in 250 000 delavcev, domačinov tistih dežel, kjer so oporišča razporejena. Največje oporišče je na japonskem otoku Okinavi. Za utrdbe in razne vojaške naprave, vojašnice, orožarne itd. so izdali kar 47 milijard dolarjev. Oporišča na Okinavi uporabljajo že dolga leta predvsem za vojno v Vietnamu.

ZDRAVLJENOST VITAMINA C — PRAZNOVERJE. Kaže, da bodo danes razglasili za praznoverje celo vero v nekatera sodobna znanstvena dognanja. Ze nad pol stoletja se utrjuje vera v čudodelno učinkovitost ter pomembnost vitaminov, zlasti vitamina C ali askorbinske kisline, ki zanesljivo preprečuje skorbut. Vsekakor ni mogoče ovreči z nobenim znanstvenim dokazom, da je vitamin C v hrani nujno potreben in da se z njim človek obvaruje pred boleznijo, imenovanim avitaminoza. Pomen vitaminov za zdravje ljudi in živali je nedvomen. Toda opravičen je dvom v zdravilnost vitamina C, češ da se z njim obvarujemo prehladnih bolezni in da je najboljši sredstvo proti gripi. Ameriški učenci so dokazali s poskusi med večjo skupino visokošolcev, da vitamin C ne varuje pred prehladnimi boleznimi. Sicer doslej ni nihče dokazal, da bi bil vitamin C zdravilo za prehladne bolezni, le trdili so to in mnogi zdravniki so svetovali uživanje vitaminskih tablet. V Ameriki je nastala prava bolezen, da ljudje gojijo kar na debelo vitaminske tablete. Ta razvada se je razširila tudi v Evropo. V obdobju obolenj za gripo je zaradi tega tudi pri nas primanjkovalo vitaminskih tablet, ker so jih ljudje zobali kot kure koruzo. Sovjetski raziskovalci opozarjajo, da čezmerno uživanje vitamina C utegne postati zelo nevarno. Če organizem prejema še posebej — razen v hrani, ki navadno vsebuje dovolj vitaminov — vitamine še v obliki tablet, se telo varuje pred njimi tako, da jih začne močneje izločati. Izloča pa jih potem še nadalje, če npr. redno dobiva preveč vitamina C, tako da ga ne more dovolj zadržati, »vskladiščiti« za zalogo. Posledice so močnejše ali boleznijo, ki jih imenujejo hipervitaminoze. — Trgovina z vitaminiškimi pripravki je dandanes zelo donosna in reklama zanje uspešna, ker se je razširilo praznoverje o vitaminih. Nevednost — zlata jama za dobičkarje!

UMIK AVTOMOBILSKEGA PROMETA POD ZEMLJO. Na prihodnost avtomobilskega prometa, zlasti v večjih mestih, gledajo strokovnjaki precej črnogledo. Mnogi menijo, da bodo osebni avtomobili kaj kmalu izgubili skoraj popolnoma vrednost v potniškem prometu, saj se že zdaj promet zaradi njih v mnogih mestih duši, tako da hitrost vožnje skorajda ne presega več hitrosti pešcev. Ureditev zadovoljivega parkiranja avtomobilov je na splošno nerešljiva naloga. Povrh vsega motorna vozila že nevarno, kar pogubno onesnažujejo zrak v mestih, so hočeš nočeš naperjeni proti avtomobilizmu — npr. prepoved parkiranja v središču ali prepoved vožnje z osebnimi avtomobili (tako da ima prednost javni mestni promet), preusmerjanje avtomobilskega prometa iz mesta na obvozne ceste itd. Tudi z velikimi parkirišči pod zemljo in drugod, s cestnimi večnadstropnimi pentljami, s podvozi in predori niso mogli dovolj odpraviti čedalje huših prometnih težav. Zdaj so se odločili celo v Moskvi, kjer je avtomobilski promet mnogo manjši kot pa npr. v Parizu ali v nekaterih nemških mestih, da bodo avtomobilski promet preusmerili pod zemljo, kolikor bo največ mogoče. Tako bodo imeli razen podzemelske železnice tudi podzemelske avtomobilske ceste. Predore pa bodo uporabili tudi za druge namene mestnih ulic — za prodajalne skladišča, parkirišča itd. Podzemelske ceste bodo namenjene le za tovornjake, ki so sicer v avtomobilskem prometu povsod najhujša okla.

GENERALNA SKUPŠČINA MEDNARODNEGA KOMITEJA DACHAU

Muzej bodo razširili

Letošnja generalna skupščina mednarodnega komiteja Dachau, ki je bila v Münchnu, je bila izredno dobro zastopana, saj so na zasedanju sodelovali zastopniki iz 15. držav, članic tega komiteja (skupaj šteje komite predstavnike iz 25 držav).

Poglavitna tema letošnjega zasedanja je bila predvsem razširitev oziroma hkrati izpopolnitev dachauskega muzeja, ki je v nekdanjih prostorih v sedanjem spominskem objektu v nekdanjem koncentracijskem taborišču Dachau.

Dobri dve tretjini prostorov je mednarodni komite že pred leti preuredil v edinstven muzej, ena tretjina pa je bila za ogled zaprta, ker so prostore zasedali ameriški vojaki. Nekaj let so trajali pregovori med mednarodnim dachauskim komitejem in predstavniki zavezniške vojske v Münchnu, da se pred časom Američani le popolnoma izpraznijo prostore, vključene s tako imenovanim »jour hausom« in vzhodom v nekdanje taborišče. In zdaj je šele prava priložnost, da postane ne samo muzej v dachauskem taborišču popolnejši, temveč tudi, da se taborišču povrne bistveno tako podoba, kakršno je imel za časa nacizma. V sedaj izpraznjenih prostorih — so menili predstavniki držav članic na letošnjem zasedanju generalne skupščine — bo mogoče preurediti prostore tako, da bo v njih mogoče pripraviti občasne nacionalne razstave, se pravi razstave držav, katerih interniranci so bili v Dachau. Sicer pa je muzejska komisija že prevzela nalogo, da pripravi podroben načrt in čimprej seznaniti z nameravano preureditvijo tudi izvršni odbor mednarodnega komiteja. Razumljivo, mednarodni komite pa pričakuje, da bodo dale glede ureditve dodatnih prostorov za muzej predloge tudi članice.

Nekakšno »posebno obdobje« pa je sedaj nastalo, ker je izpraznjen tudi nekdanji pravi vhod v taborišče Dachau. Samo mlogrede — to pa je bilo slišati tudi na letošnji generalni skupščini! Namreč mnogi obiskovalci nekdanjega taborišča Dachau, zlasti bivši interniranci v njem, menijo, da je sedanja podoba nekdanjega taborišča preveč »lepak«, skratka, da je vse preveč »lepo« urejeno in da dejansko iz vsega, kar je v nekdanjem taborišču ostalo oz. je prikazano, sploh ni mogoče videti, da je bilo

taborišče strašno, uničevalno. Še več: da ureditev nekdanjega taborišča sploh ne prikazuje resnične podobe.

Kakorkoli že, to kar drži. In prav sedaj, ko bo — kakor so predlagali na letošnji generalni skupščini — mogoče znova vzpostaviti dokaj pravo podobo prihoda internirancev v taborišče, bo to že bolje. Tako imenovani »jour haus« (prvo poslopje pred vhomom v taborišče, z velikimi vrati, na katerih je bil napis »arbeit macht frei!« — Delo osvobajal, v katerega notranjosti so se zadrževali esesovski voditelji taborišča, v tem prostoru pa so bile tudi vse alarmne in električne naprave za celotno taborišče, itd.) naj bi po sedanjem načetu usposobili, se pravi: vrnili mu bodo prvotno podobo, na vrhu stavbe pa znova postavili zloglasen stražni stolp. Prav ta pravi vhod bo tako kot je bil za vse internirance — najbrž tudi za sedanje obiskovalce dovolj prepričljiv dokaz o namenih nekdanjega uničevalnega taborišča Dachau. Prav tako pa bodo preuredili oziroma dali izvirno podobo tudi bunkerjem za nekdanje kuhinje; tu bodo razstavili tudi originalne mučilne naprave, na-

prave za obešanje ter zaznamovali prostor, kjer so streljali internirance.

Razumljivo je, da zaradi pomanjkanja denarja mednarodni dachauski komite vseh dodatnih preureditev v muzeju oziroma, da bi takoj tudi spremenili vhod v nekdanje taborišče skozi »jour haus«, ne bo mogel opraviti takoj, ampak postopoma. Kajti prva naloga je, da popravijo podstavek spomenika pred muzejem, ki je že začel razpadati. Pri gradnji namreč gradbeniki niso upoštevali take teže spomenika oz. so pripravili slabe betonske mešanice, zato je betonski podstavek že razpokan. Sicer pa je graditelj tudi povrnil stroške za naknadno popravilo.

Generalna skupščina je razpravljala tudi o predvideni proslavi oz. komemoraciji v Dachau, ki naj bi bila 25. avgusta tik pred olimpijskimi igrami v Münchnu. Semkaj naj bi prišla namreč tudi delegacija olimpijskih držav, komemoracija pa naj bi bila namenjena zlasti vsem športnikom, ki so za časa nacizma izgubili življenje v nemških koncentracijskih taboriščih.

Ob koncu zasedanja generalne skupščine so bile še volitve izvršnega odbora mednarodnega komiteja Dachau. Bistvenih sprememb v sestavi izvršnega odbora ni, razen ta, da so izvolili novega člana in sicer predstavnik DR Nemčije. Tako kot že štiri leta doslej, je bil v izvršni odbor znova izvoljen predstavnik Jugoslavije. B. A.

Pomembne športne prireditve VVI

V počastitev 80-letnice predsednika Tita in obletnice osvoboditve Zagreba so zagrebški invalidi športniki priredili pomembno športno manifestacijo. V dneh 6. in 7. maja so povabili vojaške vojne invalide športnike iz vseh republiških in pokrajinskih glavnih mest Jugoslavije na tekmovanje v šahu, streljanju, namiznem tenisu in keglanju.

Tekmovanja se je udeležilo 150 vojaških vojnih invalidov športnikov, ki so jih prireditelji nad vse prisrčno sprejeli. V pozdravu namenjenem vsem udeležencem tega tekmovanja se je govornik zadržal v glavnem ob poudarku bratstva in enotnosti, katerega negovanje prav gotovo sodi tudi med naloge vojaških vojnih invalidov — športnikov in se odraža v tej njihovi pomembni športni prireditvi.

V začetku in ob koncu te invalidske športne manifestacije je udeležencem zapel mešani invalidski pevski zbor iz Zagreba.

Oo sprejemu jih je pozdravilo tudi šest deklet, oblečenih v narodne noše iz naših republik.

Snidenje vojaških vojnih invalidov iz vseh naših republiških in pokrajinskih glavnih mest je bilo zelo prisrčno in tekmovanje vsestransko pravilno. Po doseženih rezultatih tekmovanja v vseh disciplinah so invalidi iz Zagreba dosegli prvo mesto, drugo mesto so zasedli invalidi tekmovalci iz Ljubljane, tretje pa je pripadlo Beogradčanom.

Po končanem tekmovanju in slovesnem koncu te uspele športne prireditve vojaških vojnih invalidov so vse udeležence tekmovanja v štirih avtobusih odpeljali v Kumrovec, kjer so si ogledali rojstno hišo predsednika Tita pa tudi druge znamenitosti tega kraja. Na to so se izredno zadovoljni z vsem, kar so ta dva dni doživeli, odpotovali v raznih smereh proti domu.

V. M.

SLAŠČICARSKO PODJETJE

KONDITOR

LJUBLJANA, KOBLARJEVA 3

vam nudi veliko izbiro prvovrstnega domačega peciva: potice, krofe, torte, kekse, čajno pecivo, slaščice, ter druge slaščice.

Izdeluje po želji in okusu specialne torte, ki so že tradicionalne in cenjene kot najbolj primerna darila za vsako priložnost.

Naši proizvodi — jamstvo za kvaliteto — naših prodajalnih.

Modna hiša v Ljubljani in Mariboru priporoča dekletom prikupen mladostni plašč v kavbojskem stilu. Prehodni plašč »Jeans NIAGARA« je v prodaji v 5 barvah.

CENA 325.-DIN

modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša
modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša modna hiša

Volkova dekleta se niso bala umreti

Za debelimi kraškimi zidovi Volkove domačije v Dobravljah je mir, ki ga sem in tja moti loputanje naoknic, kadar se vanje zaganja razposajena burja. V slikah po sobah in hodniku je ujeta preteklost številne družine. Oče Rustja se opira na grčavo palico in sivi lasje mu silijo izpod kape. Nekaj posebnega so bile njegove oči — majhne in stisnjene pod košate obrvi in svetle, kot bi se vedno živele. Nikjer sledu preračunljivosti na njegovem obrazu, čeprav je bil trgovec. V tistih časih je pogosto tožil, ker so mu leta krivila hrbtenico. V gozdove bi šel, med partizane. Dokler mu Italijani niso vsega pobrali, je prek intendantov pošiljal v hosto tobak in živila. In kako zelo rad je imel svoje otroke. Silva, Mara, Ema, Sava, Viktorija... Doma je ostala samo Leopolda in njihove fotografije. Ko bi ne bilo vojne, bi Leopolda morda postala učiteljica. Oče je bil že leta 1941 pod stalnim policijskim nadzorstvom. Od svojih otrok je zahteval, da povsod govorijo slovensko, da na vsakem koraku dokazujejo svojo narodno zavest. Sosed je bil sicilijanski učitelj. Ovajal jih je. Najprej so jim zaprli trgovino in jim pobrali, kar se je pobrali dalo.

Po kapitulaciji Italije so delali pri Volkovih za partizansko gibanje še z večjim žarom, Leopolda je postala terenska aktivistka, sestra Silva kurirka in prav tako Mara, ki je bila povezana z dr. Medveščkom iz Gorice. Trinajstega januarja 1944 je bila družina izdana.

»V ranem dopoldnevu so Nemci obkolili hišo,« se spominja Leopolda. »Nagnali so nas na dvorišče. Samo nemo smo lahko strmele, kako so vojaki ropali po hiši. Edino krava jim je ušla v dolino. Oklenila sem se sina. Devet let je bil star. Siv dan je bil in mrzel, da ga ne bom nikoli pozabila. Oče je segel za suknjo, da bi nam dal nekaj drobiža, kajti slutil je, da bodo družino razbili.«

»... Toda zapomnite si,« je govoril, »da izdajalci nismo bili in ne bomo!«

»Sestri Silvi je uspelo izmuzniti se iz nemških krempljev in se je skrila pri mesarju v ledenico. Hoteli so mi vzeti otroka. Skoraj ponorela sem. Potem so nas odpeljali v Ajdovščino. Vso pot so nam grozili, da bodo vse postrelili in požgali domačijo, če ne povemo imen vseh tistih ljudi, ki sodelujejo s partizani. Z zaslisanjem na nemški komandi v današnjem hotelu Planika niso ničesar dosegli. Odpeljali so nas na trg sredi mesta. Posadili so nas na stole in nas obdali z bodečo žico. Mraz je bil, da so si nemški vojaki vihali ovratnike. Očetu so na prsi obesili tablo z napisom v nemščini: POCESTNI TOLOVAJI. To je bila najdaljša noč v mojem življenju. Nič kolikokrat sem nemočna obstala pred vprašanjem: kdo... kdo? Prejšnji večer so partizani ustavili tovornjak, ki je peljal v Ajdovščino sol in tobak. Vreče, ki so jih zaplenili, so shranili pri nas. Naslednjega dne so prišli Nemci.«

Čez štiriindvajset ur so jih izpustili. »Trmasti banditi,« je vpil za njimi nemški oficir. Drugega dne bi se že morali spet

oglasiti na komandi. Sredi noči je potrkal na okno pri Volkovih kurir. Dekleta so bila takoj za to, da bi odšle k partizanom pod Čaven. Ampak očeta bi ne mogle pustiti samega doma.

Novo zaslisanje! V nemških besedah je bilo zaznati nemir, ki ga je povzročilo vse močnejše partizansko gibanje. Le nekaj jih je bilo, ki v vasi niso delali za »stvar«. Dne 28. oktobra so Nemci ponovno obkolili Volkovo domačijo. Mara je začela peti nekaj partizansko pesem in potem smo pele vse. Ob štirih popoldne so nas s konjsko vprego pripeljali na komando. Premočene in sestradane so nas zaprli v majhno sobo. Iz stropa je kapljalo na nas. Naslednjega dne se je začelo.«

»... Partizani ne bodo nikoli zmagali, če jim vi in podobni ne boste pomagali. In mi se bomo potrudili, da se to ne bo zgodilo,« so grozili sovražniki.

Trinajstletno Silvo in Leopoldo, z otrokom so le izpustili. Emo in Maro pa so imeli potem tri tedne zaprti v Gorici, od koder so ju s transportom odpeljali v Auschwitz.

Nič kolikokrat se je spomnila Leopolda na noč, ko so prišli partizani s harmoniko v hišo. Suh kmečki fant je raztegal meh, da so poskočne viže zvenele med stenami, kot bi bila že svoboda. Solzne oči je imel oče Rustja in grčavko je prekladal iz roke v roko. Najraje bi jim bil rekel, naj ga vzamejo s seboj, ko bodo zapuščali hišo. Pa je samo stopil v klet in se mu je dobro zdelo, ko so partizani hvalili kraško črnino.

Prav na pragu svobode — 29. aprila 1945, ko so tudi največji dvomljivci spoznali neustavljivi zlom okupatorskih sil, so pri Volkovih preživljali teške trenutke. To je bil čas, ko je naša armada že prodirala od Ilirske Bistrice proti Postojni in so Nemcem gorela tla pod nogami. Sredi noči je v vasi završalo... »Četniki!« Okrog trideset se jih je nagnelo tudi v Volkovo hišo. Ljudje so trepetali. Domače so nagnali v najmanjšo sobo, sami pa so gospodarili po hiši.

»Počutili smo se kot bi bili na sodu smodnika,« pravi Leopolda. — »Nekaj po drugi uri je povečal naš notranji nemir strel, ki je odjeknil nekje ob topolu. Skupina partizanov, ki se je pomikala proti Trstu, je izvedela, da se v vasi zadržujejo četniki. Napad je bil popolnoma nepričakovan. Umaknili smo se v klet, poslopje pa je pod strehi kar drgetalo. Takrat sem opazila, da je sin ostal nekje zgoraj. Planila sem nazaj. Vpila sem in ga klicala. Boji so trajali dve uri in pol. V tistem času sem se postarala za nekaj let. Našla sem ga med kupi mrtvih četnikov, ki jih je naslednjega dne oče s še nekaterimi vaščani odpeljal v Sempeter pri Gorici. Na srečo je bil samo na smrt prestrašen.«

Ob petih zjutraj so naše čete nadaljevale pohod proti Trstu. Toda čez nekaj ur — ob enajstih je bilo — so pridrveli v hišo Nemci. Aretirali so me s sestro Silvo in Savo vred. Obtožili so me, da smo partizanom izdale prihod četnikov. Skupaj s še nekaj drugimi vaščani so nas odpeljali v Križ. Nedelja je bila in črni oblaki so se podili nad Nanosem. Dekleta so že na vozu začele prepevati. Mimo nas pa so hitele nemške kolone. Še istega dne so nas predali domobrancem v Ajdovščino. Ob štirih zjutraj me je zaslísal komendant. Takrat mi je bilo vseeno, če bi me ustrelili. Z močmi sem bila čisto pri koncu in človek je komaj verjel, da so nekatera dekleta lahko celo prepevala.

Stal je pred mano s policijskim psom in je zahteval, da povem, kje so partizanske čete. Zdaj sem jih imela priložnost spoznati v vsej njihovi nečlovečnosti. Začeli so me mučiti. Solze so mi tekale po obrazu, ko sem ponavljala očetove besede: Slovenci smo in izdajali ne bomo nikoli!

Do šeste ure zjutraj so me držali za talko v posebni celici. Če se bo v Ajdovščini zgodilo karkoli nepredvidenega, me bodo ustrelili, so grozili domobranci. Sledilo je ponovno zaslísevanje. »Titovi avioni« so že parali nebo in vojakov se je začela lotevati panika. »Ne spodobi se,« sem ga slišala govoriti, ko se je v naglici oblačil, »da bi bila ženska partizanka. Lahko bi vas ubili, toda...«

Tako rekoč čez noč je prišla svoboda. A obdobje pred tem je bilo neskončno dolgo. Iz taborišča sta se vrnila Ema in Mara. Začelo se je novo poglavje življenja, ki je zdaj spet samo preteklost. Doma je ostala le še Leopolda, da bi brisala zaprašene okvirje, da bi strmela v sliko pokojnega očeta in se veselila nad uspehi svojega sina — zdravnika.

SILVO FERSEK

Leopolda Volk se hudih dni spominja z grenkobnim nasmehom.

Bilo je sončno pomladno jutro v drugem letu velike vojne, ki ga Belšakovi ne bodo pozabili.

Na njihov dom v gornjem koncu Nove vasi so prišli štirje Nemci v zelenih uniformah, oboroženi. Vse domače so poklicali na dvorišče. Bili so policisti in glavni od njih je v roki držal neki papir. Zelo zadržano je nekaj povedal in še ob bok je udaril po usnjenem tulcu, v njem je nosil revolver. Seveda ga nismo razumeli, zato je eden od njih še slovensko spregovoril. Takoj da se morajo na odhod pripraviti vsi — mati, dedek, babica, obe hčerki in oba sina. Že čez pol ure pride kamion ponje in še po druge sorodnike partizanov — banditov. S seboj lahko vzamejo le toliko, kolikor bodo sami mogli nositi.

Belšakovi so vedeli. Oče je že od lani pomagal partizanom in ko so Nemci zanj izvedeli, so ga hoteli prijeti, a se je umaknil v gozd. Svojo vojaško puško je vzel s seboj. Pred mesecem pa se je slišalo, da so ga v hribih ujeli Nemci. Nekdo je celo na rdečem plakatu z imeni ustrelenih talcev našel tudi njega. Sprva tega niso mogli verjeti.

Zdaj je bilo vse jasno. In ni bilo dovolj, da so Belšakovim ubili dobre-

stom zaklinal tisti, ki je znal slovensko. »Zdaj niso časi za muziko. Čigava pa je sploh ta harmonika?« »Bila je dedkova in je zdaj moja!« je odvrnila deklica v strahu.

»Ni tvoja! Saj sploh ne znaš igrati nanjo! Otrok si še!« »Znam igrati!« je zatrdila s solzo v očeh.

»Ne verjamem ti!« jo je zavrnil Nemec. »Hočem te videti in slišati! Zaigraj! Sele potem bomo verjeli, da je instrument tvoj!«

Morala je rešiti harmoniko, da ji jo puste. Stopila je k zidu, snela platno s harmonike in malo pomislila. Potem je prste položila na gumbe in razpotegnila meh. Harmonika se je oglasila, kakor da je zajokala, z njo pa je zapela tudi Štefka s čistim, mehkim glasom:

Oj sijaj, sijaj, sonce,
oj sonce rumeno!
Kako bom pa sijalo,
k' sem vedno žalostno...

Nemci so molče poslušali. Iz pesmi je zvenela globoka slovanska otožnost, tako so jo menda občutili. Poleg mlade pevke je stala njena mati z razbolelim obrazom, gotovo ob misli na ustrelenega moža, očeta njenih otrok. Dedek in

Fran Roš:

Štefkina harmonika

ga očeta! Se nje bodo odpeljali v tuji svet in v njem morda niti ne bodo ostali več skupaj. Vse nesreče so prišle nadjne. Prehudo je bilo vse to. Edino mati je ohranila še nekaj poguma, ko je klicala kazen na zločinskega Hitlerja in njegove pomagače. Dedek in babica sta molčala, kakor da se ne zavedata resnice. Otroci so postali resni in tihi. Njihov nekoč veseli dom je bil

ovavica sta si brisala mokre oči. Sestra in oba brata so negibno zrlí v Štefko, ki je ob harmoniki komaj zadrževala solze. Nenadoma pa ji je krč zaprl glas in roke so ji omahnile.

»Dovolj!« je velel prvi policist. »Dekle naj vzame harmoniko s seboj! Ampak tukaj smo napravili preveč časa, zato hitro naprej! Marš!«

Zbogom, ljubi dom! Zdaj so Nemci zaklenili vrata vanj. V hlevih so ostale tri krave in oba vola, kobila in prašiči. Še danes jih bodo odpeljali. Tačas bosta morala zanje skrbeti dekla in sosed. Kaj bo z njihovim zvestim čuvajem Črtom? Priklenjen k svoji uti je lajal in cvilil za svojimi ljudmi.

Vseh sedem Belšakovih so Nemci vzeli v svojo sredo. Mati je bila vsa obložena z vrečami in culami. Tudi dedek in babica sta v cekarjih nosila kar dosti, čez ramena pa so jima visele odeje. Mnogo so si natovorili otroci, odbrali so si celo nekaj majhnih igrac. Štefka je nosila v rjuho zavito perilo in obutev, bila je zares krepka, da je vse to zmogla. Na jermenu okrog vratu pa ji je visela harmonika.

Belšakovi so zapuščali svoj stari dom. V očeh so se jim lesketale solze. Vsi so molčali, tudi policisti. Ali jih bodo odpeljali v nemško deželo, v taborišča? Ali jih bodo pustili skupaj? Kako dolgo bo ta strašna vojna še trajala? Ali bodo Nemci v njej premagani in se bodo z domov pregnani lahko vrnili? Kdo od njih bo dočakal tisti srečni čas?

Bližali so se vaškemu cestnemu križišču. Od daleč so zagledali črni kamion. Na njem je bilo še nekaj ljudi, ki pojdejo prav tako v neznano. Sonce pa je sijalo kakor po navadi, kakor da se na svetu ni nič spremenilo in tudi pri Belšakovih ne.

Vsi in tudi Štefka so trudni in žalostni stopali proti kamionu. Tedaj je sonce zakril siv oblak. Štefka se je ozrla k skritemu soncu in se spomnila svoje pesmi:

... Kako bom pa sijalo,
k' sem vedno žalostno...

Minila so tri huda leta in nekaj več. Belšakovi so se vrnili na svoj stari dom. Z njimi pa ni bilo več dedka, ki je ostal pokopan v tuji zemlji. Štefka, zdaj je petnajst let let stara, je bila spet doma, a brez harmonike. To so ji vzeli surovi stražarji takrat, ko je prispela v nemško taborišče. Zdaj pa bo dobila novo, večjo harmoniko, da bo nanjo igrala in ob njej pela. Tudi pesem »Oj sijaj, sijaj, sonce« se bo spet oglasila pri njih.

Ob tej pesmi bo Štefka mislila na dobrega dedka in se vroče spominjala svojega ljubega očeta, ki je dal življenje za nas in našo srečo.

Ilustracija: Evgen Sajovic

zdaj žalosten. In še tega jim hočejo vzeči, da bodo ostali brez strehe in brez zemlje, ki jih je rečila...

Vsi so hiteli, zmedeni so iskali to in ono, kar naj bi vzeli s seboj. Glasno so jih priganjali Nemci. Obleka, perilo, odeje, obutev — to je bilo najpomembnejše, pa še nekaj listin in fotografij za spomin na dom, na očeta, na minuli čas. Še dobro, da so se pri vsej naglici spomnili tudi živili: poveljene svinjine, masla in kruha za na pot. Seveda babica in dedek nista mogla kaj dosti nositi. Joj, koliko potrebna pa bo moralo ostati tukaj, v sovražnikovih rokah!

»Naša harmonika!« je vzkliknila dvanaestletna Štefka, visoko zrasla, s temnimi očmi, najstarejša izmed otrok. »Moram jo vzeti s seboj!«

Harmonika ni bila posebno imenitna, tudi ne velika in ne nova. Prej je bila dedkova, prinesel jo je iz prve svetovne vojne. Naučil je nanjo igrati Štefko. Hitro se je navadila nategovati meh in pravilno prijematí gumbe na njej. Več domačih pesmi je znala že lepo zaigrati. Vpričo Nemcev si je Štefka okrog vratu obesila jermen s harmoniko, povito v debelo platno. Prišli bodo na tuje, a vendar kam, ker jim bo naša pesem lahko obujala spomine in jih tolažila.

»Hej, dekle! Harmonike ne boš vlekla s seboj!« je za prvim polici-

berilo za mlade

Iz knjige spominov

POGOVOR Z NARODNIM HEROJEM FRANCEM AVBLJEM-LOJKOM

V naši bližini živi narodni heroj Franc Avbelj-Lojko z ženo in poročenim sinom. Ko sem ga obiskala in prosila, da bi mi odgovoril na nekaj vprašanj, je moji prošnji z veseljem ustregel. Zanimivo je poslušal, tega prekaljenega borca, ko pripoveduje o vojni. Povedal mi je tudi, da je napisal zajetno knjigo, ki ji je dal ime »Spomini na drugo svetovno vojno«.

KDAJ STE ODŠLI K PARTIZANOM?

— V gozdove sem odšel 10. decembra 1941.

MED VOJNO STE IZGUBILI OKO... KDAJ, KJE IN KAKO SE JE TO ZGODILO?

— Bilo je v zgodnjem poletju leta 1942. Takrat je bilo na Dolenjskem precej osvobojenega ozemlja. Trudili smo se, da bi si ga pridobili še več in se zato večkrat hudo spopadli z Italijani. V eni izmed teh bitk sem izgubil desno oko. Razume se, da mi je bilo zelo hu-

trebe po pisanju verzov, to ni moja edina pesem.

BILI STE V MNOGIH BITKAH, VELIKOKRAT RANJENI IN V SMRTNI NEVARNOSTI... KAKO TO, DA SE JE ZA VAS VSE TAKO SREČNO KONČALO?

— Tudi sam se čudim, da mi je v tistih časih uspelo ohraniti življenje. Mislim, da so mi pri tem največ pomagale sreča, iznajdljivost in hladnokrvnost.

TUDI MNOGO LEPEGA STE DOŽIVELI... KATERI JE BIL VAŠ NAJSREČNEJSI DAN?

— To so bili majski dnevi leta 1945, dnevi svobode. Čeprav je marsikatera senca bolečih spominov zameglila svetlobo svobodnega sonca, so bili to vendarle moji najsrečnejši dnevi.

Za trenutek je umolknil, potem pa nadaljeval:

— Komaj smo zadihali zrak brez smodnika, smo že mislili na jutrišnji dan, kako bomo obnovljali domove, tovarne, železnice, šole... Misel o delu nas je navdajala s ponosom in srečo. Saj bomo delali zase in svoje potomce z željo, da bi ne doživljali strahot, skozi katere smo morali iti!

To pa so hkrati besede, s katerimi zaključuje tovariš Avbelj svojo knjigo spominov. Ko listaš po njej, se ti pred očmi vrstijo lepe in žalostne podobe, in še bolj čutiš, kako ljubiš svojo domovino... Zato: hvala vam junaki, ki ste trpeli z njo in hvala Francu Avbelju-Lojku za prijaznost in spomine.

»Na, še to pesem vzemi s seboj!« mi je dejal ob slovesu in v rokah mi je ostala »Svobodna Kolpska dolina«, ki jo je zapisal kdove kdaj.

MARINKA ZORMAN

Srečanje

NA NAŠI GMAJNI SEM PASEL DVE KRAVICI, PO STEZI JE PRIKORAKAL PARTIZAN, NA RAMI JE IMEL PUŠKO IN NA GLAVI TITOVKO Z LEPO RDEČO PETEROKRAKO ZVEZDO, KI MI JE BILA NAJBOLJ VŠEČ.

BORUT DEMŠAR

do, a sem se tolažil z mislijo, da mi ostane še eno oko in pa jeklena volja.

V PESMI »RANJENCA V GOZDU« OPISUJETE SEBE IN SVOJEGA TOVARIŠA... KDAJ SE JE TO ZGODILO?

— V Zlatem polju, ko je 2. novembra leta 1942 divjala nemška ofenziva. Takrat sem bil dvakrat hudo ranjen v nogo. Zdravil sem se v gozdu pod šotorom. Z menoj je bil partizan Mirko, prav tako ranjen. Mnogokrat sva razmišljala o tem, da bi napisala pesem. Mirko je okrevljal pred menoj in pesem sem zložil kar sam. Čeprav vem, da nisem pesnik in nikdar prej nisem čutil po-

TV-15
za
mladino

Obisk iz Maribora

V začetku letošnjega leta, ko smo sestavljali program kluba OZN na Ekonomski srednji šoli v Murski Soboti, smo se odločili nadaljevati stike z istimensko mariborsko šolo. Da bi ne ostalo le pri besedah, smo tovariše obiskali že v lanskem jeseni, aprila letos pa smo jih sprejeli v goste.

Srečanje je imelo predvsem delovni značaj.

Prvi del programa z naslovom »Razvoj in struktura klubov OZN« je pripravil naš klub. V grobih obrisih smo prikazali razvoj klubov OZN, katerih predhodnika sta bila FUNA (Svetovna federacija društev za Združene narode) in ISMUN (Mednarodno študentsko gibanje za Združene narode) in pa razvoj jugoslovanskih klubov OZN od zbornih tabornikov Jugoslavije v Palah leta 1957 do danes ter se dotaknili tudi ustanovitve klubov OZN na univerzah.

Ob sklepu je predsednica predlagala nov način dela v klubu na Ekonomski srednji šoli v Murski Soboti. »Delo je treba urediti bolj načrtno. Razlikovati moramo posamezne in skupne zaposlitve, osnovne in občasne dolžnosti. Za vsakega člana kluba velja, da se mora izobraževati in vedno globlje spoznavati sestavo, delovanje in pomen OZN v svetu, pa tudi našo družbeno stvarnost. Klub naj ima stalnega tajnika in predsednika. Razdeljen naj bo v skupine. Le-te naj odgovarjajo neposredno tajniku in predsedniku, ki skupaj z voditelji posameznih skupin tvorijo tajništvo kluba.«

Po živahni razpravi — o uspehih in neuspehih novega načina dela bomo še poročali — se je delovni sestanek na-

daljeval z drugo točko, ki so jo pripravili člani kluba OZN iz Maribora. V njej so nas podrobneje seznanili z najnovejšimi političnimi dogodki po svetu.

Srečanje so sklenile športne igre, v katerih smo se med seboj pomerili v košarki in malem nogometu.

ERIKA HORVAT

kramljanje

Spoštovana urednica!

Prijetno sem bila presenečena, ko sem zagledala svoj prispevek na mladinski strani »TV 15«. Lepo se vam zahvaljujem in obljubljam, da se bom še kaj oglasila. Vendar dovolite, da vas opomnim na nekaj napak, ki so pomotoma prišle v prispevek in pismo. Ne vem, ali sem jaz tako napisala ali bi pokazala tiskarskega škralta. Sicer napake niso tako velike, toda vseeno sem se odločila, da se oglašim.

1. Res, da nisem več osnovnošolka, toda tudi v kakšno drugo šolo ne hodim. Po prvem maju se bom zaposlila kot delavka v idrijski »Konfekciji«. Nekaj časa sem obiskovala administrativno šolo, a sem jo bila zaradi bolezni v družini prisiljena zapustiti.

2. Oče je pisal stricu v Avstrijo in ne v Avstralijo!

3. Z očetom in materjo (starima) je šla Ivana, hči tete Anice in ne Milice.

Upam, da mi ne boste zamerili, ker sem to napisala.

Lep pozdrav!

ALMA PIRC

Zadlog 8

65274 Črni vrh na Idrijo

Draga Alma!

Ko boš utegnila, se brž oglasi z novim prispevkom in tudi s pravkom, če ne bo šlo drugače, napake pa si verjetno zakrivila sama.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga Milena!

Kar sram me je, da ti tako dolgo nisem pisala. Napako skušam nekoliko ublažiti, zato ti pošiljam dopis o obisku kluba OZN mariborske ekonomske šole. Ne morem se pohvaliti, da imam žilico časnikarke, vendar kljub temu poskušam de-

precej ranjenih, zato so se v neredu umaknili nazaj v postojanko. Jožetova četa se je spopadla tudi z italijansko kolono, ki je prodirala od Ivančne gorice proti Muljavi in Znojilam. Tudi tu so imeli sovražniki precejšnje izgube.

V znani bitki na Jančah je Jože kot bataljonski komandant sodeloval od 20. do 22. maja 1942. Drugi dan je bil ranjen v roko, a je brez zdravniške pomoči vzdržal na položaju ves dan. Proti večeru ga je ponovno zadel rafal, zato so ga tovariši težko ranjenega odnesli s položaja. Zaradi hudih ran je 22. maja 1942 umrl. Pokopali so ga v gozdu, kasneje pa so ga prepeljali na stiško pokopališče.

S svojim junaštvom je dajal poguma tudi drugim tovarišem, da so vzdržali na položaju. Čeprav se je Jože Kovačič zavedal, da je hudo ranjen in da ne more okrevati, je vseeno vzpodbujal tovariše, naj vztrajajo v borbi do končne zmage.

Jože Kovačič je naš vzornik, njegova misel še danes živi med nami. Spominjamo se ga in ponosni smo, da nosi naš pionirski odred njegovo ime.

ČLANI UREDNIŠTVA
»HUDOURNIKA« IZ STIŠKE
OSNOVNE ŠOLE

lovati na tem področju. Žal mi je, da »TV 15« lahko prebiram le takrat, ko mi ga prinese sošolka. Tako nisem povsem na tekočem z vsebino mladinske strani vašega časnika. Slišala pa sem, da prispevki o delovanju klubov OZN le redko zaidejo k nam. Prosila bi vas tudi, če bi mi lahko v pismu poslali »oceno« mojega pisanja. Zelo bi bila vesela opozorila, napotkov in tudi graje.

Lepo vas pozdravlja!

ERIKA HORVAT
Murska Sobota

Draga Erika!

Ko se boš pogostje oglašala in napisala tudi prispevke drugačne vsebine, ti bom na vprašanje z veseljem odgovorila. Danes bi ti povedala samo to, da z »Obiskom iz Maribora« pravzaprav nisem imela dosti dela.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Pionirke in pionirji iz Stične so prejšnji petek v pozdrav kurirčkovi pošti že navsezgodaj risali po cesti gesla in velike peterokrake zvezde.

Jože Kovačič - naš vzornik

Posebna izdaja literarnega glasila »Hudournik« s tematiko narodnoosvobodilnega boja je naša dolgoletna želja. Vedeli smo, da bo zahtevala od nas mnogo truda. Toda želje nas mladih so take kot hudournik, ki priteče po nevihti izpod hriba in se umiri šele takrat, ko doseže svoj cilj. Premišljali smo, ugibali in sklepali. Potem smo odšli na pot in obiskali borce, ki so nam pripovedovali svoja doživetja. Bili smo srečni, ker so nas vsi lepo sprejeli. Vsa beseda nam je bila draga, vse smo zapisali in neštetokrat pregledali. Obiskali smo tudi tovariša Slavka Kovačiča... Sprejel nas je, kot da smo vsi njegovi. Spregovoril nam je o svojem bratu, narodnem heroju Jožetu Kovačiču, po katerem se imenuje naš pionirski odred.

besede in dejanja

NIHČE SE NI ŠE POJAVIL...

Nelikvidnost, prevelike investicije — to je tema Jugoslavije. Toda niti v eni republiki ni stopil nihče pred svojo javnost, da bi povedal, kolikšna je ta nelikvidnost, kolikšne nepokrite izgube, kolikšna je sploh potrošnja in v čem je sploh njegov problem. Ne bi pa pripovedoval, kako komičen je že položaj, ko vsi zatrjujemo, koliko več so mu drugi dolžni, kot pa je on sam. Nihče se še ni pojavil pred svojo javnostjo, da bi povedal: mi živimo s tujim denarjem.

Iz pogovora z Mirkom Cangalovičem
Delo — 13. V. 1972

NAJEMNINO ZA STANOVANJA JE TREBA PLAČATI

Od 620 predlogov za izvršbo, ki jih je stanovanjsko podjetje v Prištini vložilo pri občinskem sodišču, da bi končno od stanovanjskih najemnikov izterjali neplačano najemnino v letih 1970, 1969 in 1968, je rešenih vsega le 152 primerov. Stanovanjski najemniki glavnega mesta Kosova namreč dolgujejo temu podjetju tri milijone dinarjev. Zato so pred kratkim izročili sodišču 708 plačilnih nalogov, od katerih se jih 408 nanasa na neplačano stanarino, a 300 na dolg za centralno ogrevanje.

Politika ekspres — 5. V. 1972

PROFESORJI ŠTRAJKAJO — UČENCI NA POČITNICAH

Vseh 240 učencev železniške industrijske šole v Subotici so obvestili, da je od 28. aprila letos dalje, za nedoločen čas na šoli ustavljen pouk, t. j. vse dotlej, dokler ustanovitelji šole ZTP »Beograd« ne uredi svojih obveznosti do šole. Krizojavke z obvestilom o ustavitvi pouka so poslali »Skupnosti JZ, direktorju ZTP, »Beograd«, družbenim organizacijam ZTP »Beograd«, pristojnim službam itd.

POLITIKA — 4. V. 1972

DENAR

Ko so lani konec leta zaprli gvardijana rimskokatoliške župnijske urada v Tuzli Zvonka Josipa Bošnjakovića, je to vzbudilo v mestu in okolici precejšnje zanimanje. V stanovanju tega človeka so našli časopise ekstremske ustaške emigracije iz tujine. Njegovo delovanje zunaj cerkve so razkrinkali že prej.

Toda potem, ko so ga zaprli, sta na naslov rimskokatoliške župnijske urada v Tuzli oziroma na Bošnjakovića naslov prispela z Dunaja in iz Frankfurtur na Maini čeka za 1.000 dolarjev in za 4.000 mark.

Domnevajo, da je ta denar namenjen za obrambo fra. Bošnjakovića, ki ga je pred sodiščem branil tuzlanski advokat Miloš Stanimirović.

POLITIKA EKSPRES — 3. V. 1972

Domobrankska prisega

PIŠE JANEZ PERŠIČ

Domobrankski oficirji, ki so v bivši jugoslovanski armadi prisegli kralju, so se tako znašli v škripcih: predvideni tekst prisega, ki jim ga je poslal Rösener, je zahteval pokorščino Adolfu Hitlerju, medtem ko je nje vezala poslušnost kralju Petru, poleg tega pa bi tako domobranci sami javno priznali, da so pod direktno nemško komando. Vse to jim seveda ni dišalo in so se glede teksta pogajali z Rösenerjevim štabom, z domačimi politiki in s škofom Rožmanom. Po ilegalnem radijskem oddajniku naj bi vprašali za nasvet celo Mihailovića, ki jim je odgovoril, naj kar prisežejo, saj prisega dana sovražniku, ne velja, vsekakor pa naj kljub temu ponovijo staro obljubo kralju Petru. Vse strani so nato privolile v sledeči tekst:

»Prisegam pri Vsemogočnem Bogu, da bom zvest, hraber in svojim nadrejenim pokoren, da bom v skupnem boju z nemško oboroženo silo, stoječo pod poveljstvom Vođe Velike Nemčije, SS četami in policijo, proti banditom in komunizmu kakor tudi njegovim zaveznikom svoje dolžnosti vestno izpolnjeval za svojo slovensko domovino kot del svobodne Evrope. Za ta boj sem pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje. Tako mi Bog pomagaj!«

Iz teksta je razvidno, da so domobranci prisegli pokorščino nadrejenim, ne da bi bilo izrecno povedano, kdo je to, in da so dalje prisegli vestno izpolnjevanje svojih dolžnosti v boju, ki ga bojujejo skupaj z Nemci proti »banditom in komunizmu«, kot so tedaj Nemci in domači izdajalci imenovali partizane, ter proti zaveznikom komunizma, kar je pomenilo Sovjete, Angloameričane, pa tudi italijanske Badoglio-ve vojakke »Zavezniške« naj bi bil dodal general Rupnik, ki je po mnenju nekaterih avtor celotnega teksta, kar pa njegovi pri- staši še danes odločno zanikajo.

Dne 16. aprila 1944 je Organizacijski štab poslal enotam na terenu ukaz, po katerem bi morale poslati svoje predstavnike na prisego ljubljanskih enot za dan 20. aprila 1944. same pa bi prisegle po naknadno izdanem povelju. Poleg tega je bilo tudi na tančno navedeno, kako bodo prisegli domobranci v Ljubljani.

Dne 20. aprila je bil tako kot letos ravno četrtek in tudi, gotovo ne čisto slučajno, Hitlerjev rojstni dan. General Rupnik je imel za uvod že nekaj dni prej v Unionski dvorani enega od svojih najbolj bobnečih govorov, v katerem je napadal po vrsti komunizem, anglofile in Žide, hvalil Nemčijo ter prikazoval srečno bodočnost, ki čaka Slovence v skupnem življenju z nemškim narodom. Tudi so Nemci kot protiuslugo za prisego dopustili, da je bila na dan prisega zjutraj na palači Rupnikove Pokrajinske uprave (današnji sedež Izvršnega sveta) poleg nemške izobešena tudi slovenska zastava s kranjskim deželnim grbom v obliki orla. Ob tej slovesnosti so bili prisotni poleg Rösenerja in še nekaterih Nemcev Rupnik, Organizacijski štab, konzul NDH v Ljubljani, predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti in rektor Univerze. Vojaška godba je zaigrala nemško državno in nacistično himno in tudi »Naprej zastave slave«, Rösener je umel kratek govor, za-

tem pa so prisotni nemški in domobrankski oficirji z njim in z Rupnikom na čelu odšli na današnji Centralni stadion, kjer naj bi se izvršila prisega.

Stadion je bil okrašen z raznimi nemškimi zastavami in tudi s slovensko zastavo, kateri je bil dodan kranjski orel. Okrog govorniškega odra je bilo razpostavljeno raznovrstno orožje. Ob osmih in trideset minut je začel brati mašo ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman, da bi domobranci duhovno pripravili na prisego. Ravno tedaj je zasijalo sonce in »Bilo je, kakor da hoče tudi nebo pokazati svojo naklonjenost domobrankski prireditvi«. Po maši, ki se je končala ob devetih, sta prikorakali na Stadion nemški častni četi: oddelek oborožene SS in policijskega polka SS. Prišli so tudi Rösener in drugi odličniki. Rösener je v spremstvu Rupnika, Schimmelpfenniga, Balkeja, Krenerja in poveljujočih častnikov pregledal domobrankske čete. Zatem je sledila počastitev padlih in Krener je v nemškem in slovenskem jeziku spregovoril: »Spomnimo se svojih v skupnem boju padlih nemških in slovenskih tovarišev.« Nemški vojak in domobranec sta vsak v svojem jeziku opozorila na pomen zvestobe. Sledil je Rösenerjev govor slovenskim domobrancem, ki ga je v prevodu ponovil Krener. Na začetku je Rösener rekel, da je dne 24. septembra 1943 on izdal povelje za ustanovitev Slovenskega domobranstva, da so možje, ki so hoteli ohraniti svojo domovino pred boljševizmom, opravili na znotraj sveto prisego, čeprav se niso zakleli na zunaj, in iz teh tako imenovanih belogardističnih legionarjev je na njegov ukaz zraslo Slovensko domobranstvo. »Tedne in mesece je bilo treba delati in uspelo nam je, iz te majhne čredice narediti ugledno vojsko.« Zatem je domobranci opozoril na to, da so bili s pomočjo velikonemškega Rajha izvežbani, oblačeni in oboroženi. Nadaljuje: »Mi pa smo vam prinesli eno: vero v vašo domovino, da bi jo branili in ohranili čisto.« Zatem je domobranci opozoril, naj bodo zvesti, naj bodo disciplinirani tudi kadar ne razumejo, kaj njihovo vodstvo namerava z danimi povelji, naj bodo hrabri in borbeni (»Gre za vaš bitni ali ne biti. Ne gre samo za Nemčijo, gre za to, ali po naši borbenosti, pripravljenosti in odločnosti hočemo živeti v urejenih državah.«), zvestoba je najvišje dobro na zemlji. Nato pravi: »Danes ste nastopili zaprisego, da se boste skupaj z nemško vojsko, z vojaško SS in policijo borili za svobodno čisto Evropo. Nastopili ste zaprisego, da se boste borili za svojo domovino, za izgubljeno kri, da se bomo tako nekoč mogli svobodni ter v miru in redu lotiti mirnega dela za obnovo Evrope. Ko prisegate, se zavedajte, da ste stopili v novo razdobje svojega življenja. Kdor misli, da svoji prisegi ne bo mogel slediti, mu dajem priložnost, da odide, ne da bi mu kdo to zameril. Vaš škof vas je to jutro pripravil, čistega srca stojite tu, da bi položili zaobljubo vojaka.« Zagrozi, da bodo tisti ljudje, ki ne mislijo držati položene prisegi, kaznovani in sojeni po vojaških določilih ter pozove tiste, »ki so doslej stali ob strani, naj se uvrstijo med domobranci in se »borijo za svobodo svojega naroda proti banditom, proti komunistom in njihovim pomagačem« z besedami: »So to

ljudje, ki so nekoč prisegli na osebnosti, katerih danes ni več ali pa so svojo domovino v nesreči zapustili in izdali. Kdor hoče prisego tem izdajalcem še naprej držati, izdaja svoj narod, svojo domovino, svojo družino in se sam izloča iz narodne skupnosti.« Dalje pravi, da domobranci obvezuje ime, da branijo svojo domovino pred banditi in njihovimi pomagači, jih končno pozove, naj prisežejo na meč (»na orožje, ki nam je vsem sveto«), ki ga vojak odloži šele »takrat, če je častno in zvesto izpolnil nalogo, braniti in čuvati domovino, narod in družino.« Na koncu pravi: »Sprejemam vas sedaj v borbeno skupnost svojih vojakov in vas, tovariši iz Slovenskega domobranstva, pristrčno pozdravljam. Dokažite tudi v bodoče, da ste vredni boriti se za svojo svobodo in svojo domovino.

Vaša prisega, ki ima ozir na Vodjo Velikonemškega Rajha, bo držala zvestobo, ker, kadar koli bi bili v stiski in nevarnosti vi, vedno se lahko zanesete nanj in na njegove moči. Bodite pa potem tudi vi nje-mu v bodoče zvesti!«

Sledila je prisega. Godba je najprej zaigrala predigro k molitvi. Po molitvi so v notranjost četrkotnika, ki so ga tvorile prisegajoče enote, prikorakale štiri skupine nemških vojakov in domobrancev, v vsaki po en častnik, podčastnik in vojak. Domobranci v teh skupinicah so se postavili nasproti Nemcem, ki so držali meč. Nemški častnik je na govorniškem odru prebral nemško besedilo prisegi, potem pa je stopil na oder Krener, ki je opozoril domobranci na začetek prisegi in jih pozval, da ponavljajo za njim besedilo. Domobranci so dvignili tri prste desnice k prisegi, tisti v trojkah pa so storili isto in pri tem položili levico na izproženi meč. »Resnih obrazov so prisegli domobranci, saj so se zavedali polnega pomena besed, ki so jih izgovarjali, a veseli so bili, da so lahko javno pred vsem svetom izpričali to, kar nosijo že davno zapisano v srcih...«, so tolikokrat preizkusili in prekalili v ostrih borbah. Nekaj minut po 10. uri je bila zaprisega končana, Rösener je podelil ranjencem, ki so sedeli na klopih, ranjeniške značke in se »v toplih besedah spominjal Führerja ob njegovem današnjem rojstnem dnevu.« Slovesnost se je potem končala s parado po mestu in defilejem nemških in domobrantskih čet pred Rösenerjem in Rupnikom na Kongresnem trgu.

Primorskim domobrancem prisega ni bilo treba položiti in je vzrok za to še danes neznan.

Ob vsem pompu, ki je obdajal prisego, pogledimo še, kaj je o njej razmišljal eden od navadnih domobrancev. V svojem dnevniku pravi: »V ponedeljek sem bil v Ljubljani na pregledu zaradi pljuč. Potem sem ostal še tri dni zaradi zaprisege, ki se je vršila v četrtek na Stadionu v Ljubljani. Bil sem tudi preoblečen v novo uniformo, ker sem se nahajal v Ljubljani kot delegat 41. čete za zaprisego. V četrtek zjutraj smo marširali z godbo na čelu na Stadion, kjer je bila škofova maša, po maši pa sta bila govora nemškega generala Rösenerja in našega vrhovnega komandanta, Krenerja. Nato je sledil obhod. Ranjencem pa so razdelili odlikovanja. Nato se je začela prisega.« Nikjer ni sledu o kakršnihkoli visokoletnih mislih, katerih je bilo polno vse tedanje kolaboracionistično časopisje.

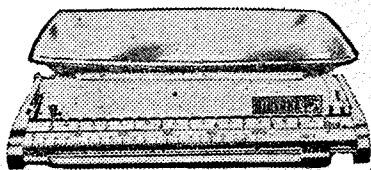
Tako smo torej nekoliko podrobneje spoznali slovensko kvizništvo v zadnjih dveh letih druge svetovne vojne in še posebej domobranksko prisego, ki je bila značilen odraz zapletenih razmer, v katerih so delovali njeni tvorci, in zato še danes povzroča polemike med emigranti.

KONEC

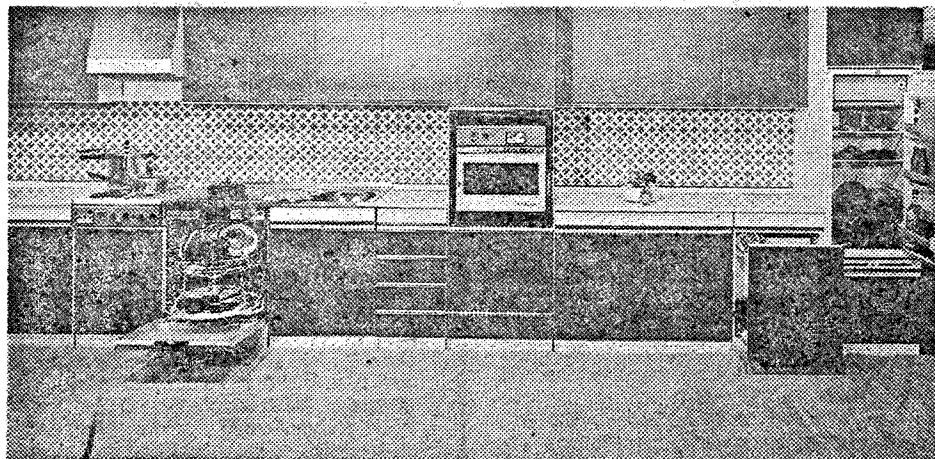
Jana
sodoben ženski tednik

kuhinjska
tehtnica

LIBELA-CELJE

vega 60
brest cerknica

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec, Ljubljana, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije — Tisk in klišej CJP Delo Ljubljana, Titova 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 70 dinarjev — Posamezna številka v kolportuži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov in fotografij ne vračamo